

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Pierre Johan Käll

Compliance

*En gränsöverskridande undersökning i finansmarknadsrätt,
bankrätt, värdepappersmarknadsrätt och straffrätt*

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Helén Örnemark Hansen
Termin för examen: HT 2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Presentation av ämne	10
1.3 Syfte och frågeställningar	12
1.4 Avgränsningar	15
1.5 Hypotes	16
1.6 Perspektiv	16
1.7 Metod	17
1.7.1 Teoretiska utgångspunkter	17
1.7.1.1 Den rättsdogmatiska metoden	17
1.7.1.2 Den EU-rättsliga metoden	18
1.7.1.3 Den komparativa metoden	20
1.7.2 Praktiska utgångspunkter	22
1.7.2.1 Allmänt	22
1.7.2.2 På vilket sätt metoderna används i uppsatsen	23
1.8 Material och forskningsläge	24
1.8.1 Finansmarknadsrätt, bankrätt och värdepappersmarknadsrätt	25
1.8.2 Straffrätt – penningtvättsreglerna	26
1.8.3 Compliance	26
1.9 Terminologi	27
1.9.1 Kapitel 2 – Finansmarknaden – kontexten för en bank	27
1.9.2 Kapitel 3 – Bankverksamhet	28
1.9.3 Kapitel 4 – Penningtvättsreglerna	28
1.9.4 Kapitel 5 – Compliance	28
1.10 Disposition	28
DEL 1 – YTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR	30
2 FINANSMARKNADEN – KONTEXTEN FÖR EN BANK	31
2.1 Inledning	31

2.2	Finansmarknadens uppbyggnad	32
2.3	Finansmarknadens funktion, potentiell störning och finanskriser	32
2.3.1	Huvuduppgifter	33
2.3.2	Systemrisken – potentiell störning av finansmarknadens funktion	34
2.3.3	Den stora bankkrisen i Sverige	35
2.3.4	Den globala finanskrisen	36
2.4	Finansmarknadens aktörer på den svenska finansmarknaden	37
2.4.1	De praktiska verksamhetsutövarna	38
2.4.2	Finansinspektionen – finansmarknadens och bankrättens lagvaktare	38
2.4.2.1	Allmänna utgångspunkter	38
2.4.2.2	Allmänna råd	39
2.4.2.3	Tillsynsstrategi för finansiell tillsyn	39
2.4.2.4	En god omvärldsanalys	39
2.4.2.5	Finansiell tillsyn över bankverksamhet	40
2.4.3	Sveriges riksbanks roll på den svenska finansmarknaden	40
2.4.3.1	Allmänna utgångspunkter	40
2.4.3.2	Utgivande av kredit i penningpolitiskt syfte	41
2.4.3.3	Utgivande av kredit genom Riksbankens betalningssystem (RIX)	41
2.4.3.4	Utgivande av nödkrediter	42
2.5	Finansmarknadens aktörer på den internationella scenen	42
2.5.1	EU	43
2.5.1.1	Allmänna utgångspunkter för EU:s lagstiftande	43
2.5.1.2	Den inre marknaden	43
2.5.1.3	Främjandet av den inre marknaden	44
2.5.1.4	Maktförskjutning av medlemsstaternas suveränitet	44
2.5.2	Baselkommittén – den globala finansmarknadens stabilisator	46
2.5.2.1	Tillkomst, uppbyggnad och internationella samarbeten	46
2.5.2.2	Syfte, funktion och rättslig legitimitet	47
2.5.3	FATF – bekämpare av penningtvätt och finansiering av terrorism	48
2.5.3.1	Tillkomst, uppbyggnad och internationella samarbeten	48
2.5.3.2	Syfte, funktion och rättslig legitimitet	49
2.6	Sammanfattande analys	49
3	BANKVERKSAMHET	53
3.1	Inledning	53
3.2	Gällande svensk rätt och internationell påtryckning	53
3.2.1	Legala konsekvenser efter den stora bankkrisen i Sverige	54
3.2.2	Legala konsekvenser efter den globala finanskrisen	54
3.2.3	Vad är en bank i lagens mening?	55
3.2.4	Tillståndsplikt och centrala utgångspunkter	56
3.2.5	Utveckling av en banks kärnverksamhet	57
3.3	Bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt	57
3.3.1	Internationell påtryckning påverkar och utvecklar svensk lagstiftning	58
3.3.2	Gällande svensk rätt	59
3.3.2.1	Centrala lagar inom den svenska värdepappersmarknadsrätten	59
3.3.2.2	Självreglering inom den svenska värdepappersmarknadsrätten	59
3.4	Sammanfattande analys	60

4	PENNINGTVÄTTSREGLERNA	62
4.1	Inledning	62
4.2	Penningtvättsbegreppet	63
4.3	Internationella åtaganden	64
4.3.1	FATF	64
4.3.1.1	40 olika rekommendationer	64
4.3.1.2	Utvärdering av Sverige	66
4.3.2	EU	66
4.3.2.1	Allmänt	66
4.3.2.2	Första penningtvättsdirektivet	66
4.3.2.3	Andra penningtvättsdirektivet	68
4.3.2.4	Tredje penningtvättsdirektivet	68
4.3.2.5	Fjärde penningtvättsdirektivet	69
4.4	Gällande svensk rätt	70
4.4.1	Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott	71
4.4.2	Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism	71
4.5	Sammanfattande analys	72
	DEL 2 – INRE FÖRVÄNTNINGAR	75
5	COMPLIANCE	76
5.1	Inledning	76
5.2	Compliancebegreppet – bakgrund och framväxt	76
5.3	Compliancerisker	77
5.3.1	Utgångspunkter – bankverksamhetens finansiella och operativa risker	78
5.3.2	Compliancerisker – förgrening av operativa risker	78
5.4	Riskhantering	79
5.4.1	Legal förutsättning för riskhantering	79
5.4.2	Allmänna förväntningar med intern styrning och kontroll	80
5.4.2.1	Utgångspunkter	80
5.4.2.2	Intern styrning och kontroll växer fram	80
5.4.2.3	Allmänna riktlinjer för en bankverksamhet	81
5.4.3	Riskhantering vid bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt	81
5.4.4	Riskhantering för en bankverksamhet genom ett praktiskt angreppssätt	82
5.5	Finansinspektionens beslut, FI Dnr 13-1784 – Nordea Bank AB	82
5.5.1	Bakgrund och kritik mot Finansinspektionens tidigare beslut	83
5.5.2	Finansinspektionens val av ingripande	84
5.5.3	Finansinspektionens undersökning och utgångspunkter	84
5.5.4	Finansinspektionens rättsliga grund för beslutet	85
5.5.5	Finansinspektionens skäl för beslutet	85
5.6	Internationella åtaganden	87
5.6.1	Baselkommittén – Compliance and the compliance function	87
5.6.1.1	Compliance går längre än lagstiftning	88
5.6.1.2	Compliance börjar i toppen med goda förebilder	88

5.6.1.3	De ledande befattningshavarna i banken – ansvar och kommunikation	89
5.6.1.4	Compliancefunktionens formella status med goda förutsättningar	90
5.6.1.5	Compliancefunktionens uppbyggnad och struktur	90
5.6.1.6	Compliancefunktionens huvudsakliga funktion	91
5.6.1.7	Compliancefunktionens arbetsmetod och förhållningssätt	92
5.6.1.8	Compliancefunktionen – övriga aspekter	92
5.7	Sammanfattande analys	92
6	AVSLUTANDE REFLEKTION	95
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	97
	Offentligt tryck	97
	Internationellt tryck	97
	Direktiv	97
	Svenskt tryck	97
	Kommittédirektiv	97
	Statens offentliga utredningar	97
	Propositioner	98
	Litteratur	98
	Artiklar	100
	Elektroniska artiklar	100
	Nyhetsartiklar och debattartiklar	100
	Övriga elektroniska artiklar	101
	Övrigt material	101
	Baselkommitténs publikationer	101
	FATF:s publikationer	102
	Finansinspektionens publikationer	102
	Övriga publikationer	102
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	103
	Beslut från Finansinspektionen	103

Summary

Financial markets have a central role in a well-working society and a bank has a central role on a well-functioned financial market. The characteristic of a bank's business contributes to the financial ecosystem and promotes stability on the financial market. The society is undeniably becoming more and more globalised. This, combined with a constant technical development, has continuously led to the development of financial instruments and markets. This results in great opportunities but also great risks for financial markets. One of these risks is the compliance risk, which is a type of operational risk. The compliance risk may be understood as:

”The expression ‘compliance risk’ is defined [...] as the risk of legal or regulatory sanctions, material financial loss, or loss to reputation a bank may suffer as a result of its failure to comply with laws, regulations, rules, related self-regulatory organisation standards, and codes of conduct applicable to its banking activities (together, ‘compliance laws, rules and standards’)”.¹

Throughout the years, financial markets around the world have been affected by numerous disturbances causing instability on financial markets. This has led to devastating consequences for the financial markets, its actors, as well as for the society as a whole. However, on the other hand, the occurrence of financial crises, does also create opportunities for necessary changes. For example, the Basel Committee was established by the end of the 1970s and upholds financial stability at financial markets, the Financial Action Task Force was established in the late 1980s and promotes the work to prevent money laundering and terrorist financing. These intergovernmental institutions are today providing guidance within each sector.

Recent examples on such financial crises are the large bank crises in Sweden at the beginning of the 1990s and the global financial crisis which inter alia led to the collapse of Lehman Brothers in 2008. These crises have resulted in an intense work with developing new regulations for financial markets. Since 2008, efforts at the international level have mainly focused on developing a common ambition of a more integrated legislation from the European Union. New intergovernmental institutions have been established and existing ones have been provided a larger influence. The ambition is that the intergovernmental efforts will result in the prevention of financial crises as well as prevention of money laundering and terrorist financing.

The effort to prevent money laundering and terrorist financing has also contributed to a more internationalised legislative work. The Fourth Money Laundering Directive has been adopted and it is expected to be implemented into Swedish legislation within the near future. The Directive was designed to reduce the risk of financial markets being affected by money laundering

---

¹ The Basel Committee in Compliance and the compliance function, s. 7, 3 §.

and terrorist financing, to develop the risk based approach and to initiate more detailed legislation regarding simplified customer due diligence.

Against the backdrop of this international legislative work for financial markets and the prevention of money laundering and terrorist financing, the term compliance has been developed. Today, it is necessary for a bank to have a well-working compliance function.

The Banking and Financing Business Act (2004:297) was established as a reaction to the large bank crises in Sweden. The implementation of this Act resulted in an increased authority of Finansinspektionen concerning supervision. Based on this, it is today Finansinspektionen which at a national level is the inspection authority for the financial market, and which establishes the prerequisites and expectations of how a compliance function is to be structured within a bank. This has been issued through Finansinspektionen's general guidelines (FFFS 2005:1) regarding governance and control of financial undertakings. A bank should apply these general guidelines to be able to satisfy the rules regarding risk management in Chapter 6, Section 2 of the Banking and Financing Business Act (2004:297).

There are different opinions regarding Finansinspektionen's supervision work as such and there are different opinions on whether the directions and the practical guidelines are inadequate or not. Hence, responsibility is given to practitioners to spend an increasing level of resources to structure their own compliance function since the banks are exposed to numerous risks. These compliance risks, if realised, will result in high costs and possibly large losses. However, if these risks, are transformed into opportunities, the bank sector will benefit from positive synergy effects and enhanced market credibility. If all practitioners apply this ambition in a reliable, reassuring and preventive way, the financial industry as a whole will benefit from the enhanced credibility. Viewed from a more long-term perspective, criminological purposes may even be fulfilled.

The compliance function may be structured in different ways depending on several conditions, which this thesis aims to examine. Due to a lack of national guidance and guidelines, practitioners may apply international conditions to succeed with building a solid structure of the compliance function. An important document to consider is the Compliance and the compliance function by The Basel Committee, which contains best practice for banks. An additional approach to learn how the compliance function shall be structured is to consider exemplifying practice nationally and internationally. These practices indicate when and in what manner compliance risks are realised and may be conversely interpreted as an illustration of expectations on a bank. A fundamental pre-requisite to succeed with the work is to allocate sufficient amount of resources to handle this constant growing opportunity.

Sammanfattning

Finansmarknaden intar en central roll i ett väl fungerande samhälle och banken intar en central roll för en väl fungerande finansmarknad. Bankverksamhetens olika karaktärsdrag bidrar till att det finansiella ekosystemet fungerar vilket innebär att den finansiella stabiliteten på finansmarknaden främjas. Samhällsutvecklingen är ofrånkomligen inriktad mot en globalisering. Detta i kombination med den tekniska utvecklingen möjliggör att finansmarknaden kontinuerligt är föremål för att nya finansiella marknader och finansiella instrument skapas och vidareutvecklas. För en bank innebär detta stora möjligheter samtidigt som det även innebär stora risker. En sådan typ av risker är compliancerisker vilka är en förgrening av operativa risker. Compliancerisker kan inbegripa följande:

”The expression ‘compliance risk’ is defined [...] as the risk of legal or regulatory sanctions, material financial loss, or loss to reputation a bank may suffer as a result of its failure to comply with laws, regulations, rules, related self-regulatory organisation standards, and codes of conduct applicable to its banking activities (together, ‘compliance laws, rules and standards’)”.²

Genom åren har finansmarknader runtomkring i världen varit föremål för åtskilliga störningar vilket inneburit att finansmarknaden rubbats. Detta har resulterat i förödande konsekvenser för finansmarknadens aktörer samt för samhället i stort. Mot bakgrund av att finanskriser inträffar skapas även möjligheten till förändring. Baselkommittén etablerades i slutet av 1970-talet och verkar för finansiell stabilitet på finansmarknaden. Financial Action Task Force etablerades i slutet av 1980-talet och verkar för att främja arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Dessa mellanstatliga institutioner är idag vägledande inom respektive område.

I modern tid kan den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet samt den globala finanskrisen vilken utbröt med Lehman Brothers konkurs hösten 2008 även nämnas. Dessa kriser har inneburit ett intensivt lagstiftningsarbete för finansmarknaden. Ansatsen på det internationella planet har sedan den globala finanskrisen år 2008 varit inriktad på att utveckla en gemensam strävan av en mer integrerad gemenskapsrättslig lagstiftning. Nya mellanstatliga institutioner har etablerats och befintliga har fått större inflytande. Förhoppningen är att det gemenskapsrättsliga arbetet innebär ett förebyggande av finanskriser samt att penningtvätt och finansiering av terrorism sker.

Kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism har även internationaliserat lagstiftningsarbetet. Det fjärde penningtvättsdirektivet har antagits och förväntas implementeras i svensk lagstiftning inom en snar framtid. Direktivet är inriktat på att reducera risken för att finansmarknaden blir föremål för penningtvätt och finansiering av terrorism, utveckla det

---

² Baselkommittén i Compliance and the compliance function, s. 7, 3 §.

riskbaserade förhållningssättet samt införa noggrannare regler vid förenklad kundkontroll.

Mot bakgrund av det internationella lagstiftningsarbetet för finansmarknaden samt för penningtvätt och finansiering av terrorism har denna utveckling inneburit att compliancebegreppet utvecklats. Det är idag en förutsättning att en bankverksamhet har en väl fungerande compliancefunktion.

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse växte fram mot bakgrund av den stora bankkrisen i Sverige. Genom att lagen trädde i kraft fick framförallt Finansinspektionen utökade befogenheter avseende tillsynsarbetet. Mot bakgrund av detta är det på nationell nivå Finansinspektionen som är tillsynsmyndighet för finansmarknaden, vilka anger förutsättningarna och förväntningarna på vilket sätt en compliancefunktion bör struktureras i en bankverksamhet. Detta har utfärdats genom Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2005:1) om styrning och kontroll av finansiella företag. En bank bör tillämpa dessa råd för att kunna uppfylla reglerna om riskhantering i 6 kap. 2 § i lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Det råder dock delade meningar om Finansinspektionens tillsynsarbete och det finns olika uppfattningar om att vägledningen och de praktiska riktlinjerna är otillräckliga. Det åvilar därför stort ansvar på de praktiska verksamhetsutövarna att på eget bevåg avsätta alltmer resurser för att strukturera upp sin compliancefunktion eftersom bankverksamheten står inför åtskilliga risker. Om complianceriskerna realiserar uppstår kostnader för banken vilka kan leda till stora förluster, men om riskerna däremot omvandlas till möjligheter kan detta innebära positiva synergieffekter. Dessa kan inbegripa en god ryktesspridning för banken på marknaden. Om samtliga praktiska verksamhetsutövare på ett tillförlitligt, förtroendeingivande och förebyggande sätt tillämpar denna strävan bidrar detta till en större trovärdighet för marknaden i sin helhet. I förlängningen förefaller detta även innebära att förebyggande kriminologiska ändamål uppnås.

Compliancefunktionen kan struktureras på olika sätt och på vilket sätt detta sker i det konkreta fallet beror på åtskilliga omständigheter vilket uppsatsen behandlar. Mot bakgrund av bristen på nationell vägledning och riktlinjer, kan den praktiska verksamhetsutövaren för att lyckas strukturera compliancefunktionen tillämpa internationella åtaganden. Ett centralt dokument att beakta är Baselkommitténs Compliance and the compliance function, vilket beskriver best practice för banker. Ett annat sätt att få vetskap om på vilket sätt compliancefunktionen bör struktureras är att beakta exemplifierande praxis nationellt och internationellt. Dessa praxis anger när och på vilket sätt compliancerisker realiserar i det konkreta fallet och kan motsatsvis tolkas vad som förutsätts och förväntas av en bankverksamhet. En grundläggande förutsättning för att lyckas med arbetet är att avsätta tillräckligt med resurser för att hantera denna alltmer tilltagande växande möjlighet.

Förord

Det är med visst vemod jag nu sätter punkt för min tid som student vid juridiska fakulteten i Lund. Genom åren har jag fått möjlighet att träffa många fantastiska och inspirerande människor runtomkring i världen med studier och praktiktjänstgöringar genom Lund, Uppsala, Stockholm, Shanghai, Belgrad och Ghent. Tack till alla.

Varmt tack tillägnas min handledare, Hélen Örnemark Hansen, docent i straffrätt, som genom ständig uppmuntran bidragit med värdefulla synpunkter och material vilket fört uppsatsarbetet framåt. Varmt tack tillägnas även, Lennart Johansson, lagman vid Kristianstads tingsrätt, för viktiga kommentarer avseende finansmarknadsrätten och bankrätten.

Vidare vill jag även tacka min familj, framförallt mina föräldrar vilka jag står i ovärderlig tacksamhetsskuld till, då ni alltid stöttat mig genom åren och möjliggjort mina äventyr runtomkring i världen. Varmt tack även till mina bröder med respektive familj, som fått ta konsekvenserna av min ständiga frånvaro höstterminen 2015, då jag författat detta examensarbete.

Sist men inte minst, mitt oändligt kärleksfulla tack till min flickvän, Sofie Skough, som alltid finns där för mig.

Lund i januari 2016,
Pierre Johan Käll

Förkortningar

AML	Anti-Money Laundering
AMLC	Anti-Money Laundering Committee
AMN	Aktiemarknadsnämnden
AvtL	Lag (1915:218) om avtal- och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (avtalslagen)
BIS	Bank for International Settlements
BFL	Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse
BNP	Bruttonationalprodukt
BrB	Brottsbalken
BRL	Bankrörelselagen (1987:617) [upphävd genom SFS 2004:297]
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
CDD	Customer Due Diligence
CEBS	Committee on European Banking Supervision
CFT	Countering the Financing of Terrorism
CPMI	Committee on Payments and Market Infrastructure
DI	Dagens Industri
Dir.	Direktiv
DN	Dagens Nyheter
Dnr	Diarienummer
Ds	Departementsserien
EBA	European Banking Authority
EBM	Ekobrottsmyndigheten
ECB	Europeiska centralbanken
EEG	Europeiska ekonomiska gemenskapen
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EFTA	European Free Trade Association
EG	Europeiska gemenskapen
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority

ESMA	European Securities and Markets Authorities
ESRB	European Systemic Risk Board
EU	Europeiska unionen
FATF	Financial Action Task Force
FEU	Fördraget om Europeiska unionen (unionsfördraget eller EU-fördraget)
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (funktionsfördraget eller EUF-fördraget)
FFFS	Finansinspektionens författningssamling
FFFS 2005:1	Finansinspektionens allmänna råd om styrning och kontroll av finansiella företag
FFFS 2009:1	Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism
FFFS 2014:1	Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut
FFFS 2014:12	Finansinspektionens föreskrifter om tillsynskrav och kapitalbuffertar
FI	Finansinspektionen
FInstr	Förordning (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen
FN	Förenta Nationerna
FSAP	Financial Services Action Plan
FSB	Financial Stability Board
FSF	Författningssamlingsförordningen (1976:725)
FT	Förvaltningsrättslig Tidskrift
GORC	Group Operational Risk and Compliance
IMF	International Monetary Fund
IADI	International Association of Deposit Insurers
IAIS	International Association of Insurance Supervisors

IOSCO	International Organization of Securities Commissions
KOM	Förslag från Europeiska kommissionen
KYC	Know Your Customer
LFRK	Lag (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter (rådgivningslagen)
LHF	Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument
MiFID	Markets in Financial Instruments Directive
NBK	Näringslivets Börskommitté
NE	Nationalencyklopedin
NTfK	Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab
OPC	Östersjösamarbetet
PEPs	Politically Exposed Persons
Prop. red.	Proposition Redaktör
RF	Regeringsformen
RIX	Riksbankens betalningssystem
SEB	Skandinaviska Enskilda Banken
SFF	Sveriges Finansanalytikers Förening
SIFR	Institutet för finansforskning
SkrbL	Lag (1936:81) om skuldebrev (skuldebrevslagen)
SNS	Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
SOU	Statens offentliga utredningar
SvD	Svenska Dagbladet
SvJT	Svensk Juristtidning
VA	Veckans Affärer
VpmL	Lag (2007:528) om värdepappersmarknaden

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Lagstiftningsarbetet för finansmarknaden har sedan den globala finanskrisen intensifierats och internationaliserats framförallt på gemenskapsrättslig nivå. Parallellt med denna utveckling är kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism föremål för alltmer komplexa penningtvättsupplägg. Utvecklingen av lagstiftningsarbetet sker därför i allt större utsträckning på det globala planet vilket innebär fler internationella åtaganden för anslutna medlemsländer. De internationella institutionerna har fått större inflytande och utger allt fler rättsakter på olika nivåer i olika avseenden vilket medlemsstaterna förutsätts implementera. Några av de starkt drivande internationella aktörerna är EU samt de mellanstatliga institutionerna Baselkommittén och FATF. Mot bakgrund av den internationella utvecklingen har compliance utvecklats. Idag förutsätts en bank ha en väl fungerande compliancefunktion med avsikt att hantera bankverksamhetens compliancerisker.

Den 18 maj 2015 beslutade Finansinspektionen att ålägga två av Sveriges storbanker med mångmiljonbelopp baserat på bristande hantering av penningtvätt och finansiering av terrorism. Storbankerna fick även en anmärkning respektive varning.³ Finansinspektionens beslut fick stor massmedial uppmärksamhet⁴ och konstaterar samt aktualiserar åtskilliga frågor i olika avseenden vilket uppsatsen avser att undersöka. Genom Finansinspektionens beslut kan det konstateras att compliancerisker i de konkreta fallen har realiserats. Detta är allvarligt då den finansiella stabiliteten på finansmarknaden kan rubbas genom att penningtvätt och finansiering av terrorism sker. Finansinspektionens beslut förefaller vidare indikera att tillsynsarbetet av storbankerna på den svenska finansmarknaden fungerar tillförlitligt eftersom bristerna uppmärksammats. Det råder dock delade meningar om Finansinspektionens tillsynsarbete vilket uppsatsen även avser belysa.

Finansinspektionens beslut ska ses mot bakgrund av utvecklingen för det internationella lagstiftningsarbetet och vad det innebär för medlemsländerna. Denna utveckling innebär en maktförskjutning av medlemsstaternas suveränitet där fler mellanstatliga institutioner får allt större inflytande över normgivningen. Övertygelsen om att skapa en strävan av ett förebyggande regelverk på gemenskapsrättslig nivå med avsikt att undvika att finanskriser inträffar samt att penningtvätt och finansiering av terrorism sker är god. Det förefaller dock ha fört med sig vissa oönskade konsekvenser vilket bidrar till

---

³ FI Dnr 13-1783, FI Dnr 13-1784.

⁴ Se Affärsvärlden 19/5-15, DI 19/5-15, DN 19/5-15, Privata Affärer 19/5-15, SvD 19/5-15, VA 19/5-15.

en svåröverskådlighet där mellanstatliga institutioner på olika nivåer utger olika typer av bestämmelser med varierande rättslig dignitet.

Maktförskjutningen av medlemsstaternas suveränitet innebär även en brist på nationell vägledning och riktlinjer för hur de praktiska verksamhetsutövarna ska strukturera sin compliancefunktion i det konkreta fallet. Detta innebär i förlängningen att det ställs allt högre krav på storbankerna på den svenska finansmarknaden. Det förutsätts idag att en bank avsätter alltmer resurser för att hantera bankverksamhetens compliancerisker med avsikt att efterleva gällande rätt.

Finansinspektionens beslut bör ses som en möjlighet till förändring. Målet bör vara inriktat på att gemensamt vidareutveckla samarbetet mellan tillsynsutövarna nationellt och internationellt tillsammans med de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden. Det vidareutvecklade samarbetet bör bestå i ett förebyggande förhållningssätt där risker omvandlas till möjligheter. Drivkraften bör därför vara inriktad på övertygelsen om att etableringen av vägledning och riktlinjer för de praktiska verksamhetsutövarna innebär att den finansiella stabiliteten främjas och att penningtvätt och finansiering av terrorism motverkas.

1.2 Presentation av ämne

”Vi har [...] konstaterat, att terminologin aldrig får vara överordnad de materiella frågeställningarna, men att den samtidigt kan vara värd en diskussion med tanke på förståelsen av den gemensamma innehållsliga ramen. Inte minst när rättsliga frågor diskuteras med utgångspunkt från olika rättsordningar blir termer och begrepp ofta negativt betydelsefulla då de gärna döljer de rättsliga funktioner som har den avgörande betydelsen”.⁵

Denna uppsats utgör en gränsöverskridande undersökning i finansmarknadsrätt, bankrätt, värdepappersmarknadsrätt och straffrätt i form av penningtvätsreglerna. Det övergripande ämnesvalet är compliance vilket på ett översiktligt och introducerande sätt kan beskrivas genom dess svenska översättning av begreppet, det vill säga regelefterlevnad – att efterleva gällande regler.⁶ Compliance är ett nischat rättsområde vilket överlappar många olika rättsområden och uppsatsen intar därför ett gränsöverskridande grepp i dess undersökning av begreppet.

Uppsatsen intar ett bankrättsperspektiv med utgångspunkt från en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden. Uppsatsen använder begreppet finansmarknadsrätt och detta begrepp utgör ett samlingsnamn för de lagar och regler vilka aktualiseras för finansmarknaden i olika avseenden. Bankrätten utgör ett rättsområde vilket omfattas som en del av finansmarknadsrätten och uppsatsen behandlar framförallt de offentlighetsrättsliga reglerna av bankrätten.

---

⁵ Lars Gorton i Bankrättsligt seminarium – Lund 23–24 mars 2001, s. 6.

⁶ Strandman Ullrich, s. 5, Eklund, Stattin, s. 258.

Vidare utgör bankrätten även privaträttsliga regler vilket bland annat omfattar krediträtten och övriga civilrättsliga regler, mer om detta nedan.

Rättsområdena finansmarknadsrätt och bankrätt kan beskrivas på olika sätt då det råder oenighet om terminologin av begreppens rättsliga innebörd.⁷ Några reflektioner om bankrätten åskådliggörs i det följande.

Funered beskriver att rättsområdet överlappar olika angränsande rättsområden. Några av dessa är avtalsrätt, associationsrätt, konkursrätt samt nationalekonomi och företagsekonomi vilka aktualiseras för en bank i olika avseenden.⁸

Lehrberg redogör för att bankrätten har en funktionaliserad uppdelning vilken är inriktad på att dela in tillämplig lagstiftning för en bankverksamhet utifrån dess huvudsakliga funktion. Lehrberg beskriver även att bankrätten ska ses utifrån en yttre respektive inre kärna, där den yttre kärnan representerar lagar och regler utifrån de praktiska moment vilka en bankverksamhet inbegriper. Dessa är värdepappershandeln, kreditgivning, inlåning och förmedling av betalning. Den inre kärnan utgör däremot den specifika banklagstiftningen. Dessa regler är framförallt offentlighetsrättsliga bestämmelser vilka behandlar associationsrättsliga frågor, upprättandet av en bank, utövandet av en bankrörelse samt tillsyn över bankverksamheten. Den inre kärnan består även av speciella praktiska moment av en bankverksamhet till exempel avtalsskrivande vid olika situationer, skuldebrev och växlar.⁹

Falkman beskriver bankrättens regelsystem genom att inledningsvis redogöra för att samhället ur ett lagstiftningsperspektiv på ett allmänt plan består av olika typer av ramregler. Bankrätten är en förgrening av näringsrättslig natur vilken föreskriver mer specifika bestämmelser för rättsområdet vilket aktualiserar förhållanden mellan åtskilliga aktörer på olika nivåer med olika avseenden. Falkman anger bland annat att bankrätten består av associationsrättslig lagstiftning, civilrättslig lagstiftning, näringsrättslig lagstiftning samt lagstiftning vilken är inriktad på att reglera olika typer av risker en bank ställs inför.¹⁰

Johansson instämmer med Lehrbergs redogörelse av bankrätten.¹¹ Johansson beskriver även att bestämmelserna inom rättsområdet är privaträttsliga samt offentlighetsrättsliga och att dessa olika typer av regler interagerar med varandra inom bankrätten. De offentlighetsrättsliga bestämmelserna är konstruerade genom att behandla relationen mellan enskilda och det allmänna.¹² Avsteg

---

⁷ Gorton använder begreppet ”finansieringsrätt” och för en diskussion om språkbruket samt vad dess rättsliga innebörd omfattar i Bankrättsligt seminarium – Lund 23–24 mars 2001, s. 5 f. Se även Johansson, s. 21 ff. där begreppet bank respektive banktjänst diskuteras. Begreppet och rättssubjektet bank behandlas i uppsatsens bankverksamhetskapitel (kapitel 3).

⁸ Funered, s. 11.

⁹ Lehrberg, s. 13.

¹⁰ Falkman, s. 27 ff.

¹¹ Johansson, s. 38, fotnot 109.

¹² Detta påpekar även Falkman, se s. 28.

kan emellertid aktualiseras genom att bestämmelserna även blir tillämpliga i situationer mellan enskilda då oenighet råder. Johansson menar även att det förekommer näringsrättslig lagstiftning och exempel på en sådan är lag (2004:97) om bank- och finansieringsrörelse. Denna typ av lag är en kombination av privaträttsliga och offentlighetsrättsliga bestämmelser.¹³

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka begreppet compliance med utgångspunkt från en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden. Uppsatsen ämnar besvara följande frågeställning:

- *Varför förutsätts en bank strukturera en compliancefunktion och på vilket sätt bör en compliancefunktion struktureras i bankverksamheten?*

Frågeställningen utgör uppsatsens huvudfråga och är dess ledstjärna. Den första delen av uppsatsens huvudfråga utgör de yttre förutsättningarna (del 1 av uppsatsen) varför en compliancefunktion ska struktureras. Respektive rättsområde behandlas i varsitt kapitel och respektive kapitel representerar en del av första delen av huvudfrågan. Den andra delen av uppsatsens huvudfråga utgör de inre förväntningarna (del 2 av uppsatsen), vilka i förlängningen bidrar till att främja vad de yttre förutsättningarna kommer fram till i olika avseenden. De inre förväntningarna utgör därmed på vilket sätt compliancefunktionen bör struktureras för att undvika att complianceriskerna realiserar. Ansatsen är även inriktad på att redogöra för vad det innebär då compliancerisker realiserar i det konkreta fallet.

Ambitionen med framställningen är att utröna varför en bank ska strukturera en compliancefunktion. I förlängningen är intentionen att undersökningen på ett allmänt plan ska bidra till att ange förutsättningarna för på vilket sätt en compliancefunktion bör struktureras i en bankverksamhet. Avsikten är även att framställningen framhäver möjligheterna samt synergieffekterna med en väl avgränsad, strukturerad och fungerande compliancefunktion för en bankverksamhet.

För att kunna besvara huvudfrågan aktualiseras åtskilliga underfrågor vilka uppsatsen även avser att diskutera. I uppsatsens deskriptiva delar är respektive kapitel strukturerad med en inledning samt en sammanfattande analys. Uppsatsens gränsöverskridande grepp bottenar i att dess huvudfråga aktualiserar samtliga rättsområden i de deskriptiva delarna. Respektive rättsområde motsvarar varsitt kapitel och respektive diskussion besvarar den del av huvudfrågan som rättsområdet representerar. Uppsatsens huvudfråga besvaras därmed kontinuerligt i uppsatsens olika kapitelindelningar genom att belysa angränsande problematik till compliance i olika avseenden.

---

¹³ Johansson, s. 48.

Följande kapitelnumrering överensstämmer med uppsatsens kapitelindelning och utgör uppsatsens deskriptiva delar.

DEL 1 – YTTRE FÖRUTSÄTTNINGAR

2. Finansmarknadskapitlet

- a) Vilken kontext verkar en bank i?
  - i. Vilken betydelse har finansmarknaden för samhället?
  - ii. Vilken betydelse har en bank för finansmarknaden?
  - iii. Vilken betydelse har de svenska storbankerna för den svenska finansmarknaden?
- b) Hur är finansmarknaden uppbyggd?
- c) Vilken funktion har finansmarknaden?
  - i. Vad utgör det största hotet mot finansmarknadens huvuduppgifter och vad kan det få för konsekvenser om dessa rubbas?
- d) Vilka är finansmarknadens aktörer?
  - i. Hur arbetar Finansinspektionen och Sveriges riksbank samt på vilket sätt främjar detta arbete den finansiella stabiliteten på den svenska finansmarknaden?
  - ii. Vilka internationella aktörer påverkar den svenska finansmarknaden?
  - iii. Vilken normgivande roll har Finansinspektionen och de internationella aktörerna för svensk lagstiftning?

3. Bankverksamhetskapitlet

- a) Vilka konsekvenser innebar den stora bankkrisen i Sverige samt den globala finanskrisen för banklagstiftningen?
  - i. Vilka var de centrala förändringarna för svensk banklagstiftning på grund av att BFL trädde i kraft?
  - ii. Vad innebar avregleringen av inlåningsmonopolet för den enskilde kunden?
  - iii. Vad innebär Baselkommitténs utgivna standarder för gemenskapsrättslig och svensk lagstiftning?
- b) Vad är en bank i lagens mening?
  - i. Vad krävs för att få bedriva bankrörelse och på vilket sätt förutsätts detta bedrivas?
  - ii. Vilken funktion har en bank?
  - iii. Hur utmanas en banks kärnverksamhet och vad påverkar dess utveckling?
- c) Hur påverkas bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt?
  - i. Hur påverkar gemenskapsrättens lagstiftningsarbete svensk värdepappersmarknadsrätt?
  - ii. Vilka är de mest centrala lagarna för värdepappersmarknadsrätten?

- iii. Hur har den tekniska utvecklingen på finansmarknaden påverkat normgivningen?

4. Penningtvättskapitlet

- a) Vad är penningtvätt?
  - i. Varför sker penningtvätt?
  - ii. Hur sker penningtvätt?
  - iii. Hur kan penningtvättsproblematiken beskrivas och vad är trefasmodellen?

- b) Vilka internationella åtaganden påverkar svensk lagstiftning?
  - i. Hur påverkar FATF:s arbete de anslutna medlemsländerna samt EU:s arbete i kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism?
  - ii. Hur påverkar främjandet av EU:s inre marknad utvecklingen för medlemsländerna och för de som bedriver penningtvätt och finansiering av terrorism?
  - iii. Hur påverkas svensk lagstiftning genom det fjärde penningtvättsdirektivet?

DEL 2 – INRE FÖRVÄNTNINGAR

5. Compliancekapitlet

- a) Vad är compliance och vad inbegriper begreppet?
  - i. Vilka verksamheter inom en bank påverkas av compliance?
  - ii. På vilket sätt har compliance utvecklats?

- b) Vilka risker ställs en bank inför i sin bankverksamhet och hur samverkar dessa med varandra?
  - i. Vad utgör finansiella risker?
  - ii. Vad utgör operativa risker?
  - iii. Vad utgör compliancerisker?

- c) På vilket sätt hanterar banken riskerna bankverksamheten ställs inför?
  - i. Vilka är de legala förutsättningarna för att hantera riskerna och vem ansvarar för att detta genomförs?
  - ii. Vilka är förväntningarna med intern styrning och kontroll och på vilket sätt har de växt fram genom åren?
  - iii. Vilket angreppssätt bör en bankverksamhet tillämpa vid utfärdandet av en compliancefunktion?

- d) På vilket sätt kan compliancerisker realiseras i det konkreta fallet och vad innebär en avsaknad av en väl strukturerad compliancefunktion?
  - i. Vad inbegriper den kritik vilken har riktats mot Finansinspektionens tillsynsarbete och tidigare beslut?

- ii. På vilket sätt har Finansinspektionen bedrivit undersökningen mot Nordea Bank AB?
  - iii. På vilket sätt motiverar Finansinspektionen beslutet mot Nordea Bank AB?
- e) På vilket sätt uppmanar Baselkommittén att compliancefunktionen bör prioriteras och struktureras?
- i. Vilka karaktärsdrag bör en god medarbetare inneha för att jobba med compliance?
  - ii. Vilken är compliancefunktionens huvudsakliga funktion?
  - iii. Vilket förhållningssätt bör banken inta och på vilket sätt bör banken agera för att få så stor effekt som möjligt av compliancefunktionen?

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens gränsöverskridande grepp förutsätter åtskilliga avgränsningar. Som angivet i det föregående utgår uppsatsen från en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden. Uppsatsen behandlar därför bankens bankrörelse samt värdepappersrörelse, men betonar framförallt förstnämnda. Riskhantering vid bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt behandlas översiktligt.

I avsaknad av riktlinjer och vägledning för ett rättsområde kan detta leda till rättsosäkerhet. Denna diskussion faller emellertid utanför uppsatsen, då syftet med uppsatsen är inriktad på att undersöka begreppet compliance i vid bemärkelse.

Inom finansmarknadskapitlet kan företagsekonomiska och nationalekonomiska aspekter aktualiseras. Detta faller dock utanför uppsatsen. Vid beskrivningen av finansmarknadens funktion samt finansmarknadens aktörer och hur dessa påverkar den svenska finansmarknaden i olika avseenden, behandlas inte Riksgäldskontoret¹⁴ eller den statliga insättningsgarantin på grund av utrymmesbrist. Sistnämnda nämns dock i viss utsträckning.

Inom bankverksamhetskapitlet behandlas inte begreppet finansieringsrörelse, lagens definition anges dock inledningsvis. Avseende en banks olika risker hade det naturligtvis varit av stort intresse att med matematiska teknikaliteter i form av uträkningar räkna ut vad respektive risk hade kostat om den realiserats. Detta faller emellertid utanför uppsatsen, då uppsatsen avser behandla riskerna i ett större perspektiv. På grund av utrymmesbrist behandlas krediträtten och kapitaltäckningsreglerna översiktligt.

---

¹⁴ Förordning (2007:1447) med instruktion för Riksgäldskontoret innehåller bestämmelser om Riksgäldskontorets verksamhet.

Inom penningtvättskapitlet överlappar penningtvätt och finansiering av terrorism i olika avseenden. På grund av detta behandlas även sistnämnda rättsområde, dock i begränsad utsträckning. Diskussionen om penningtvätt och att kampen bedrivs alltmer internationellt innebär att det finns ett stort antal mellanstatliga institutioner. Uppsatsen behandlar FATF i detta avseende. Diskussionen om korruption faller utanför uppsatsen.

Inom compliancekapitlet behandlas endast Finansinspektionens beslut om Nordea Bank AB.¹⁵ Detta beslut ska ses som ett exempel då compliancerisker realiserar i det konkreta fallet. Vidare kan compliancekapitlet aktualisera diskussionen om vem som egentligen blir straffad då en bank blir ålagda att betala straffavgift i mångmiljonbelopp förenat med anmärkning, varning eller i värsta fall tillbakadraget tillstånd. Är det styrelsen, ledningen, VD:n, personalen, aktieägarna eller övriga intressenter som får ta konsekvenserna? Uppsatsen behandlar emellertid inte denna diskussion, då det faller utanför uppsatsens syfte och frågeställningar. Diskussionen om corporate governance faller även utanför uppsatsen.

1.5 Hypotes

Uppsatsen utgår från följande hypotes:

Om en bank har en väl avgränsad, strukturerad och fungerande compliancefunktion, vilken hanterar bankverksamhetens compliancerisker på ett förebyggande och förtroendeingivande sätt, motverkas penningtvätt och finansiering av terrorism samtidigt som compliancefunktionen bidrar till att banken får en god ryktesspridning på marknaden.

1.6 Perspektiv

Uppsatsens gränsöverskridande grepp bottenar i att framställningen utgår från ett bankrättsperspektiv. Utgångspunkten inom uppsatsens angivna avgränsningar är att diskutera de legala förutsättningarna utifrån en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden. Därmed diskuteras även den kontext där en bank är verksam. Uppsatsen intar genomgående ett kritiskt perspektiv vilket i förlängningen även innebär vissa rättssociologiska inslag i olika avseenden. Detta aktualiseras framförallt vid diskussionen om vilken normgivning Finansinspektionen samt de mellanstatliga institutionerna intar, och vad det får för konsekvenser för medlemsländerna respektive de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden.

Vid undersökningen av begreppet compliance utgår uppsatsen från följande föreställning. För att förstå på vilket sätt en bank bör hantera de

---

¹⁵ FI Dnr 13-1784. För vidare läsning hänvisas till FI:s beslut om Svenska Handelsbanken AB, se FI Dnr 13-1783.

compliancerisker en bankverksamhet ställs inför förutsätts några klagöranden. Det måste inledningsvis redogöras för varför en bank ska strukturera en compliancefunktion i sin bankverksamhet, vad som utgör en bankverksamhet, vilken kontext en bank verkar i, vilken betydelse denna kontext har för samhället i stort samt vilken betydelse en bank har för denna kontext och för samhället i stort. Vid diskussionen om vad som utgör en bankverksamhet beaktas även de legala aspekterna om värdepappersmarknadsrätten eftersom värdepappershandeln är en del av en bankverksamhet. Penningtvätsreglerna behandlas eftersom penningtvätt och finansiering av terrorism utgör en del av vad compliancerisker innebär.

1.7 Metod

I det följande sker inledningsvis en redogörelse för metodernas teoretiska utgångspunkter. Därefter beskrivs de praktiska utgångspunkterna då metoderna tillämpas på uppsatsen.

1.7.1 Teoretiska utgångspunkter

Mot bakgrund av uppsatsens syfte och frågeställningar tillämpas tre olika metoder för framställningens deskriptiva delar. Dessa är den rättsdogmatiska metoden, den EU-rättsliga metoden samt den komparativa metoden.

1.7.1.1 Den rättsdogmatiska metoden

Innebörden och slutresultatet av användandet av den rättsdogmatiska metoden råder det oenighet om.¹⁶ Avsikten med metoden är att systematisera och tolka gällande rätt.¹⁷ Redogörelsen sker med hänvisning till rättskälleläran vilken kategoriserar de juridiska instrumenten och dess juridiska argumentations dignitet i följande fack.¹⁸

- ”Skall beaktas”: lagar, föreskrifter, sedvanerättsliga regler
- ”Bör beaktas”: förarbeten, prejudikat
- ”Får åberopas”:¹⁹ doktrin, domar, domstolsbeslut, myndighetsbeslut,²⁰ institutionella rekommendationer, utländsk rätt²¹

---

¹⁶ Se bland annat Olsen, Rättsvetenskapliga perspektiv, s. 116.

¹⁷ Peczenik, Juridikens allmänna läror, 249 ff., Peczenik, Juridikens teori och metod, s. 33 f. Kleineman menar i Korling, Zamboni, s. 26 att ”en rättsdogmatisk analys handlar om att analysera de olika elementen i rättskälleläran så att slutresultatet får antas spegla innehållet i gällande rätt eller – om man så vill uttrycka saken – hur rättsregeln skall uppfattas i ett visst konkret sammanhang”.

¹⁸ Peczenik, Juridikens teori och metod, s. 35 f., Se även Korling, Zamboni, s. 21. Vidare menar Jareborg i Jareborg, Rättsdogmatik som vetenskap, s. 8, att ”en s.k. traditionell rättsdogmatisk metod innebär att man tar sin utgångspunkt i lagstiftning, rättspraxis, lagförarbeten och rättsdogmatisk litteratur”.

¹⁹ Listan är inte uttömmande. Se vidare Peczenik, Juridikens teori och metod, s. 35 f.

²⁰ Domar, domstolsbeslut samt myndighetsbeslut får inte utgöra prejudikat. Däremot får de utgöra värderingar hur ett rättsområde uppfattas. Se föregående fotnot för källhänvisning.

²¹ Jfr ordre public samt att utländsk rätt inte får strida mot svensk rätt.

Begreppet rättsdogmatik har kritiserats av Hellner som menar att ”den ger associationer till teologi och utläggning av en troslära, vilket inte kan vara lämpligt för rättsvetenskap. Termen ’rättsdogmatik’ synes dock numera vara så allmänt accepterad att det inte finns skäl att söka sätta en annan term i dess ställe”.²²

Jareborg menar att ”den kortaste beskrivningen av rättsdogmatik är att den består i rekonstruktion av rättssystem”.²³ Kleineman instämmer med detta²⁴ och menar även att det är mycket viktigt att författaren beskriver vilken typ av förhållningssätt diskussionen avser, det vill säga om argumentationen utgår från en beskrivning av de lege lata eller de lege ferenda. Förstnämnda avser en redogörelse av gällande rätt och sistnämnda utgör en beskrivning av hur rätten borde och kan vara.²⁵ Detta innebär även att kritik kan framföras med användning av denna metod.²⁶

1.7.1.2 Den EU-rättsliga metoden

Det finns olika uppfattningar hur EU som rättsordning ska definieras. Utgör den en del av den nationella rätten, utgör den en del av folkrätten eller utgör den en kombination av dessa tillsammans?²⁷ Oavsett svaret på denna fråga blir det för svensk del aktuellt att beakta EU-rätten då Sverige gick med i EU den 1 januari 1995.²⁸ Idag är den nationella rätten alltmer integrerad med den internationella rätten på grund av globaliseringen, vilket bland annat inneburit att Europas länder närmast sig varandra i många olika avseenden.²⁹ Av de lagar vilka stiftas i svensk rätt årligen har ungefär 10–30 procent (beroende på räknemetod) koppling till EU-rätten.³⁰ I stor utsträckning är EU-rätten direkt tillämplig i svensk rätt och generellt sätt är EU-rätten överordnad svensk rätt. Detta innebär att svensk rätt får ge vika vid konflikt mellan de olika rättssystemen.³¹

I det följande sker en redogörelse av EU-rättens olika lagtekniska instrument samt hur dessa påverkar den EU-rättsliga metoden. De lagtekniska instrument vilka avses att behandlas i denna framställning är förordningar, direktiv samt soft law.³² Dessa lagtekniska instrument stadgas i artikel 288 FEUF.³³ Soft law benämns inte uttryckligen i artikel 288 FEUF. I denna framställning utgör begreppet ett samlingsnamn och en typ av kategorisering, mer om detta nedan. Avslutningsvis ges även en kort redogörelse för mellanstatligt samt överstatligt samarbete och dess betydelse.

²² Hellner, s. 23. Se även Olsen, Rättsvetenskapliga perspektiv, s. 111, fotnot 28.

²³ Jareborg, Rättsdogmatik som vetenskap, s. 4.

²⁴ Korling, Zamboni, s. 21.

²⁵ Korling, Zamboni, s. 26.

²⁶ Korling, Zamboni, s. 24.

²⁷ Korling, Zamboni, s. 110.

²⁸ Bernitz, Kjellgren, s. 19. Se även s. 28 f. för en sammanfattning av ”Sveriges EU-medlemskap” i korthet.

²⁹ Korling, Zamboni, s. 110.

³⁰ Korling, Zamboni, s. 115.

³¹ Bernitz, Kjellgren, s. 19, Korling, Zamboni, s. 111.

³² Dessa lagtekniska instrument utgör tillsammans med EU:s beslut den så kallade sekundärrätten. För en mer ingående beskrivning hänvisas till Bernitz, Kjellgren, s. 54 ff.

³³ Det finns även fler lagtekniska instrument men denna framställning avser behandla dessa.

Förordningar är direkt tillämpliga i svensk lagstiftning. Dessa får inte implementeras i den nationella rättsordningen utan är direkt gällande i alla dess delar.³⁴

Direktiv ska till skillnad från förordningar införlivas i den egna lagstiftningen. Därutöver ska detta ske inom en viss tid. Det finns olika typer av direktiv; rambdirektiv, minimidirektiv och fullharmoniseringsdirektiv. Den första typen av direktiv är inriktad på att komplettera delegerad lagstiftning med huvudprinciper. Den andra typen av direktiv innebär att medlemsstaterna får lagstifta längre och mer detaljerat än vad direktivet indikerar ska införlivas. Den tredje typen av direktiv innebär till skillnad från föregående direktiv att medlemsstaterna inte har valfrihet att lagstifta om mer än det som stadgas i direktivet. Direktivet ska införlivas på detaljnivå och kan många gånger resultera i nästintill färdigskriven lagtext för rättsordningen.³⁵

Soft law är inte rättsligt bindande till skillnad från förordningar och direktiv. Som begreppets engelska benämning indikerar anses soft law utgöra en mjuk normbildning, det vill säga en icke bindande normgivning.³⁶ Vad innebär då detta och vilken rättslig legitimitet har soft law i förhållande till medlemsstaterna?

Bakgrunden till att soft law tillkommit samt utvecklats på det sätt den gjort och därmed fått den betydelse den har idag, beror framförallt på den utveckling som skett inom EU de senaste åren. Det som drivit fram denna utveckling har varit ambitionen att införliva EU-rätten på ett så effektivt sätt som möjligt. För att lyckas med detta har framförallt medlemsstaternas och EU:s förvaltningsmyndigheter tillsammans etablerat samt intensifierat ett ingående samarbete.³⁷

Exempel på soft law är yttranden och rekommendationer vilka föreskrivs i artikel 288 FEUF.³⁸ Vidare har soft law även resulterat i bland annat vägledning, koder samt riktlinjer vilka upprättats av EU:s olika institutioner.³⁹ Det har blivit alltmer vanligt förekommande för EU:s olika organ att stipulera soft law⁴⁰ och även om dessa inte är rättsligt bindande kan dess starka influenser inverka på hur lagstiftning stadgas.⁴¹

Soft law är således normativ i sin karaktär vilket konstaterats i ett antal rättspraxis från EU-domstolen. Dessa rättsfall indikerar bland annat att soft law kan aktualiseras som tolkningsunderlag för medlemsstaterna då soft law har till huvudsakligt syfte att fylla ut EU-rätten.⁴²

---

³⁴ Bernitz, Kjellgren, s. 55.

³⁵ Bernitz, Kjellgren, s. 56 f.

³⁶ Bernitz, Kjellgren, s. 58.

³⁷ Korling, Zamboni, s. 127 f.

³⁸ Bernitz, Kjellgren, s. 58.

³⁹ Korling, Zamboni, s. 127 f.

⁴⁰ Hettne, Otken Eriksson, s. 46 f.

⁴¹ Bernitz, Kjellgren, s. 58.

⁴² Korling, Zamboni, s. 127 f.

Avslutningsvis i denna framställning ska något även nämnas om mellanstatligt samt överstatligt samarbete och dess betydelse. Inledningsvis kan det konstateras att motsatsen till mellanstatligt samarbete är överstatligt samarbete, men det kan även ske en blandning av dessa i mellanformer. Dessa samarbetsformer bygger i grund och botten på internationella konventioner vilka dess anslutna medlemsstater har för avsikt att ratificera på ett eller annat sätt.⁴³

En skillnad mellan de olika samarbetsformerna är att överstatligt samarbete är något fastare strukturerat än mellanstatligt samarbete vilket är mer vanligt förekommande inom folkrätten. Vid mellanstatligt samarbete fattas oftast beslut med enhällighet och blir endast tillämpliga för de som har medgett sitt stöd för beslutet. Detta till skillnad för överstatligt samarbete där de anslutna medlemsstaterna delegerat en del av sitt lagstiftande.⁴⁴

1.7.1.3 Den komparativa metoden⁴⁵

Det finns många olika uppfattningar om den komparativa metodens innebörd.⁴⁶ Inledningsvis bör det framhållas att Kleineman menar att det vid användandet av den komparativa metoden troligtvis är flera olika metoder som används,⁴⁷ medan Bogdan ställer sig frågan om komparativ rätt endast är en metod eller utgör en egen vetenskap.⁴⁸

Bogdan definierar att komparativ rättskunskap omfattar:

”dels jämförande av olika rättssystem med syfte att utröna deras likheter och skillnader,

dels bearbetning av de så fastställda likheterna och skillnaderna, exempelvis genom förklaring av deras uppkomst, jämförande värdering av olika rättsordningars lösningar, gruppering av rättsordningar i rättsfamiljer eller efterforskning av rättsordningarnas gemensamma kärna,

dels behandling av de metodologiska problem vilka uppkommer i samband med dessa uppgifter, inklusive metodologiska problem knutna till studier av utländsk rätt”⁴⁹.

Utvecklingen av den komparativa rätten har troligtvis påverkats av globaliseringen vilken framförallt skett under andra halvan av 1900-talet. Detta har för Sveriges och Europas del bland annat inneburit i internationella

---

⁴³ Bernitz, Kjellgren, s. 23 f.

⁴⁴ Bernitz, Kjellgren, s. 23 f.

⁴⁵ Se Bogdan, s. 17 f. för ”benämningen av ämnet”. I denna framställning används begreppet den komparativa metoden synonymt med komparativ rättskunskap samt komparativ rätt. För en närmre redogörelse av engelsk rätt hänvisas till Bogdan, s. 91–127.

⁴⁶ Bogdan, s. 18.

⁴⁷ Korling, Zamboni, s. 40.

⁴⁸ Bogdan, s. 21 ff. Svaret på Bogdans fråga har ingen inverkan på följande framställning.

För vidare läsning hänvisas till föregående sidhänvisning där Bogdans uppfattning åskådliggörs i korthet. Det bör i sammanhanget påpekas att uppsatsen utgår från den komparativa metoden.

⁴⁹ Bogdan, s. 18.

samarbeten exempelvis EU. Detta europasamarbete har resulterat i ett skapande av gemensamma regler.⁵⁰

Avsikten med metoden kan variera och ske med olika typer av rättsligt material.⁵¹ Bogdan redogör med en utförlig beskrivning för olika syften med den komparativa metoden.⁵² Några av de syften vilka beskrivs i denna framställning redogörs i det följande.

Studier i komparativ rätt innebär en ökad allmän bildning för en jurist.⁵³ För den egna rättsordningen innebär detta en djupare förståelse och Bogdan menar tillspetsat att ”det är [...] inte en alltför stor överdrift att säga att den jurist, som endast har studerat sin egen rättsordning, inte kan ha fått en full förståelse av denna rättsordning”.⁵⁴

Bogdan menar vidare att de ”vunna” erfarenheterna vid studier i komparativ rätt har även en positiv inverkan för den egna rättsordningens lagstiftningsarbete samt för andra diskussioner avseende de lege ferenda. Erfarenheterna av studierna kan ge vägledning och resultera i bättre lösningar på problem.⁵⁵ Kleineman instämmer med denna beskrivning och är även positivt inställd till betydelsen av komparativa studier.⁵⁶

Vidare menar Kleineman att när den egna rättsordningen saknar erfarenhet av en viss situation kan syftet vara att inhämta material som behandlar detta från en utländsk rättsordning. Kleineman menar även att när det konstaterats att en utländsk rättsordning har en effektivare lösning på ett problem, kan syftet med den komparativa metoden vara att importera denna lösning till den egna rättsordningen.⁵⁷

Ett annat viktigt syfte vilket beskrivs i Bogdans framställning är vid rättsunifikation och rättsharmonisering där den komparativa rätten även spelar en stor roll. Förstnämnda innebär att den egna rättsordningen med ett medvetet uppsåt importerar två eller flera rättsordningars rättsregler. Detta till skillnad från sistnämnda där endast ett närmande avses.⁵⁸ Ett exempel när båda dessa begrepp aktualiseras är för svensk del vid samarbetet om EU. Förordningar utgör exempel på rättsunifikation och direktiv utgör exempel på rättsharmonisering.⁵⁹

Ytterligare ett annat syfte väl värt att iaktta är tolkning av de lege lata, framförallt avseende internationellt samarbete. Vid denna tolkning blir det

---

⁵⁰ Olsen, Rättsvetenskapliga perspektiv, s. 125 f.

⁵¹ Olsen, Rättsvetenskapliga perspektiv, s. 125.

⁵² Bogdan, kap. 2.

⁵³ Bogdan, s. 26.

⁵⁴ Bogdan, s. 27 f.

⁵⁵ Bogdan, s. 28.

⁵⁶ Korling, Zamboni, s. 40 f.

⁵⁷ Korling, Zamboni, s. 40.

⁵⁸ Bogdan, s. 30.

⁵⁹ Bogdan, s. 30. Se även Bernitz, Kjellgren, s. 55 ff.

även aktuellt att beakta komparativ rätt. Detta aktualiseras särskilt för myndigheter och domstolar.⁶⁰

Det som faktiskt avses att utföras med den komparativa metoden är som namnet på metoden indikerar, det vill säga att komparera. Intentionen är att hitta likheter respektive olikheter mellan två eller flera olika rättsordningars uppställda jämförbara jämförelseobjekt.⁶¹

Vid komparationen bör även diskussionen om den gemensamma kärnan inkluderas. Om syftet är att undersöka huruvida det överhuvudtaget finns en gemensam kärna innebär detta ett försöka att hitta den gemensamma nämnaren, det vill säga de gemensamma rättsprinciper vilka är aktuella för de båda jämförbara rättsordningarna som jämförs. Är detta avsikten med metoden bör en avgränsning ske i form av att utgå från en begränsad grupp. Ett exempel på en sådan grupp skulle kunna vara att utgå från att söka efter den gemensamma kärnan från rättsordningar som tillhör samma internationella organisation, exempelvis EU.⁶²

1.7.2 Praktiska utgångspunkter

I föregående avsnitt redogjordes för metodernas teoretiska utgångspunkter. Denna framställning är inriktad på uppsatsens praktiska utgångspunkter. Inledningsvis ges en allmän beskrivning av uppsatsens gränsöverskridande grepp vilket påverkar på vilket sätt metoderna används i uppsatsen. Därefter konkretiseras på vilket sätt metoderna används i uppsatsen mer detaljerat mot bakgrund av uppsatsens syfte och frågeställningar.

1.7.2.1 Allmänt

Uppsatsen består av sex kapitel och kapitel 2–5 utgör uppsatsens deskriptiva delar. I uppsatsens deskriptiva delar är respektive kapitel strukturerat med en inledning samt en sammanfattande analys. Uppsatsens gränsöverskridande grepp bottenar i att dess huvudfråga aktualiserar samtliga rättsområden i de deskriptiva delarna. Respektive rättsområde motsvarar varsitt kapitel och respektive diskussion besvarar den del av huvudfrågan som rättsområdet representerar. Uppsatsens huvudfråga besvaras därmed kontinuerligt i uppsatsens olika kapitel genom att belysa den angränsande problematiken i förhållande till compliance i olika avseenden. Uppsatsen avslutas med en avslutande reflektion.

Intentionen med uppsatsens huvudfråga kan eventuellt uppfattas som att avsikten är att utföra någon form av empirisk undersökning, för att på sätt få vetskap om hur en bank bör strukturera sin compliancefunktion i det konkreta fallet. Detta är inte avsikten även om uppsatsen innehåller åtskilliga empiriska inslag såsom nyhetsartiklar, debattartiklar och olika typer av bransch- och brottsförebyggande undersökningar.

---

⁶⁰ Bogdan, s. 31 f.

⁶¹ Bogdan, s. 56. Se även Korling, Zamboni, s. 141.

⁶² Bogdan, s. 84 f.

Den rättsdogmatiska metoden tillämpas som huvudregel om inte annat påpekas och användandet av metoden används i enlighet med rättskälleläran. Material hänförlig till rättskälleläran inbegriper hänvisning utifrån den givna hierarkiska ordningen. Därmed förekommer även hänvisning till mellanstatliga institutioners soft law samt allmänna råd från tillsynsmyndigheter. Inhämtandet sker då i kombination med den EU-rättsliga metoden. Ambitionen är att redogöra för de lege lata, men vissa avsteg förekommer. I de avseenden då det bland annat saknas tillförlitliga rättskällor, vägledning och riktlinjer utgår uppsatsen istället för att redogöra för de lege ferenda. Det förekommer även vissa komparativa och empiriska inslag.

Den EU-rättsliga metoden tillämpas i de avseenden då uppsatsen hänvisar till EU-rätt. Detta konkretiseras genom att EU-rätt beaktas i form av förordningar, direktiv samt soft law. Sverige är medlem i mellanstatliga institutioner vilket medför ytterligare internationella åtaganden som uppsatsen även behandlar.

Den komparativa metoden tillämpas i avsaknad av vägledning och riktlinjer i svensk lagstiftning och inhämtas för att redogöra för vägledande exempel. Uppsatsen utgör inte någon komparativ undersökning där avsikten är att två eller flera rättsordningars lagstiftning ställs mot varandra för att fastställa likheter och skillnader. Ambitionen med de komparativa inslagen är inte heller för att utröna om det finns en gemensam kärna för de olika rättsordningarna. I de fall exempel inhämtas från brittisk rätt kan det i stora drag klargöras att EU är den gemensamma kärnan vilket i detta avseende utgör ett överstatligt samt mellanstatligt samarbete. Exempel på en mellanstatlig institution är Baselkommittén vilka har för avsikt att bland annat stipulera normer avseende kapitaltäckningsreglerna samt compliance.

1.7.2.2 På vilket sätt metoderna används i uppsatsen

Finansmarknadskapitlet och bankverksamhetskapitlet tillämpar den rättsdogmatiska metoden i kombination med den EU-rättsliga metoden. Vissa praktiska inslag förekommer. Finansmarknadskapitlet är ett centralt kapitel i uppsatsen och bankverksamhetskapitlet ska ses som en förlängning av detta kapitel. Ansatsen med dessa kapitel är framförallt inriktad på att undersöka finansmarknadens betydelse för samhället i stort, en banks betydelse för finansmarknaden och vad som utgör en bankverksamhet i legal mening. Syftet med undersökningen är även att utröna den rättsliga legitimiteten för Finansinspektionen samt de mellanstatliga institutionerna Baselkommittén och FATF. I förlängningen är avsikten att det även fastställer hur detta påverkar svensk lagstiftning i olika avseenden och en förhoppning om tydligare överskådlighet över de normgivande institutionerna. Ansatsen med bankverksamhetskapitlet är även att redogöra för de legala efterverkningar avseende den stora bankkrisen i Sverige samt den globala finanskrisen. Detta har påverkat lagstiftningen i olika avseenden vilket kapitlet behandlar med användandet av de båda metoderna.

Penningtvättskapitlet tillämpar den rättsdogmatiska metoden i kombination med den EU-rättsliga metoden. Avsikten är bland annat att behandla EU:s

penningtvättsdirektiv samt soft law utgiven av FATF och på vilket sätt detta påverkar svensk lagstiftning. Framställningen har för avsikt att beskriva de lege lata. Då fjärde penningtvättsperspektivet ännu inte implementerats för svensk del utgår uppsatsen i dessa delar istället med att redogöra för de lege ferenda. Penningtvättskapitlet inleds med en beskrivning av penningtvättsbegreppet och dess penningtvättsproblematik.

Compliancekapitlet tillämpar vid dess undersökning samtliga metoder med vissa empiriska inslag. I brist på tillförlitliga källor, riktlinjer och vägledning för compliance sker dock visst avsteg från rättskällevärdens hierarkiska ordning. Det kan därmed konstateras att den rättsdogmatiska metoden inte används i strikt bemärkelse. Avsikten är emellertid att beskriva de lege lata och framställningen behandlar lagtext, förarbeten samt allmänna råd utgivna av FI. I de delar framställningen saknar riktlinjer och vägledning avser uppsatsen istället behandla de lege ferenda. För vidare undersökning av begreppets innebörd sker hänvisning till soft law. Vid denna redogörelse tillämpas den EU-rättsliga metoden för att bringa klarhet i mellanstatliga institutioners intention avseende dess normgivning.

Den komparativa metoden tillämpas då det råder brist på tillförlitliga källor, vägledning och riktlinjer för compliance samt att svensk doktrin avseende begreppet nästintill är obefintlig. För uppsatsens vidkommande inhämtas därför exempel genom brittiska perspektiv. Syftet är för att få vetskap om hur Storbritannien valt att hantera en banks compliancerisker samt på vilket sätt compliancefunktionen bör struktureras. På grund av den brist på vägledning och riktlinjer som råder är avsikten även inriktad på att få inspiration hur en bank kan hantera sina compliancerisker samt på vilket sätt compliancefunktionen kan struktureras.

1.8 Material och forskningsläge

I det följande anges det material vilket är föremål för undersökningen. Hänvisning sker även till aktuellt forskningsläge för respektive rättsområde. Forskningsläget för samtliga rättsområden är tillsammans omfattande och i följande underavsnitt konkretiseras forskningsläget för respektive rättsområde. Inledningsvis kan det dock konstateras att forskningsläget varier kraftigt beroende på rättsområde vilket förefaller bero på en rad olika faktorer. Det förefaller att några av dessa är politiska intressen, maktförskjutningar, förebyggande åtgärder, kostnadsprioriteringar och övriga intressen. En längre diskussion om varför forskningsläget är mer berikat för vissa rättsområden än andra lämnas därhän med konstaterandet att så är ett faktum.

Uppsatsen är inte uttömmande för vissa rättsområden, det finns det inte utrymme för på grund av uppsatsens gränsöverskridande grepp och omfattning. För andra rättsområden behandlas internationell forskning på grund av en rad olika anledningar och dessa beskrivs i respektive underavsnitt. På ett allmänt plan beror inhämtandet av internationellt material och forskning bland annat på användandet av den EU-rättsliga metoden samt på den komparativa metoden. Mer konkret sker inhämtandet bland annat på

grund av jämförande och vägledande exempel samt brist på nationellt material och forskning.

1.8.1 Finansmarknadsrätt, bankrätt och värdepappersmarknadsrätt

Inledningsvis kan det konstateras att forskningsläget för bankrätt är knapert.⁶³ Inom finansmarknadskapitlet och bankverksamhetskapitlet används svensk lagtext samt förarbete i form av propositioner och utredningar. Därutöver behandlas aktuell doktrin samt svenska institutionella handlingar utgivna av bland annat Finansinspektionen. Framställningen redogör även för vissa praktiska inslag i form av debattartiklar samt soft law genom olika handlingar utgivna av EU och mellanstatliga institutioner.

Finansmarknadskapitlet och bankverksamhetskapitlet behandlar Lennart Johanssons avhandling, Banker och internet – särskilt om kundaktiverade betalningsinstruktioner.⁶⁴ ”Syftet med avhandlingen är att inom ramen för angivna avgränsningar göra en rättsdogmatisk undersökning av den förmögenhetsrättsliga regleringen av ansvaret och ansvarsfördelningen mellan en betalningsanvändare och betalningsanvändarens bank i frågor som kan uppkomma på grund av betalningsinstruktioner avseende kredittransfereringar”.⁶⁵

Finansmarknadskapitlet behandlar även Henric Falkmans avhandling, Bankrörelse – risker och riskhantering i banker.⁶⁶ ”Forskningsuppgiften i denna avhandling är att med utgångspunkt i gällande rätt undersöka och precisera gränserna för tillståndspliktig bankrörelse”.⁶⁷

På grund av uppsatsens begränsande ramar tillåter inte utrymmet att behandla all forskning inom finansmarknadsrätten, bankrätten samt värdepappersmarknadsrätten.⁶⁸ Finansmarknadskapitlet och bankverksamhetskapitlet behandlar även doktrin där framförallt följande haft inverkan på framställningen. Bland annat behandlas, Lärobok i kapitalmarknadsrätt, författad av Lars Afrell, Håkan Klahr och Per Samuelsson. Vid beskrivningen av EU som aktör på den internationella scenen behandlas framförallt, Europarättens grunder, utgiven av Ulf Bernitz och Anders Kjellgren. Redogörelsen för värdepappersmarknadsrätten baseras på Lars Afrells och Per-Ola Janssons kapitel (kapitel 4) i Robert Sevenius och Torsten Örtengrens utgivna bok om Börsrätt.

---

⁶³ Lehrberg, s. 5.

⁶⁴ Johanssons avhandling har recenserats av Göran Millqvist i JT 2007/08, s. 194.

⁶⁵ Johansson, s. 35.

⁶⁶ Falkmans avhandling har recenserats av Lars Gorton i SvJT 2003 s. 731 (se s. 736 ff.) och av Lars Hörngren och Gustaf Sjöberg i JT 2003/04, s. 419.

⁶⁷ Falkman, s. 26.

⁶⁸ För vidare läsning hänvisas till följande vilket faller utanför uppsatsen: Andersdotter, Ingrid, Moderna betalningsmetoder, Andersson, Martin, Kontroll av bankernas betalningssystem – Risk och effektivitet i betalningsflödet mellan banker, Donner, Gabriel, Handbok i bankrätt, Klahr, Håkan och Haag, Göran, Värdepappersmarknaden i EU, Lehrberg, Bert, Moderna betalningsformer, Thunblom, Lars-Erik, Svenskt kreditväsen.

1.8.2 Straffrätt – penningtvättsreglerna

Inom penningtvättskapitlet används lagtext samt förarbete i form av propositioner, utredningar och kommittédirektiv. Internationellt material som behandlas är framförallt de fyra penningtvättsdirektiven samt normgivning och övriga handlingar från mellanstatliga institutioner. Vidare behandlas även doktrin samt brottsförebyggande utredningar och undersökningar. Diskussionen om penningtvättsbegreppet behandlar bland annat BRÅ-rapporten 2011:4. Vidare nämns även BRÅ-rapporten 2015:22. Doktrin som behandlas är, Penningtvätt – Ett urvattnat begrepp? författad av Hélen Örnemark Hansen.⁶⁹ Vidare behandlas även, Åtgärder mot penningtvätt m.m. – En praktisk vägledning och kommentar, författad av Thomas Grahn, Fredric Lundén, Kent Madstedt och Björn Wendelby.

1.8.3 Compliance

Compliance är ett nischat rättsområde och forskningsläget är inte speciellt omfattande. Mycket av den forskning som finns internationellt tillkom efter Baselkommitténs utgivande av den mellanstatliga institutionens dokument, Compliance and the compliance function, i april 2005.⁷⁰ Dokumentet behandlas i kapitlet. Syftet med dokumentet är att beskriva best practice för banker och är i första hand inriktat för tillsynsmyndigheter runtomkring i världen.⁷¹

Inom compliancekapitlet sker hänvisning till lagtext. Framförallt anges riskhanteringsreglerna i BFL och anslutande förarbeten beaktas. Vidare hänvisas till FFFS 2005:1 samt FI:s beslut (FI Dnr 13-1784) om Nordea Bank AB.

Doktrin på nationell nivå som behandlas är framförallt Christina Strandman Ullrichs bok, Compliance – roll, organisation, ansvar, uppgifter. Vidare behandlas även, Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt, författad av Karin Eklund och Daniel Stattin.

Kapitlet beaktar svenska juridiska artiklar. Exempel på en sådan är Anne Marie Pålssons artikel, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014, i SvJT 2015 s. 496. Vidare behandlas även juridiska artiklar författade med utgångspunkt från iakttagelser av andra rättsordningar. En sådan är Gareth Adams artikel, What is compliance? Syftet med denna artikel är att utröna vad compliancebegreppet innebär. Framställningen är författad utifrån brittiska praktiska erfarenheter.

---

⁶⁹ För vidare läsning om penningtvättsbegreppet hänvisas till den norske forskarens avhandling, Rui, Jon Petter, Hvitvasking: Fenomenet, regelverket, nye strategier. Avhandlingen har recenserats av Hélen Örnemark Hansen i NTFK, s. 315 f.

⁷⁰ Birindelli, Ferretti, s. 219.

⁷¹ Strandman Ullrich, s. 25 f.

1.9 Terminologi

Uppsatsen hänvisar till åtskilliga juridiska fackbegrepp inom uppsatsens angivna rättsområden vilka används i olika avseenden. Inledningsvis bör nämnas att några av de mer centrala termernas innebörd anges i det följande. I vissa avseenden sker upprepningar av vad uppsatsen redan påpekat eller kommer påpeka. Hänvisning sker som regel i fotnoter till den anslutande huvudtexten, undantag förekommer dock. För uppsatsens vidkommande är förkortningslistan väl utarbetad och inkluderar samtliga förkortningar vilka används i uppsatsen. Förkortningarna förekommer framförallt i de deskriptiva delarna av uppsatsen. Det bör även nämnas att käll- och litteraturförteckningen återger hur källhänvisningen i fotnoterna citeras.

I det föregående och i uppsatsens deskriptiva delar vilka hänvisar till EU-rätt förekommer begreppet soft law. Detta begrepp används inte uttryckligen i artikel 288 FEUF. Begreppet används som ett samlingsnamn och en typ av kategorisering, vilket även är vanligt förekommande i doktrin. I det föregående sker även hänvisning till den komparativa metoden. Detta begrepp används synonymt med komparativ rättskunskap samt komparativ rätt.⁷²

1.9.1 Kapitel 2 – Finansmarknaden – kontexten för en bank

I finansmarknadskapitlet kan finansmarknaden även benämnas det finansiella systemet eller kapitalmarknaden.⁷³ Uppsatsen använder begreppet finansmarknaden. Vid beskrivningen av den stora bankkrisen i Sverige kan denna även benämnas bank- och fastighetskrisen.⁷⁴

Vid redogörelsen av finansmarknadens aktörer sker inledningsvis en diskussion om de praktiska verksamhetsutövarna. Innebörden av detta begrepp redogörs mer ingående i finansmarknadskapitlet. Det bör dock redan här nämnas att dessa aktörer även kan vara internationella. Ett exempel på en praktisk verksamhetsutövare är en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden, vilket uppsatsen är avgränsad att diskutera. Vid beskrivningen av finansmarknadens aktörer sker även hänvisning till rubriken Finansinspektionen – finansmarknadens och bankrättens lagväktare. Detta uttryck är inte allmänt vedertaget i litteraturen utan utgör ett samlingsnamn i uppsatsen. Finansinspektionen vilket i uppsatsens deskriptiva delar benämns FI, utövar tillsynen över den svenska finansmarknaden och därmed även över bankrätten.

I finansmarknadskapitlet sker även hänvisning till Sveriges riksbank genom Riksbanken och vid hänvisning till lag (1988:1385) om Sveriges riksbank

---

⁷² För ”benämningen av ämnet”, se Bogdan, s. 17 f.

⁷³ Se även Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

⁷⁴ Se exempelvis Sandberg.

sker detta genom riksbankslagen. Med begreppet RIX avser uppsatsen Riksbankens betalningssystem.

1.9.2 Kapitel 3 – Bankverksamhet

I bankverksamhetskapitlet sker hänvisning till begreppet bankverksamhet. Genom kapitlet och även genom uppsatsen i dess helhet används begreppet utifrån att beskriva en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse på den svenska finansmarknaden. Begreppet inbegriper de olika verksamhetsförgreningar en storbank är verksam inom. En sådan är alltså bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt och behandlas därför som en del av detta kapitel. Med storbank avses Handelsbanken, Nordea, SEB samt Swedbank. FI har även beslutat att dessa storbanker är systemviktiga bolag på den svenska finansmarknaden.⁷⁵

1.9.3 Kapitel 4 – Penningtvättsreglerna

I penningtvättskapitlet sker inledningsvis en redogörelse för innebörden av begreppet penningtvätt. Det bör dock redan här nämnas att begreppet används genom att svarta pengar och tillgångar ”tvättas” till vita. Detta kan beskrivas på olika sätt vilket penningtvättskapitlet bland annat avser att redogöra för. Vidare benämns de som bedriver penningtvätt som penningtvättarna. Hänvisning för de olika penningtvättsdirektiven sker genom första, andra, tredje och fjärde penningtvättsdirektiven. En fullständig angivelse av direktivens respektive företeckningar finns i den anslutande fotnoten till rubriken samt i käll- och litteraturförteckningen. Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism benämns penningtvättslagen.

1.9.4 Kapitel 5 – Compliance

Compliancebegreppets innebörd diskuteras i compliancekapitlet och det sker därmed ingen genomgång av begreppet i sin helhet i detta underavsnitt. Med compliancefunktion avser uppsatsen en banks kontrollfunktion vilken hanterar de compliancerisker verksamheten ställs inför samt på vilket sätt dessa risker hanteras. Begreppet compliancerisker redogörs ingående i compliancekapitlet och nämns inte i denna framställning. I förarbetena till BFL används begreppet operativa risker och i doktrin används operationella risker. Uppsatsen hänvisar till förstnämnda begrepp och används synonymt med sistnämnda.

1.10 Disposition

Uppsatsen är i sin helhet disponerad enligt följande. Kapitel 1 utgör inledningskapitlet. Detta kapitel består av en genomgripande beskrivning av vad och på vilket sätt uppsatsen ämnar undersöka dess gränsöverskridande ämne compliance. Ambitionen är inriktad på att skapa en tydlighet och en

---

⁷⁵ FI:s tillsynsstrategi, s. 17 f.

överskådlighet vilket en gränsöverskridande uppsats kan tendera att inte bli föremål för av olika anledningar.

Kapitel 2 behandlar finansmarknadskapitlet vilket redogör för den kontext en bank är verksam i. Detta är ett centralt och introducerande kapitel då det lägger grunden för följande kapitel i uppsatsen. Finansmarknadskapitlet belyser framförallt betydelsen av en väl fungerande finansmarknad för samhället i stort och en banks betydelse för finansmarknaden.

Kapitel 3 beskriver de legala förutsättningarna för hur en bankverksamhet kan se ut. Därmed sker även en redogörelse för de mest centrala bestämmelserna för värdepappersmarknadsrätten. Detta bankverksamhetskapitel är också ett centralt kapitel, då uppsatsen intar ett bankrättsperspektiv utifrån en svensk storbank med tillstånd att bedriva bankrörelse och värdepappersrörelse verksam på den svenska finansmarknaden. Bankverksamhetskapitlet ska ses som en förlängning på finansmarknadskapitlet då det sker en vidareutveckling av bankens betydelse för en väl fungerande finansmarknad. Bankverksamhetskapitlet behandlar även bankens funktion i olika avseenden samt de risker bankverksamheten ställs inför.

Kapitel 4 behandlar penningtvätsreglerna och beaktas eftersom penningtvätt och finansiering av terrorism utgör en del av vad compliancerisker innebär. Detta kapitel fokuserar framförallt på den internationella utvecklingen och vad den får för konsekvenser för anslutna medlemsländer till EU samt de mellanstatliga institutionerna Baselkommittén och FATF. De praktiska verksamhetsutövarna på den svenska finansmarknaden påverkas även i olika avseenden vilket detta kapitel även avser att beskriva.

Kapitel 5 utgör compliancekapitlet. Detta kapitel korrelerar med samtliga föregående kapitel i uppsatsens deskriptiva delar. Som tidigare angivet besvaras uppsatsens huvudfråga kontinuerligt genom uppsatsens åtskilliga underfrågor i respektive kapitel, framförallt i den sammanfattande analysen. Det är särskilt den första delen av huvudfrågan om varför en bank förutsätts strukturera sin compliancefunktion som besvaras i de föregående kapitlen. De föregående kapitlen formulerar angränsande problem för compliance i olika avseenden och anger gemensamt de yttre förutsättningarna. Dessa formulerade förutsättningar anger samtidigt på vilket sätt en bank bör definiera sin compliancefunktion i bankverksamheten för att motverka att penningtvätt och finansiering av terrorism inträffar. Detta kapitel ska därför ses som en förlängning för samtliga kapitel i uppsatsens deskriptiva delar och utgör därmed ”svaret” på andra delen av huvudfrågan.

Kapitel 6 utgör en avslutande reflektion.

Del 1 – Yttre förutsättningar

Varför förutsätts en bank strukturera en compliancefunktion?

2 Finansmarknaden⁷⁶ – kontexten för en bank

2.1 Inledning

Detta kapitel utgör finansmarknadskapitlet och etablerar den kontext en bank är verksam i. För uppsatsens vidkommande är detta ett centralt kapitel då det lägger grunden för följande kapitel i uppsatsen. I avsnitt 2.2 behandlas finansmarknadens uppbyggnad. I avsnitt 2.3 redogörs för finansmarknadens funktion, potentiell störning och finanskriser. Vid beskrivningen av finansmarknadens funktion i avsnitt 2.3 är avsikten att behandla finansmarknadens huvuduppgifter samt vad som utgör det största hotet mot dessa uppgifter. Det sker även konkreta exempel när sådana hot realiserats samt vad de kan få för konsekvenser för finansmarknaden och för samhället i stort.

I avsnitt 2.4 behandlas finansmarknadens aktörer på den svenska finansmarknaden. Vid redogörelsen för finansmarknadens aktörer i avsnitt 2.4 är denna framställning inriktad på att behandla de praktiska verksamhetsutövarna, lagstiftarna, normgivarna samt tillsynsutövarna utifrån den svenska finansmarknaden. I underavsnitt 2.4.1 sker en beskrivning av de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden. Denna framställning sker på ett allmänt och översiktligt plan. I underavsnitt 2.4.2 redogörs det för Finansinspektionen⁷⁷ – finansmarknadens och bankrättens lagväktare. Detta begrepp är inte allmänt vedertaget i litteraturen utan utgör ett samlingsnamn i uppsatsen. FI utövar tillsynen över den svenska finansmarknaden och därmed även över bankrätten. Detta underavsnitt omfattar en diskussion om FI:s roll som normgivare och inkluderar även andra aspekter av FI:s roll som tillsynsutövare. Underavsnittet omfattar även på vilket sätt FI arbetar för att upprätthålla den finansiella stabiliteten för den svenska finansmarknaden. I underavsnitt 2.4.3 behandlas Sveriges riksbanks roll på den svenska finansmarknaden.

I avsnitt 2.5 behandlas finansmarknadens aktörer på den internationella scenen. Med begreppet den internationella scenen avser uppsatsen beskriva de internationella aktörer uppsatsen är avgränsad till att behandla. Dessa aktörer påverkar Sveriges lagstiftning, normgivning samt tillsynsutövning i olika avseenden vilket detta avsnitt påvisar. Denna framställning är inriktad på EU, Baselkommittén samt FATF. Syftet är att undersöka vilken rättslig legitimitet dessa aktörer har gentemot Sverige samt på vilket sätt dessa internationella åtaganden påverkar svensk lagstiftning och normgivning

---

⁷⁶ Vid beskrivningen av finansmarknaden finns olika benämningar. Ytterligare begrepp vilka kan användas med samma betydelse är det finansiella systemet samt kapitalmarknad. I denna uppsats hänvisas till finansmarknad. Se även Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

⁷⁷ Hänvisning sker fortsättningsvis till FI.

avseende den svenska finansmarknaden. I avsnitt 2.6 ges en sammanfattande analys.

2.2 Finansmarknadens uppbyggnad

Inledningsvis kan det konstateras att beskrivningen av hur finansmarknaden är uppbyggd kan framställas på olika sätt. Den består av åtskilliga delmarknader vilka bland annat tillhandahåller handel med optioner, obligationer och aktier.⁷⁸ Dessa delmarknader utvecklas kontinuerligt.⁷⁹ På grund av internationaliseringen samt den tekniska utvecklingen innebär detta även att nya marknader skapas med nya typer av finansiella instrument.⁸⁰ Finansmarknaden består av många olika typer av aktörer. En av dessa är banken⁸¹ som är en mycket viktig aktör för att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden.⁸²

Det vanliga sättet att beskriva finansmarknaden är att den innehåller en uppdelning mellan kreditmarknaden samt riskkapitalmarknaden.⁸³ Kreditmarknaden kan även benämnas lånemarknaden⁸⁴ och delas i sin tur in i penningmarknaden samt obligationsmarknaden. Förstnämnda utgör kortfristiga krediter medan sistnämnda utgör långfristig finansiering. Riskkapitalmarknaden är till största del baserad på aktiemarknaden.⁸⁵

Afrell, Klahr, Samuelsson menar att denna beskrivning av finansmarknaden utgör en funktionaliserad uppdelning. De menar vidare att det även finns en institutionerad uppdelning vilken kan beskrivas utgöra en uppdelning av olika marknader; valutamarknad, derivatamarknad, aktiemarknad, samt penning- och obligationsmarknad. Denna uppdelning är alltså indelad i speciella marknader som påverkar varandra och där olika specialinstitut verkar; valutahandlare på valutamarknaden, optionsmäklare på derivatamarknaden, aktiemäklare på aktiemarknaden samt penningmäklare på penning- och obligationsmarknaden.⁸⁶

2.3 Finansmarknadens funktion, potentiell störning och finanskriser

Finansmarknadens funktion konkretiseras genom olika huvuduppgifter. Systemrisken utgör en potentiell störning av finansmarknadens funktion och denna störning kan i värsta fall innebära att en finanskris inträffar. Den stora

---

⁷⁸ Funered, s. 17, Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

⁷⁹ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

⁸⁰ Prop. 2002/03:139, s. 155.

⁸¹ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 29 ff.

⁸² Falkman, s. 311, Johansson, s. 18.

⁸³ Funered, s. 17, Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff., Falkman, s. 257 f.

⁸⁴ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

⁸⁵ Falkman, s. 257 f.

⁸⁶ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21 ff.

bankkrisen i Sverige samt den globala finanskrisen är två exempel på finanskriser i modern tid.

2.3.1 Huvuduppgifter

Vid en traditionsenlig redogörelse för finansmarknadens huvuduppgifter sker ofta hänvisning till tre olika aspekter. Dessa är betalningsförmedling, omfördelning av sparande samt omfördelning och minskning av risker.⁸⁷ Beskrivningen av finansmarknadens huvuduppgifter sker i senare förarbeten till en språkligt uppdaterad version genom förmedling av betalningar, omvandling av sparande till finansiering samt hantering av finansiella risker.⁸⁸

Den första aspekten av finansmarknadens huvuduppgifter är att erbjuda en tillförlitlig betalningsförmedling genom olika betalningslösningar till finansmarknadens aktörer. Dessa möjligheter till fysiska och juridiska personer bidrar till en decentraliserad marknadsekonomi.⁸⁹

Den andra aspekten av finansmarknadens huvuduppgifter är omfördelning av sparande vilken är inriktad på att möjliggöra en integrering mellan finansmarknadens aktörer. Syftet att möjliggöra denna integrering ska ses mot bakgrund av en väl fungerande marknadsekonomi, vilken ska kunna erbjuda fysiska och juridiska personer möjligheten att omvandla sparande till olika typer av investeringar. Några exempel där denna integrering realiserats är då fysiska och juridiska personer lånar och sätter in pengar på banken eller handlar med värdepapper.⁹⁰

Den tredje aspekten av finansmarknadens huvuduppgifter är omfördelning och minskning av risker. Detta kan beskrivas på olika sätt och ett sätt är att skildra denna beskrivning om risker genom riskomfördelning, riskspridning samt riskpooling.⁹¹ På grund av den utveckling som sker på finansmarknaden innebär detta att finansmarknadens aktörer prioriterar hanteringen av risker i allt större utsträckning.⁹²

Riskomfördelning är inriktad på att omdefiniera risken mellan finansmarknadens aktörer. Fysiska och juridiska personer har olika förhållningssätt till risker och vissa är mer riskbenägna än andra. Syftet med riskomfördelningen är inte inriktad på att eliminera den totala risken utan endast att ”riskomfördela” den.⁹³

---

⁸⁷ Prop. 2002/03:139, s. 157 f. Se även Falkman, s. 253, Funered, s. 19 f., Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 21.

⁸⁸ Prop. 2013/14:161, s. 22 f.

⁸⁹ Se Prop. 2002/03:139, s. 158, Prop. 2013/14:161, s. 22.

⁹⁰ Prop. 2002/03:139, s. 157. Se även Prop. 2013/14:161, s. 22.

⁹¹ Prop. 2002/03:139, s. 157 f.

⁹² Prop. 2013/14:161, s. 23.

⁹³ Prop. 2002/03:139, s. 158.

Riskspridning är en förgrening inom riskomfördelning och detta kan beskrivas genom exemplet hur ett aktiebolag är finansierat. På ett översiktligt plan innebär det att den totala risken för en investerare i bolaget minskar om fler aktörer är med och finansierar. Den totala risken för bolaget är dock densamma men sprids ut på fler aktörer.⁹⁴ Det bör dock uppmärksammas att detta exempel kan kompliceras ytterligare och bli föremål för diskussion. Det förefaller att den enskilde investeraren bör kunna argumentera att risken är lika stor för den specifika investeringen oavsett hur många som är med och delar på resterande del av den totala risken.

Riskpooling är inriktat på att gruppera enskilda risker vilket i förlängningen innebär att riskerna reduceras. Detta aktualiseras bland annat vid bankverksamhet. Istället för att en långgivare satsar kapital i ett riskfyllt projekt kan långgivaren få en säkrare avkastning genom att låna ut pengarna till en bank. Anledningen att en bank kan garantera en säkrare avkastning är för att en bank har åtskilliga långgivare vilka investerar i banken samtidigt som banken har många olika projekt som dem investerar i. Risken blir därmed reducerad.⁹⁵

2.3.2 Systemrisken – potentiell störning av finansmarknadens funktion

En potentiell störning av finansmarknaden är systemrisken vilken kan utlösa finansiell instabilitet på finansmarknaden om den realiseras. Detta innebär att finansmarknadens huvuduppgifter kan rubbas i form av olika störningar vilka huvudsakligen beror på tre olika aspekter. Uppstår det en obalans av dessa kan detta innebära en kris för finansmarknaden. Det ena leder till det andra i en kedjereaktion vilket till slut kan resultera i en kollaps.⁹⁶

Den första aspekten är inriktad på bankens finansiella instabilitet. Det råder nämligen en finansiell instabilitet i dess verksamhet på grund av en riskexponering mellan en banks tillgångar och skulder. En banks tillgångar utgör framförallt utlåning av kapital. Någon vill låna pengar av banken där vederbörande betalar tillbaka inom en medel- eller långsiktig tid. Detta sätts i motsats till att någon istället sätter in pengar på banken. Detta tillsammans med en banks upplåning betalas vanligen tillbaka inom kort tid. Riskexponeringen aktualiseras då denna ojämnhet innebär att en banks utlånade kapital inte lika snabbt kan återbetalas. På grund av denna finansiella instabilitet har bankrätten varit föremål för ett omfattande lagstiftningsarbete i förhållande till många andra rättsområden.⁹⁷

Den andra aspekten kan förklaras genom en förlängning av den första aspekten eftersom den andra aspekten är riskspridning. Banker och andra finansiella företag lånar bland annat kapital av varandra och en dominoeffekt

---

⁹⁴ Prop. 2002/03:139, s. 158.

⁹⁵ Prop. 2002/03:139, s. 157 f.

⁹⁶ Falkman, s. 253 ff.

⁹⁷ Falkman, s. 253 ff., Johansson, s. 18 f. samt s. 48.

kan uppstå då det blir en kris för en av dessa aktörer. Den tredje aspekten är inriktad på bankers och finansiella företags produkter och tjänster. Dessa utgör en av grundbultarna för finansmarknaden. Om dessa instrument inte fungerar tillförlitligt kan dess aktörer inte interagera med varandra. Detta kan i sin tur innebära att finansmarknadens ekosystem sätts ur balans.⁹⁸

Finansmarknadens funktion kan i värsta fall resultera i en finanskris vilket i förlängningen kan innebära förödande konsekvenser för samhället i stort. Det finns åtskilliga exempel när finansmarknader runtomkring i världen blivit utsatta för denna typ av prövning genom tiderna. För svensk del är den stora bankkrisen i början av 1990-talet ett exempel där den svenska finansmarknaden höll på att kollapsa. En mer omfattande finanskris på ett internationellt plan är den globala finanskrisen vilken bröt ut år 2008.⁹⁹

2.3.3 Den stora bankkrisen i Sverige¹⁰⁰

Den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet var en unik händelse i många olika avseenden och innebar förödande konsekvenser för det svenska samhället. I början av år 1990 till mitten av år 1995 uppgick de totala kreditförlusterna till ett värde på över 200 miljarder SEK. Av finansmarknadens aktörer vilka drabbades värst kan framförallt banker och finansiella bolag nämnas. Ett viktigt särskiljande är att skilja mellan bankernas kreditförluster och samhällets kostnader. I förlängningen påverkades dock samhället negativt indirekt.¹⁰¹

För samhället i stort försämrades statsfinanserna, arbetslösheten och Sveriges BNP föll tre år i rad.¹⁰² Omfattningen av BNP:s fall uppgick till sammanlagt 6 procent. Detta hade inte inträffat sedan finanskrisen år 1921 och var värre än under andra världskriget.¹⁰³

För att förstå bakgrunden till finanskrisen och på vilket sätt samhället påverkades indirekt kan beskrivningen ske på olika sätt. För denna illustration kan det på ett övergripande plan nämnas att under 1980-talet avreglerades kreditmarknaden vilket resulterade i en kreditexpansion. Avregleringen av kreditmarknaden fick benämningen novemberrevolutionen.¹⁰⁴ Utvecklingen av kreditmarknaden tillsammans med utvecklingen på fastighetsmarknaden resulterade i att den stora bankkrisen i Sverige var ett faktum.¹⁰⁵

Då finansmarknaden stod inför randen till kollaps var ett sätt att komma till rätta med problemen att aktörer på finansmarknaden utlovades bli räddade om de behövde hjälp. Underrättelsen skedde i september 1990 i ett

---

⁹⁸ Falkman, s. 253 ff.

⁹⁹ FI:s tillsynsstrategi, s. 6.

¹⁰⁰ Den stora bankkrisen benämns även bank- och fastighetskrisen, se exempelvis Sandberg.

¹⁰¹ SOU 1998:160, s. 133.

¹⁰² FI:s tillsynsstrategi, s. 6.

¹⁰³ Sandberg, s. 7.

¹⁰⁴ För vidare läsning hänvisas till Ds 1996:37 Novemberrevolutionen – Om rationalitet och makt i beslut att avreglera kreditmarknaden 1985.

¹⁰⁵ Prop. 2002/03:139, s. 155. Se även SOU 1998:160, s. 136 ff.

pressmeddelande utgiven av regeringen och detta gav senare upphov till den så kallade bankgarantin.¹⁰⁶ Dessa regler föreskrivs idag i lag (1995:1571) om insättningsgaranti.

Anledningen för regeringens agerande tog sin grogrund först och främst i betraktelsen av att finansbolaget Nyckeln var tvungna att ställa in sina betalningar i september 1990. Detta utgjorde ett exempel för att något inte var som det borde på finansmarknaden. Därefter var Första Sparbanken och Nordbanken tvungna att räddas av staten ett år senare. Detta skapade en osäkerhet på finansmarknaden och resulterade i en riskspridning till andra aktörer. Dessa aktörer ställdes inför problem och regeringen blev därmed tvungna att agera.¹⁰⁷

En av många anledningar varför den stora bankkrisen i Sverige blev historisk och unik var bland annat på grund av hanteringen av krisen i Nordbanken. En rekonstruktion av den statligt ägda banken påbörjades i början av år 1992. I detta sammanhang bildades bolaget Securum som hade för avsikt att utgöra en så kallad bad bank med huvudsakligt syfte att bli ett självständigt avvecklingsbolag efter att ha omstrukturerat de förlustrabbade delarna av företaget. Bolaget avskildes från Nordbanken i januari 1992 och avvecklades år 1997.¹⁰⁸

2.3.4 Den globala finanskrisen¹⁰⁹

Den amerikanska investmentbanken Lehman Brothers gick omkull den 15 september 2008. Detta skulle visa sig utgöra startskottet för en av de mest omfattande globala finanskriserna i modern tid. I och med att Lehman Brothers gick i konkurs fick detta katastrofala konsekvenser internationellt vilket även påverkade den svenska finansmarknaden.

För att förstå varför investmentbankens konkurs fick sådan genomslagskraft som den fick, måste först och främst kontexten för Lehman Brothers samt dess underliggande förutsättningar beaktas. Det hade nämligen etablerats ett beteende benämnt moral hazard. Detta fenomen innebar att det hade skapats en negativ trend där företag vid ett antal tidigare fall agerat på ett sätt där dessa bolag intagit mer risker än vad de egentligen borde. När väl dessa risker realiserats och dessa företag hamnat i svåra ekonomiska situationer, blev de ekonomiskt uppbackade och därmed även räddade av samhället. Detta beteende hade alltså inneburit att det skapats en falsk trygghet där bolagen tånjde på gränserna med tron om att de skulle bli "räddade" om de hamnade i ekonomiska trångmål. I och med att Lehman Brothers var ytterligare ett fall som hade tagit för stora risker och därmed hamnat i ekonomiska svårigheter,

---

¹⁰⁶ SOU 1998:160, s. 133.

¹⁰⁷ SOU 1998:160, s. 133.

¹⁰⁸ Bergström, Englund, Thorell, s. 7. För vidare läsning om Securum hänvisas till författarnas undersökning i Securum & vägen ut ur bankkrisen.

¹⁰⁹ Denna framställning baseras på SIFR:s debattartikel i DN. Se DN – Detta lärde vi oss av Lehman Brothers konkurs.

hade de amerikanska myndigheterna för avsikt att markera en förändring och lät därför bolaget gå i konkurs.

Det faktum att Lehman Brothers försattes i konkurs utgjorde startskottet på den globala finanskrisen. Detta kan konstateras bero på en rad olika aspekter. En av dessa aspekter var vetskapen om att de amerikanska myndigheterna faktiskt försatte investmentbanken i konkurs. Eftersom många aktörer på finansmarknaden inte trodde att investmentbanken skulle tillåtas gå omkull utlöstes en kedjereaktion vilken i grund och botten var baserad på en osäkerhet. Detta resulterade i en akut likviditetskris eftersom finansmarknadens aktörer inte vågade låna ut kapital till varandra. För denna framställning betonas framförallt bankerna som en av finansmarknadens aktörer vilka påverkades. Lån mellan banker på den globala marknaden berördes negativt och upphörde till slut att fungera. Som en konsekvens innebar detta i sin tur att centralbankerna runtomkring i världen var tvungna ge omfattande tillskott av likviditet. Inom de närmsta veckorna tappade aktiemarknaden ungefär 25 procent av dess totala värde runtomkring i världen.

En ytterligare aspekt som utgjorde startskottet för den globala finanskrisen var den komplexitet avseende Lehman Brothers konkursbo vilket uppdagades i och med det faktum att investmentbanken försattes i konkurs. Många av Lehman Brothers fordringsägare trodde att de kunde rikta sina krav mot moderbolaget. Det kunde dock konstateras att detta inte var genomförbart då investmentbanken hade lånat ut deras kapital samt ställt detta kapital som säkerhet för andra lån i deras åtskilliga dotterbolag. Svårigheten uppkom då att sammankoppla respektive tillgång med respektive dotterbolag. Detta resulterade i att många av de finansiella institut som var fordringsägare på Lehman Brothers fick ställa sig i kö med andra fordringsägare.

Den svenska finansmarknaden påverkades inledningsvis inte nämnvärt av den globala finanskrisen och av de svenska bankernas kreditförluster. Däremot påverkades den svenska finansmarknaden och framförallt de svenska bankerna då ingen kunde låna i och med att lånemarknaden för banker på det internationella planet slutade att fungera. En annan sidoeffekt resulterade i en negativ ekonomisk utveckling.

2.4 Finansmarknadens aktörer på den svenska finansmarknaden

På den svenska finansmarknaden finns det åtskilligt antal olika typer av aktörer vilka verkar med olika intressen. Några av dessa är de praktiska verksamhetsutövarna, FI samt Sveriges riksbank.¹¹⁰

---

¹¹⁰ Hänvisning sker fortsättningsvis till Riksbanken.

2.4.1 De praktiska verksamhetsutövarna

På finansmarknaden finns åtskilligt antal olika praktiska verksamhetsutövare. Några av dessa är finansbolag, värdepappersbolag, värdepappersfonder, näringslivsinstitut, bostadsinstitut och banker. Det gemensamma karaktärsdraget för dessa är att de bland annat kan delas in som långgivare, låntagare eller mellanhänder. En långgivare är precis som namnet indikerar, det vill säga någon som lånar ut kapital. Det motsatta är låntagarna, alltså den som lånar kapital. Däremellan finns mellanhänderna. Antingen intar en aktör endast en roll i denna uppdelning eller intar den flera. Exempelvis intar en bank flera olika positioner¹¹¹ och är därför en mycket viktig aktör för att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden.¹¹² En bank kan således låna pengar, låna ut pengar och ha egenskapen av mellanhand då andra vill låna eller låna ut kapital. Vidare kan en bank även idka verksamhet inom värdepappersrörelse, valutahandel eller betalningsförmedling.¹¹³

De praktiska verksamhetsutövarna har bildat samarbetsorgan och samarbetsforum med lobbyverksamhetsavsikter vilka även i vissa fall utgör självreglerande organ. Några av dessa är Fondbolagens Förening, Svenska Bankföreningen, Svenska Fondhandlareföreningen samt Sveriges Finansanalytikers Förening.¹¹⁴ Inom compliance kan bland annat Compliance Forum nämnas.¹¹⁵

2.4.2 Finansinspektionen – finansmarknadens och bankrättens lagvaktare

2.4.2.1 Allmänna utgångspunkter

FI är en av de aktörer som verkar för att stabilisera den svenska finansmarknaden. För att lyckas med detta har FI många olika karaktärsdrag vilka i vid bemärkelse stipuleras i 1–5 b §§ Finstr. Av de mest centrala bestämmelserna betonas i denna framställning framförallt 1 § 1–2 pp samt 2 §. 1 § 1 p fastställer att FI ansvarar för tillsynen, regelgivningen samt tillståndsprovningen som rör finansiella marknader och finansiella företag. I 2 p anges att FI utgör ett samordningsorgan för tillsyn enligt förordningen (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Enligt 2 § 1 st. Finstr ska FI inom ramen för egna beslut om resursfördelning och planering arbeta för att det finansiella systemet är stabilt och präglas av ett högt förtroende med väl fungerande marknader som tillgodoser hushållens och företagens behov av finansiella tjänster, och ger ett högt skydd för konsumenter. Enligt 17 § har FI rätt att meddela föreskrifter. Därutöver har

---

¹¹¹ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 29 ff.

¹¹² Falkman, s. 25 samt s. 311. Se även Johansson, s. 18.

¹¹³ Afrell, Klahr, Samuelsson, s. 29 ff.

¹¹⁴ Hänvisning sker fortsättningsvis till SFF.

¹¹⁵ Se även <http://www.fondbolagen.se/>, <http://www.swedishbankers.se/>, <http://www.fondhandlarna.se/>, <http://www.finansanalytiker.se/>, <http://www.complianceforum.se/>.

FI rätt att utge speciella rapporter och promemorior.¹¹⁶ Detta innebär att FI har en allmänt normgivande roll.¹¹⁷

2.4.2.2 Allmänna råd

FI ska i enlighet med FIInstr samt 4 § 1 p myndighetsförordningen (2007:515) besluta om en arbetsordning, vilket är ett internt regelverk. Denna arbetsordning¹¹⁸ gäller från den 18 maj 2015 och föreskriver bland annat att FI ska utfärda allmänna råd. Vilken rättslig legitimitet har då allmänna råd i svensk rätt?¹¹⁹

Det kan fastställas att allmänna råd inte är rättsligt bindande i svensk rätt. Detta kan konstateras med hänvisning till 1 § FSF där det föreskrivs att allmänna råd utgör sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende. Däremot ska allmänna råd enligt 27 § 1 st. FSF offentliggöras och tillhandahållas för allmänheten.

2.4.2.3 Tillsynsstrategi för finansiell tillsyn

Finansiell tillsyn är ett samhällsintresse och syftet med tillsynen är att förebygga problem. Om finansmarknaden inte fungerar tillförlitligt kan detta innebära stora kostnader för samhället.¹²⁰ I en promemoria utgiven i oktober 2014 beskrivs FI:s tillsynsstrategi. I stora drag kan det konstateras att myndighetens arbetsmetod innebär ett riskbaserat och framåtblickande förhållningssätt. Syftet är att denna arbetsmetod bland annat ska snappa upp vilka risker som håller på att byggas upp samt vilka konsekvenser de kan få.¹²¹ På vilket sätt ska då detta ske?

Detta sker på så sätt att arbetsmetodens förhållningssätt innebär en uppdelning mellan en riskbedömningsprocess och en riskklassificering. Förstnämnda är inriktad på att upptäcka risker och att klassificera dessa risker i förhållande till varandra i ett system. Sistnämnda utgår däremot från att systematisera företagen med utgångspunkt att prioritera de företag som har störst risk att inverka negativt på samhällsekonomin och därmed även konsumenterna.¹²²

2.4.2.4 En god omvärldsanalys

FI måste även ha en god omvärldsanalys för att lyckas genomdriva sin tillsynsstrategi.¹²³ Detta konkretiseras bland annat i 5 § FIInstr vilket föreskriver att FI ska (1 p) inom sitt ansvarsområde aktivt delta i det samarbete inom Europeiska unionen som sker inom ramen för det europeiska system för finansiell tillsyn som avses i 5 a § och samarbeta med utländska

---

¹¹⁶ Johansson, 49.

¹¹⁷ FI:s tillsynsstrategi, s. 9 f.

¹¹⁸ Se FI:s arbetsordning.

¹¹⁹ Se även Johansson, s. 57, Bejstam art. i FT 2000 s. 23 för en ingående diskussion om denna frågeställning.

¹²⁰ FI:s tillsynsstrategi, s. 3 samt s. 6.

¹²¹ FI:s tillsynsstrategi, s. 3.

¹²² FI:s tillsynsstrategi, s. 3.

¹²³ FI:s tillsynsstrategi, s. 3.

myndigheter som har behörighet att utöva tillsyn över finansiella marknader och finansiella företag samt i det sammanhanget bidra till att tillsynen samordnas, (2 p) överväga om åtgärder som myndigheten vidtar kan påverka stabiliteten i de finansiella systemen i andra länder inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, (3 p) inom sitt ansvarsområde aktivt delta i verksamheten inom globala standardsättande organ, och (4 p) informera Europeiska systemrisknämnden om vilka åtgärder som myndigheten vidtar för att motverka finansiella obalanser.

2.4.2.5 Finansiell tillsyn över bankverksamhet

Ett av de verksamhetsområden FI har tillsyn över är bankverksamhet. Detta anges i 13 kap. 2 § BFL samt 1–2 §§ FIinstr. Det finns ungefär 250 finansiella bolag i detta verksamhetsområde. FI har det övergripande ansvaret för 135 av dessa företag. För resterande bolag vilka är utländskt ägda filialer sker tillsynsansvaret istället av respektive hemlands ansvariga institution.¹²⁴

Vid tillsyn av bankverksamhetsområdet utgör följande tillsynsprioritering en uppdelning av företag i fyra olika kategorier. För denna framställning blir det framförallt aktuellt att påpeka att storbankerna delas in i första grupperingen tillsammans med andra systemviktiga bolag. Dessa har även egenskapen att vara viktiga aktörer såväl nationellt som internationellt. Tillsynen för dessa ska alltså vara stor.¹²⁵

Detta riskklassificeringssystem baseras ursprungligen på föreställningen att FI:s tillsyn av bankverksamhetsområdet bidrar till att stabilisera finansmarknaden. Ett led med att lyckas med detta tillägnas stort fokus på den finansiella systemstabiliteten. Eftersom storbankerna har en dominerande ställning på finansmarknaden och därmed även ett stort inflytande samt på grund av dess komplexitet intar de en sådan ställning där det kan konstateras att de är viktiga för finansmarknaden. FI har därmed gjort bedömningen att storbankerna utgör systemviktiga bolag.¹²⁶

2.4.3 Sveriges riksbanks roll på den svenska finansmarknaden

2.4.3.1 Allmänna utgångspunkter

Riksbankens huvudsakliga ansvarsuppgifter regleras i lag (1988:1385) om Sveriges riksbank¹²⁷ och intar en central roll på finansmarknaden. Riksbankslagen har varit föremål för åtskilliga lagändringar sedan dess ikraftträdande. Några av de mer centrala lagändringarna är SFS 1998:1405 samt SFS 1998:1412–1414.¹²⁸

---

¹²⁴ FI:s tillsynsstrategi, s. 17 f.

¹²⁵ FI:s tillsynsstrategi, s. 17 f.

¹²⁶ FI:s tillsynsstrategi, s. 17 f.

¹²⁷ Hänvisning sker fortsättningsvis till riksbankslagen.

¹²⁸ Se Prop. 1997/98:40, Prop. 1997/98:164.

Riksbankslagen föreskriver i 1 kap. 2 § 1 st. att Riksbanken har ansvaret för penningpolitiken enligt 9 kap. 13 § RF. I denna bestämmelse lagfästs att Riksbanken är Sveriges centralbank och har varit detta sedan 1897.¹²⁹ Enligt bestämmelsen utgör Riksbanken en myndighet under riksdagen och ingen myndighet får bestämma hur Riksbanken ska besluta i penningpolitiska avseenden. I 1 kap. 2 § 2 st. föreskrivs att målet för Riksbankens verksamhet är att upprätthålla ett fast penningvärde och i 3 st. stipuleras att Riksbanken ska främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. I 4 st. stadgas att Riksbanken även får meddela föreskrifter.

I enlighet med 6 kap. 2 § riksbankslagen förutsätts Riksbanken följa utvecklingen på valuta- och kreditmarknaderna samt vidta erforderliga penningpolitiska åtgärder. Tre sådana åtgärder är beviljande av kredit i penningpolitiskt syfte, utgivande av kredit genom Riksbankens betalningssystem¹³⁰ samt utgivande av nödkrediter vilka behandlas i följande avsnitt.

2.4.3.2 Utgivande av kredit i penningpolitiskt syfte¹³¹

Utgivande av kredit i penningpolitiskt syfte stadgas i 6 kap. 5 § 1 st. riksbankslagen där det föreskrivs att Riksbanken får i penningpolitiskt syfte (1 p) bevilja kredit mot betryggande säkerhet och ta emot inlåning, (2 p) köpa, sälja och förmedla värdepapper, valuta samt rättigheter och skyldigheter som anknyter till sådana tillgångar, (3 p) ge ut egna skuldebrev.

Riksbankens möjlighet att utge kredit i penningpolitiskt syfte korrelerar med Riksbankens betydelse för penningpolitiken samt Riksbankens centrala roll på finansmarknaden. Behovet av Riksbankens funktion realiseras genom upprätthållandet av den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. En väl fungerande finansmarknad förutsätter att penningpolitiken fungerar tillförlitligt och att de praktiska verksamhetsutövarna kan genomföra betalningar på ett ordentligt sätt. Riksbankens främjande aktioner medför att dessa ändamål upprätthålls.

I lagen anges att utgivande av kredit i penningpolitiskt syfte förutsätts beviljas mot bakgrund av betryggande säkerhet. Detta beror på en ambition av att minimera beteendet moral hazard. Exempel på betryggande säkerhet är bostads- och statspapper.

2.4.3.3 Utgivande av kredit genom Riksbankens betalningssystem (RIX)¹³²

Utgivande av kredit genom RIX stipuleras i 6 kap. 7 § 1 st. riksbankslagen genom att Riksbanken får tillhandahålla system för avveckling av betalning och på annat sätt medverka i betalningsavvecklingen. I 2 st. föreskrivs att Riksbanken får bevilja deltagarna i systemet kredit under dagen för att främja

---

¹²⁹ Funered, s. 135.

¹³⁰ Hänvisning sker fortsättningsvis till RIX.

¹³¹ Denna framställning baseras på Prop. 1997/98:164, s. 25 f.

¹³² Denna framställning baseras på Prop. 1997/98:164, s. 26 f.

betalningssystemets funktion. Kredit får endast beviljas mot betryggande säkerhet. Staten behöver inte ställa säkerhet.

RIX tillkom år 1990 och är Riksbankens betalningssystem. Systemet intar en central roll och ska ses mot bakgrund av Riksbankens främjande aktioner för den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. RIX är uppbyggt genom att praktiska verksamhetsutövare är anslutna medlemmar och har upprättat ett konto i det digitaliserade systemet. Syftet är att genomföra större transaktioner mellan de anslutna medlemmarna för att minimera risken att finansmarknaden rubbas.

Riksbanken kan även möjliggöra utgivande av kredit under dagen. Detta benämns ”intradagskredit” och förekommer vid finanskriser som ett led i att tillföra kredit till de praktiska verksamhetsutövarna. Avsikten är inriktad mot att minimera den risk som kan aktualisera en större spridningsrisk för finansmarknaden om en verksamhetsutövare hamnar i likviditetskris och inte kan genomföra betalningar. Utgivande av kredit under dagen förutsätter att en betryggande säkerhet ställs.

2.4.3.4 Utgivande av nödkrediter¹³³

Utgivande av nödkrediter stipuleras i 6 kap. 8 § riksbankslagen där det föreskrivs att om det finns synnerliga skäl får Riksbanken i likviditetsstödjande syfte på särskilda villkor bevilja kredit eller lämna garanti till sådana bankinstitut och svenska företag som står under tillsyn av FI.

När en potentiell störning realiserar på finansmarknaden och innebär att den finansiella stabiliteten rubbas kan Riksbanken även agera genom utgivande av nödkrediter. Detta brukar benämnas ”lender of last resort”.

Riksbankens utgivande av nödkrediter ska även ses som ett försök att stabilisera finansmarknaden. Då det ibland kan gå exceptionellt snabbt på finansmarknaden förutsätts Riksbanken ibland fatta snabba beslut. Om tillräckligt underlag inte hinner inhämtas innan beslutsfattandet om en nödkredit ska beviljas, kan det bli problematiskt att besluta i det konkreta fallet då Riksbanken inte får ge ut nödkrediter till bolag som är insolventa. Riksbanken får i sådana situationer göra en samlad bedömning. Riksbankens möjlighet att kunna ge ut nödkrediter växte fram mot bakgrund av den stora bankkrisen i Sverige.

2.5 Finansmarknadens aktörer på den internationella scenen

På den internationella scenen finns det åtskilligt antal olika aktörer som påverkar inriktningen för att främja den finansiella stabiliteten på finansmarknaden, vilket får konsekvenser för den svenska finansmarknaden. Några av dessa aktörer är EU, Baselkommittén samt FATF.

---

¹³³ Denna framställning baseras på Prop. 1997/98:164, s. 24 samt s. 28.

2.5.1 EU¹³⁴

2.5.1.1 Allmänna utgångspunkter för EU:s lagstiftande

En av de mest centrala aktörerna för finansmarknaden på den internationella scenen är EU-samarbetet vilket påverkar medlemsländerna i olika avseenden. Samarbetet förutsätter en maktförskjutning av medlemsstaternas lagstiftning för att EU-samarbetet överhuvudtaget ska fungera.¹³⁵ Detta är en politiskt känslig fråga och diskussion uppkommer ofta vart och hur långt denna gräns ska gå.

EU:s lagstiftnings- och beslutsmakt kan beskrivas genom att det finns en yttre gräns för EU:s befogenheter bestående av legalitetsprincipen samt principen om tilldelade befogenheter.¹³⁶ Legalitetsprincipen kan i sin korthet beskrivas utgöra en vägvisare internt då principen bidrar till att maktbalansen inom EU upprätthålls. Legalitetsprincipen får även konsekvenser externt gentemot medlemsländerna, då EU inte får lagstifta inom områden där EU inte har fått tilldelad kompetens vilket föreskrivs i artikel 5.1 FEU.¹³⁷

Principen om tilldelade befogenheter föreskrivs i artikel 5.2 FEU och innebär att på grund av de grundläggande fördragen har medlemsstaterna överlåtit en del av sin kompetens till EU. Motsatsvis innebär detta att medlemsländerna ansvarar för de befogenheter vilka inte tilldelats EU.¹³⁸ Vid en jämförelse mellan EU:s och respektive medlemslands lagstiftningsarbete kan det konstateras att en central skillnad är att EU måste ha en rättslig grund vid föreskrivandet av ny lagstiftning.¹³⁹

2.5.1.2 Den inre marknaden

Diskussionen om den inre marknaden tar sin utgångspunkt i artikel 3.3 i det konsoliderande EU-fördraget där följande föreskrivs:¹⁴⁰

”Unionen ska upprätta en inre marknad. Unionen ska verka för en hållbar utveckling i Europa som bygger på välavvägd ekonomisk tillväxt och på prisstabilitet, på en social marknadsekonomi med hög konkurrenskraft där full sysselsättning och sociala framsteg eftersträvas, samt på en hög miljöskyddsnivå och en bättre miljö. Den ska främja vetenskapliga och tekniska framsteg.”¹⁴¹

---

¹³⁴ Denna framställning har inte för avsikt att redogöra för en uttömmande beskrivning av EU-rätten och alla dess aktörer. För uppsatsens vidkommande diskuteras en av de mest grundläggande ambitionerna med EU, det vill säga främjandet av den inre marknaden och vad det får för konsekvenser för medlemsländerna. Denna framställning ska även ses mot bakgrund av den tidigare framställningen i avsnitt 1.7.1.2 Den EU-rättsliga metoden, där dess rättsliga innebörd även behandlas. Då hänvisning sker till EU-lagstiftning sker denna hänvisning till den senast uppdaterade versionen.

¹³⁵ Se bland annat Bernitz, Kjellgren, s. 37.

¹³⁶ Bernitz, Kjellgren, s. 41.

¹³⁷ Bernitz, Kjellgren, s. 36 f.

¹³⁸ Se artikel 5.2 FEU, Bernitz, Kjellgren, s. 37 f.

¹³⁹ Bernitz, Kjellgren, s. 37 f.

¹⁴⁰ Se även Bernitz, Kjellgren, s. 264.

¹⁴¹ Se även Bernitz, Kjellgren, s. 264.

2.5.1.3 Främjandet av den inre marknaden

Syftet med den inre marknaden är att få medlemsstaterna att närma sig varandra i olika avseenden. Drivkraften bakom denna EU-integration är visionen om ett ekonomiskt integrerat EU. Bakgrunden till detta tankesätt kan härledas tillbaka till etableringen av EU, då den grundläggande inställningen var att ett ökat handelsutbyte skulle bidra till färre konflikter mellan medlemsstaterna i Europa. Det skulle även bidra till en ökad integration samt till en ökad samlad välfärd.¹⁴² Vid beskrivningen av den inre marknaden hänvisas ofta till de fyra friheterna. Dessa föreskrivs i artikel 26.2 i det konsoliderade EUF-fördraget.¹⁴³

”Den inre marknaden ska omfatta ett område utan inre gränser, där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital säkerställs i enlighet med bestämmelserna i fördragen.”¹⁴⁴

För att lyckas med genomförandet av den inre marknaden utgör den ett frihandelsområde för medlemsländerna.¹⁴⁵ En central del för att detta frihandelsområde ska fungera väl är fri rörlighet av kapital, vilket innebär en möjlighet för medlemsländerna att kunna investera i andra medlemsländer.¹⁴⁶ Det finns många fördelar med frihandelsområdet, men den innefattar även stora politiska intressen vilka konkretiseras på olika sätt.¹⁴⁷

Några av fördelarna med frihandelsområdet är främjandet av att medlemsstaterna kan specialisera sig i olika avseenden. Detta kan beskrivas genom att respektive medlemsstat kan importera varor och tjänster av varandra istället för att respektive medlemsstat ska behöva producera dessa till stora kostnader på egen hand. Konsekvensen av detta blir att medlemsstaterna drar nytta av varandra och respektive medlemsland kan använda sina resurser mer effektivt.¹⁴⁸

2.5.1.4 Maktförskjutning av medlemsstaternas suveränitet

Genom främjandet av den inre marknaden påskyndas EU-integrationen och bidrar till att globaliseringen samt europeiseringen växer. Som en konsekvens av att medlemsländerna närmar sig varandra medför detta även stora politiska konsekvenser. Detta innebär att en maktförskjutning av respektive lands lagstiftning sker och utvecklingen är inriktad mot en mer harmoniserad lagstiftning på EU-nivå, vilket sedermera förutsätts implementeras av medlemsländerna.¹⁴⁹

Denna maktförskjutning kan härledas till att det finns olika politiska intressen på olika nivåer mellan framförallt EU som organisation samt dess anslutna

---

¹⁴² Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

¹⁴³ Se även Bernitz, Kjellgren, s. 266.

¹⁴⁴ Se även Bernitz, Kjellgren, s. 266.

¹⁴⁵ Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

¹⁴⁶ Bernitz, Kjellgren, s. 344.

¹⁴⁷ Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

¹⁴⁸ Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

¹⁴⁹ Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

medlemsländer. Detta har den senaste tiden bland annat gett upphov till ett flertal diskussioner avseende EU:s kompetens. Det som diskuterats är framförallt hur stor genomslagskraft EU:s lagstiftningsarbete bör ha samt vilka skyddsvärda samhällsintressen som behöver lagstiftning på EU-nivå.¹⁵⁰

Finansmarknadsrätten har varit föremål för en omfattande lagstiftning på EU-nivå framförallt på grund av den globala finanskrisen, vilken utbröt med Lehman Brothers konkurs år 2008. För att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden är intentionen att harmonisera lagstiftningen på EU-nivå. Detta har skett på ett detaljerat sätt och bland annat resulterat i åtskilliga direktiv inom finansmarknadsrätten. Som en konsekvens av detta har handlingsutrymmet för medlemsländernas lagstiftare minskat.¹⁵¹

Bakgrunden till att finansmarknadsrätten varit föremål för en omfattande lagstiftning tar sin utgångspunkt i att Europeiska kommissionen varit starkt drivande i lagstiftningsarbetet, och har de senaste fem åren arbetat efter ett stort reformpaket för finansmarknaden. Detta har inneburit lagförslag på över 40 nya lagar på området och dessa har utarbetats i gemenskap med G20-länderna.^{152, 153}

EU har även skapat en ny tillsynsordning bestående av EBA (en bankmyndighet), ESMA (en värdepappers- och marknadsmyndighet) samt EIOPA (en försäkrings- och tjänstemyndighet). EBA, ESMA samt EIOPA kan föreskriva egna regler och beslut med bindande verkan. Det förutsätts även att dessa tillsynsmyndigheter samarbetar med tillsynsmyndigheterna i respektive medlemsland. Syftet med etableringen av EBA, ESMA samt EIOPA är att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaderna och för att få kontroll över utvecklingen har detta inneburit en strävan efter centralisering på EU-nivå.¹⁵⁴

Ett av de lagtekniska instrument som utarbetats är The Single Rulebook med avsikt att förebygga risker och i förlängningen bidra till att förhindra finanskriser.¹⁵⁵ Vidare har EU även etablerat ESRB med huvudsakligt uppdrag att utge rekommendationer om effektiva tillvägagångssätt vid hanteringen av risker. ESRB ska på ett tidigt stadium lokalisera systemriskerna och upptäcks dessa i tid kan detta även bidra till ett förebyggande av att finanskriser inträffar.¹⁵⁶

---

¹⁵⁰ Bernitz, Kjellgren, s. 264 ff.

¹⁵¹ Bernitz, Kjellgren, s. 346 ff.

¹⁵² I slutet av 1990-talet etablerades G20-ländernas samarbete. Samarbetsorganet består av följande medlemmar: Argentina, Australien, Brasilien, EU (i form av ECB samt det roterande ordförandeskapet), Frankrike, Indien, Indonesien, Italien, Japan, Kanada, Kina, Mexiko, Ryssland, Saudiarabien, Storbritannien, Sydkorea, Turkiet, Tyskland, USA. För en mer ingående beskrivning av samarbetet hänvisas till NE:s elektroniska version www.ne.se.

¹⁵³ The European Union explained, A well-functioning single market for financial services contributes to economic prosperity, stability and growth – Banking and Finance, s. 4.

¹⁵⁴ Bernitz, Kjellgren, s. 346 ff.

¹⁵⁵ The European Union explained, A well-functioning single market for financial services contributes to economic prosperity, stability and growth – Banking and Finance, s. 7.

¹⁵⁶ The European Union explained, A well-functioning single market for financial services contributes to economic prosperity, stability and growth – Banking and Finance, s. 5.

En vidareutveckling av strävan efter centralisering på EU-nivå är ambitionen att etablera en gemenskapsrättslig bankunion. Syftet är att få ännu mer kontroll för upprätthållandet av den finansiella stabiliteten på finansmarknaden.¹⁵⁷ Bakgrunden till ambitionen med att etablera en gemenskapsrättslig bankunion bygger på föreställningen om att inget av EU:s medlemsländer hade varit kapabla att genomgå den globala finanskrisen år 2008 på egen hand.¹⁵⁸

2.5.2 Baselkommittén – den globala finansmarknadens stabilisator

2.5.2.1 Tillkomst, uppbyggnad och internationella samarbeten

Baselkommittén, även kallad Committee on Banking Supervision, är ett internationellt samarbetsorgan som etablerades hösten år 1974 av tillsynsmyndigheter från G10-gruppens¹⁵⁹ länder.¹⁶⁰ Dess tillkomst tar sin början i två olika bankkriser, nämligen vid den tyska banken Bankhaus Herstatt samt Franklin National Bank i USA. Dessa bankers fall fick stora negativa internationella konsekvenser världen över framförallt avseende valutamarknaden. En kort tid därefter etablerades Baselkommittén¹⁶¹ och denna typ av internationellt samarbete hade endast förekommit i liten utsträckning tidigare.¹⁶²

Baselkommittén tillhör BIS och har sitt säte i Basel, Schweiz.¹⁶³ Nuvarande ordförande är Sveriges riksbankschef Stefan Ingves som utnämndes i juli 2011. Efter att ha blivit omvald är Ingves ordförande fram till år 2017.¹⁶⁴ Samarbetsorganet består av representanter från respektive lands centralbanker samt tillsynsmyndigheter i Belgien, Frankrike, Italien, Japan, Kanada, Luxemburg, Nederländerna, Schweiz, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA.¹⁶⁵ För svensk del är Sveriges riksbank samt Finansinspektion anslutna medlemmar.¹⁶⁶ Intresset för Baselkommitténs arbete är stort och andra tillsynsmyndigheter än nämnda länder har visat intresse för att ansluta sig. Samarbetsorganet har dock inte tagit in fler medlemsländer, då uppfattningen är att denna typ av ytterligare internationalisering medför för stora kostnader. Intresset för

---

¹⁵⁷ Bernitz, Kjellgren, s. 348.

¹⁵⁸ The European Union explained, A well-functioning single market for financial services contributes to economic prosperity, stability and growth – Banking and Finance, s. 3.

¹⁵⁹ G10 kan även benämnas Group of Ten eller Tiogruppen. Se Funered, s. 195, fotnot 81.

¹⁶⁰ Prop. 1989/90:43, s. 57. Se även Prop. 1994/95:50, s. 161.

¹⁶¹ Funered, s. 195. Se även A brief history of the Basel Committee.

¹⁶² Prop. 1989/90:43, s. 57. Se även Prop. 1994/95:50, s. 161.

¹⁶³ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 4 f., 11 §.

¹⁶⁴ About the Basel Committee. Se även A brief history of the Basel Committee, s. 1.

¹⁶⁵ Prop. 1989/90:43, s. 57. Se även Prop. 1994/95:50, s. 161, Johansson, s. 20, fotnot 21.

¹⁶⁶ About the Basel Committee. Se även A brief history of the Basel Committee, s. 1.

Baselkommitténs arbete har däremot inneburit uppdelningar regionalt i exempelvis Asien, Latinamerika och Mellanöstern.¹⁶⁷

Baselkommittén samarbetar med åtskilligt antal så kallade standard-setters samt andra finansiella organ runtomkring i världen. Tillsammans ska dessa uppnå en ökad samordning av internationella standarder som i förlängningen bidrar till en ökad implementering.¹⁶⁸ Detta uppnås genom informationsutbyte mellan olika industrier som sker på det internationella planet. Några av de internationella aktörer Baselkommittén samarbetar med är CPMI, FATF, FSB, IADI, IAIS, IMF, IOSCO samt Världsbanken.¹⁶⁹

2.5.2.2 Syfte, funktion och rättslig legitimitet

Baselkommitténs syfte är att få de nationella banktillsynsmyndigheterna i väst att närma sig varandra¹⁷⁰ för att sträva efter finansiell stabilitet på finansmarknaden. Ambitionen är att detta ska stärka bankregleringen, förbättra tillsynen samt resultera i en positiv bankpraxis runtomkring i världen.¹⁷¹ Baselkommittén är inte en internationell övertillsynsmyndighet och samarbetsorganets förslag och överenskommelser har ingen juridiskt bindande verkan.¹⁷² Däremot kan det diskuteras vilken rättslig legitimitet samarbetsorganet ska ha.

För att Baselkommittén ska lyckas uppnå dess syfte intar samarbetsorganet rollen som så kallad standard-setter på det internationella planet för banktillsynsfrågor. Baselkommittén tillhandahåller ett stort nätverk i form av ett forum där tillsynsfrågor diskuteras bland dess anslutna medlemmar.¹⁷³ Utgångspunkten är alltså att de egna medlemmarna anförtros stort ansvar för att genomdriva Baselkommitténs syfte. De förutsätts samarbeta med varandra för att uppnå detta och kontinuerligt sträva efter att förbättra bankregleringen samt tillsynen.¹⁷⁴ Medlemmarna träffas vanligtvis fyra gånger årligen och beslut fattas med konsensus.¹⁷⁵

Baselkommittén ger ut olika typer av standarder och riktlinjer samt beskriver best practice för banker.¹⁷⁶ Dessa har inte juridiskt bindande verkan.¹⁷⁷ Däremot förväntas medlemsländerna implementera standarderna fullt ut i respektive lands jurisdiktion. Dessa är minimikrav och medlemsländerna får även lagstifta längre.¹⁷⁸ Riktlinjerna är däremot inriktade på att komplettera standarderna för bankreglering och tillsyn genom ytterligare vägledning.

---

¹⁶⁷ Funered, s. 196.

¹⁶⁸ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 7, 16 §.

¹⁶⁹ A brief history of the Basel Committee, s. 10.

¹⁷⁰ Funered, s. 195. Se även A brief history of the Basel Committee.

¹⁷¹ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 1, 1 §.

¹⁷² Funered, s. 196.

¹⁷³ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 1, 1 §.

¹⁷⁴ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 2, 5 §.

¹⁷⁵ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 3, 8 §.

¹⁷⁶ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 5 f., 12–14 §§. Se även Strandman Ullrich, s. 24.

¹⁷⁷ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 2, 5 §.

¹⁷⁸ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 5 f., 12 §.

Riktlinjerna kan även utgöra undersökningar med avsikt att redogöra för hur det går med implementeringen för dess medlemmar.¹⁷⁹ Därutöver utfärdar Baselkommittén olika typer av undersökningar och sammanfattningar med avsikt att redogöra för best practice för banker. Syftet är att medlemsländernas insamlade erfarenheter bidrar till den gemensamma förståelsen och i förlängningen utvecklar en samsyn kring regleringen och tillsynen för banker.¹⁸⁰

Vid diskussionen om Baselkommitténs rättsliga legitimitet kan det fastställas att samarbetsorganet inte uttryckligen haft för avsikt att deras beslut ska inta någon juridiskt bindande verkan. Däremot förefaller det indirekt finnas en ambition av att styra respektive medlemslands jurisdiktion mot en mer enhetlig internationell lagstiftning med avsikt att uppnå finansiell stabilitet på finansmarknaderna runtomkring i världen. Detta kan framförallt exemplifieras med Baselkommitténs utgivna kapitaltäckningsregler vilka utarbetats tillsammans med Europeiska kommissionen. Reglerna har haft stor genomslagskraft runtomkring i världen och därmed även för svensk del.¹⁸¹ Det kan därmed konstateras att Baselkommitténs rättsliga legitimitet åtnjuter viss juridisk dignitet och att deras utarbetade förslag och överenskommelser anses utgöra soft law.¹⁸²

2.5.3 FATF – bekämpare av penningtvätt och finansiering av terrorism¹⁸³

2.5.3.1 Tillkomst, uppbyggnad och internationella samarbeten

Den så kallade G7-gruppen etablerade den mellanstatliga institutionen FATF år 1989 med syfte att främja arbetet om att motverka penningtvätt. På grund av terroristattacken i USA den 1 september 2001 utvidgades FATF:s uppdrag till att även omfatta främjandet av att motverka finansiering av terrorism. Den mellanstatliga institutionen har idag 36 medlemmar varav 34 är länder och övriga är organisationer. Sverige har varit medlem från början och EU i form av Europiska kommissionen är en av de två organisationerna. Senast tillkomna land är Indien vilka gick med år 2010.

FATF:s samtliga medlemmar träffas bland annat på FATF:s plenarmöten vilka vanligtvis inträffar tre gånger årligen. På dessa möten är även internationella organisationer närvarande däribland Interpol, Internationella valutafonden samt Europarådet. Därutöver träffas samtliga medlemsländer på FATF:s typologimöte där penningtvättsfall diskuteras vanligen en gång årligen. Erfarenheter utbytes och diskuteras mellan medlemmarna i

---

¹⁷⁹ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 6, 13 §.

¹⁸⁰ Basel Committee on Banking Supervision – Charter, s. 6, 14 §. Se även Strandman Ullrich, s. 24.

¹⁸¹ Prop. 1994/95:50, s. 161. Se även Johansson, s. 20, fotnot 21.

¹⁸² Funered, s. 196 ff.

¹⁸³ Denna framställning baseras på Prop. 2003/04:156, s. 32 f., Prop. 2008/09:70, s. 47 ff. samt 51 f., FATF Annual Report 13/14, s. 30 samt bilaga 2.

förhoppning om att hitta nya angreppssätt och lösningar på uppkomna penningtvättsproblem. FATF:s arbete har fått stor spridning runtomkring i världen. Den mellanstatliga institutionens arbete har bland annat använts av EU genom penningtvättsdirektiven.

2.5.3.2 Syfte, funktion och rättslig legitimitet

FATF:s huvudsakliga uppdrag är idag att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism. Detta sker framförallt på tre olika sätt. För det första utger FATF olika typer av standarder vilka fått stor spridning runtomkring i världen. Bland annat har FATF gett upphov till 40 olika rekommendationer avseende penningtvätt. Dessa är inriktade mot de anslutna medlemsländerna och föreskriver administrativa samt straffrättsliga bestämmelser vilka medlemsländerna förväntas implementera.

Syftet med dessa standarder är att förstärka finansmarknadens roll, det globala samarbetet samt penningtvättsreglerna i de nationella rättssystemen. Mer konkret innebär standarderna rekommendationer om att det ska finnas ett organ i den nationella rättsordningen vilka tar emot finansmarknadens aktörers larm avseende missförhållanden vid transaktioner. Vidare förutsätts även att detta organ tillägnas tillräckligt med resurser för att uppnå dess syfte. Aktörerna på finansmarknaden förutsätts även ha god kundkännedom, vilket innebär att det ska finnas mekanismer i deras verksamhets rutiner som främjar arbetet med att utföra identifiering samt kontroll av kunden. Avseende finansiering av terrorism är de 40 olika rekommendationerna sedan år 2003 även tillämpliga för detta område. Därutöver har FATF antagit nio specialrekommendationer.

För det andra utvärderas medlemsländerna och detta resulterar i en bedömning hur det utvärderade medlemslandet har implementerat FATF:s olika standarder och rekommendationer. Sverige var föremål för utvärdering år 1992 och år 2006. För det tredje beaktas även andra aktuella områden där analyser sker för att utröna olika typer av trender.

Vid diskussionen om FATF:s rättsliga legitimitet kan det fastställas att den mellanstatliga institutionens arbete har normativ inverkan för dess anslutna medlemsländer samt stor inverkan för EU-samarbetet och framförallt penningtvättsdirektiven.¹⁸⁴

2.6 Sammanfattande analys

Beskrivningen av finansmarknaden kan ske på olika sätt med olika avseenden. Oavsett illustration och ambition kan det konstateras att en finansmarknad intar en central roll i ett väl fungerande samhälle. Finansmarknadens huvudsakliga funktion kan traditionsenligt beskrivas i att

---

¹⁸⁴ Se andra penningtvättsdirektivet, 7:e stycket i ingressen, tredje penningtvättsdirektivet, 5:e stycket i ingressen, fjärde penningtvättsdirektivet, 4:e stycket i ingressen. En mer ingående beskrivning sker av FATF:s rekommendationer och framförallt hur de påverkar EU-rätten i kapitel 4.

den utgör betalningsförmedling, omfördelning av sparande samt omfördelning och minskning av risker. För att detta ekosystem ska fungera tillförlitligt finns det olika typer av aktörer vilka verkar med olika intressen på olika nivåer nationellt och internationellt. Några av dessa är lagstiftare, tillsynsutövare samt praktiska verksamhetsutövare.

De praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden kan beskrivas genom kategoriseringen långgivare, låntagare och mellanhänder. Inledningsvis kan det konstateras att en av de praktiska verksamhetsutövarna vilken intar en mycket central och viktig roll i att få finansmarknadens funktion att fungera tillförlitligt är en bankverksamhet. Detta uppnås genom att en bank intar flera egenskaper av finansmarknadens huvudsakliga funktion och det kan därmed konstateras att en väl fungerande bankverksamhet bidrar till att den finansiella stabiliteten på finansmarknaden upprätthålls.

Om någon av finansmarknadens huvudsakliga uppgifter rubbas kan detta innebära en potentiell störning av finansmarknadens funktion. Ett sådant hot är systemrisken. En systemrisk utlöses vanligtvis på grund av tre olika aspekter, nämligen på grund av bankens finansiella instabilitet, dess riskspridning samt att produkter och tjänster inte fungerar tillförlitligt. Genom historien finns åtskilliga exempel när systemrisken aktualiserats och inneburit en finanskris vilket fått förödande konsekvenser för finansmarknaden och för samhället i stort direkt eller indirekt. Två sådana exempel är den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet samt den globala finanskrisen vilken utlöstes av Lehman Brothers konkurs år 2008.

På den svenska finansmarknaden och för en bankverksamhet bedriver FI tillsynsarbetet. FI ger bland annat ut föreskrifter, allmänna råd och fattar även beslut med bindande verkan i enskilda fall. FI ska ha en god omvärldsanalys och FI:s arbetsmetod ska bestå i ett riskbaserat och framåtblickande förhållningssätt. Vid tillsyn av bankverksamhet har FI gjort bedömningen att storbankerna i Sverige är systemviktiga bolag för finansmarknaden på grund av dess dominerande ställning och stora inflytande.

Det kan konstateras att FI intar en central roll för att upprätthålla den finansiella stabiliteten samt förtroendet för den svenska finansmarknaden. FI är även en aktiv aktör för den svenska finansmarknadens normgivning. Avseende föreskrivandet av FI:s allmänna råd har dessa dock inte någon rättsligt bindande verkan. Däremot förefaller det indirekt att de ändå har en viss normativ verkan, framförallt eftersom FI har ett proaktivt förhållningssätt i sin arbetsmetod avseende bland annat hanteringen av olika risker. FI förutsätts därutöver även arbeta i ljuset av en god omvärldsanalys genom att följa den utveckling som sker internationellt och öppna upp för samarbete till andra tillsynsmyndigheter på olika nivåer.

På grund av FI:s centrala roll på finansmarknaden samt på grund av att FI förutsätts följa den internationella utvecklingen genom ett förebyggande förhållningssätt förefaller det därför mest rimligt att de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden bör följa FI:s allmänna råd.

Riksbanken intar även en central roll för att upprätthålla den finansiella stabiliteten på den svenska finansmarknaden och agerar på det penningpolitiska området framförallt genom tre åtgärder. Dessa är beviljande av kredit i penningpolitiskt syfte, utgivande av kredit genom RIX samt utgivande av nödkrediter.

På det globala planet är framförallt EU, Baselkommittén samt FATF några av de ledande normgivande aktörerna vilka arbetar för att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. Dessa aktörer har etablerats i efterdyningarna av någon form av kris eller större problem. FATF etablerades i slutet av 1980-talet för att motverka penningtvätt och sedermera även för att motverka finansiering av terrorism. Baselkommittén etablerades som ett svar på två olika bankkriser och denna typ av internationellt samarbete hade endast förekommit i liten utsträckning tidigare. Som en konsekvens av den globala finanskrisen år 2008 har EU etablerat en rad nya institutioner och myndigheter för att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. Den senaste ambitionen i denna utveckling är även att skapa en gemenskapsrättslig bankunion.

En viktig iakttagelse är att EU måste ha en rättslig grund vid föreskrivandet av ny lagstiftning, vilket är en central skillnad vid en jämförelse av respektive medlemsstats lagstiftningsarbete. Då EU i vissa fall saknar en sådan rättslig grund förefaller det att EU ändå har för avsikt att "sätta tryck" på medlemsländerna i form av bland annat mellanstatliga institutioner samt övriga internationella samarbeten. Som ett svar på den globala finanskrisen har lagstiftningsarbetet på gemenskapsrättslig nivå accelererat kraftigt vilket uppsatsens följande kapitel bland annat påvisar. Baselkommitténs samt FATF:s arbete är direkt inverkan på utarbetandet av den lagstiftning vilken i stor utsträckning sker på EU-nivå. Ett viktigt konstaterande är att mycket av den utveckling som sker främjar den inre marknaden och innebär samtidigt en maktförskjutning av medlemsstaternas suveränitet.

Avvägningen av att denna maktförskjutning sker bör dels ses mot bakgrund av vad lagstiftningsarbetet innebär, det vill säga upprätthållandet av den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. Dels bör den även ses mot konstaterandet att främjandet av den inre marknaden innebär att medlemsländerna närmar sig varandra i olika avseenden. Denna EU-integration bidrar till att globaliseringen samt europeiseringen växer samtidigt som medlemsländerna drar nytta av varandra på olika sätt. I förlängningen kan detta i sin tur bidra till att EU som global marknad blir mer konkurrenskraftig gentemot andra snabbväxande marknader såsom Indien och Kina.

Utvecklingen på finansmarknaden går i dagens samhälle så exceptionellt snabbt där nya marknader och finansiella instrument skapas och vidareutvecklas kontinuerligt. Samtidigt blir världen allt "mindre" och mer integrerad i olika avseenden. Lagstiftningsarbetet på gemenskapsrättslig nivå samt i svensk lagstiftning är generellt trögörliga processer i förhållande till

den utveckling som sker på finansmarknaden. Dock är lagstiftningsarbetet en central förutsättning för att finansmarknaden ska uppnå och upprätthålla den finansiella stabiliteten samt trovärdigheten för finansmarknaden och därmed även för samhället i stort. Lagstiftningsarbetet måste därför få växa fram naturligt och i den takt som detta förutsätter. Många av de mellanstatliga institutionernas arbete, inte minst Baselkommittén samt FATF, ska mot denna bakgrund ses som ett förebyggande komplement till denna lagstiftningsprocess.

För de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden förefaller det därför mest rimligt att beakta den internationella utvecklingen på mellanstatlig nivå framförallt avseende Baselkommittén samt FATF. Detta bör ske även innan den implementerats på gemenskapsrättslig nivå och i svensk lagstiftning.

Om fler praktiska verksamhetsutövare ständigt drivs av övertygelsen om en strävan att kontinuerligt vidareutveckla detta framåtblickande och förebyggande förhållningssätt, förefaller detta bidra till att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden ytterligare en dimension. I förlängningen förefaller detta även innebära att de praktiska verksamhetsutövarna blir än mer väl förberedda individuellt men framförallt gemensamt när väl finansmarknaden blir föremål för potentiella störningar. På detta sätt främjas den finansiella stabiliteten på finansmarknaden genom att en bättre förberedelse gemensamt generar i en bättre krishantering om dessa risker realiserar.

De praktiska verksamhetsutövarna har etablerat samarbetsorgan och samarbetsforum med lobbyverksamhetsavsikter. Syftet är bland annat att bemöta den utveckling som sker internationellt. Dessa samarbetsorgan och samarbetsforum berikar den svenska finansmarknadens kunskapsbank och öppnar samtidigt upp för nya samarbetsmöjligheter.

Maktförskjutningen inom EU är ett faktum. Det förefaller därför inte helt orimligt att fördjupa samarbetet med länder på olika nivåer i närliggande områden, framförallt där de svenska storbankerna bedriver verksamhet. Sådana potentiella och naturliga samarbetspartners bör vara länderna i Norden. Detta fördjupade samarbete bör vara inriktat på ett utbyte av praktiska erfarenheter vilket genom olika diskussionsforum på olika nivåer konkretiserar gemensamma problem inom Norden. Strävan bör vara utformad mot bakgrund av övertygelsen om att samarbetet ska leda fram till konkreta förberedelser i form av förslag med tänkbara lösningar, vilka är influerade av gemensamma och sympatiserande värderingar från de nordiska länderna. På detta sätt skapas en starkare nordisk talan och konkretiserar förhoppningen om en större genomslagskraft för nordiska intressen inom de mellanstatliga institutionerna samt inom EU. I förlängningen bidrar detta även till att de nordiska länderna blir mer konkurrenskraftiga.

3 Bankverksamhet

3.1 Inledning

Detta kapitel utgör bankverksamhetskapitlet och har för avsikt att redogöra för hur en bankverksamhet kan se ut. För uppsatsens vidkommande sker hänvisning till begreppet bankverksamhet, vilket utgör ett samlingsnamn i uppsatsen och innefattar en banks olika verksamhetsförgreningar.

Framställningen av detta kapitel är inte inriktad på att beskriva hur en bankverksamhet är strukturerad associationsrättsligt eller rent tekniskt i det konkreta fallet. Utgångspunkten är att redogöra för de mest centrala legala aspekterna vilka anger förutsättningarna för en bankverksamhet. Finansmarknaden förändras kontinuerligt och därmed även värdepappersmarknaden, därför behandlar kapitlet även detta då det utgör en del av en bankverksamhet.

Mot bakgrund av inledningskapitlets genomgång av bankrättens rättsliga innebörd som rättsområde ska detta bankverksamhetskapitel ses som en förlängning, då en konkretisering sker av bankbegreppet. Detta bankverksamhetskapitel ska även ses mot bakgrund av finansmarknadskapitlet vilket bland annat behandlade de offentligrättsliga reglerna om tillsyn för bankrätten.

Föregående kapitel konstaterade att finansmarknaden intar en central roll i ett väl fungerande samhälle. En bank med dess olika karaktärsdrag utgör i sin tur en mycket viktig aktör för att bidra till att upprätthålla den finansiella stabiliteten på finansmarknaden. Detta bankverksamhetskapitel ska därför även ses som en förlängning av föregående kapitel, då denna redogörelse är inriktad på att beskriva den praktiska funktionen av vad en bank innebär. Kapitlet behandlar därför krediträttsliga-, civilrättsliga-, privaträttsliga-, näringsrättsliga- och offentligrättsliga regler i det följande.

I avsnitt 3.2 behandlas gällande svensk rätt och internationell påtryckning. Avsnittet inbegriper även en redogörelse för bankbegreppet i olika avseenden vilket tar sin ansats i att beskriva vad som utgör en bank i legal mening. I avsnitt 3.3 behandlas bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt. I avsnitt 3.4 ges en sammanfattande analys.

3.2 Gällande svensk rätt och internationell påtryckning

I det följande sker en redogörelse för på vilket sätt reformarbetet påverkade den svenska bankrätten efter den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet. Därefter behandlas hur den internationella utvecklingen påverkat svensk

lagstiftning, bankbegreppets komplexitet, tillståndsplikt och centrala utgångspunkter samt utveckling av en banks kärnverksamhet.

3.2.1 Legala konsekvenser efter den stora bankkrisen i Sverige

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse¹⁸⁵ växte fram mot bakgrund av lärdomarna från den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet.¹⁸⁶ Regeringen utsåg den 1 juni 1995 en kommitté¹⁸⁷ vilka fick i uppgift att undersöka möjligheten om uppdaterade bestämmelser i situationer då finansiella trångmål blivit ett faktum för en specifik bank. Kommittén fick även i uppgift att bland annat undersöka möjligheten till legala förändringar om funktionen för en bank. Banklagskommitténs arbete resulterade i fem delbetänkanden och ett huvudbetänkande.¹⁸⁸

BFL trädde i kraft den 1 juli 2004,¹⁸⁹ då bankrörelselagen (1987:617),¹⁹⁰ lag (1992:1610) om finansieringsverksamhet samt lag (1987:621) om införande av ny banklagstiftning upphörde att gälla.¹⁹¹ Tillämpningsområdet för BFL är enligt 1 kap. 1 § att lagen innehåller bestämmelser om bank- och finansieringsrörelse. BFL är en näringsrättslig lagstiftning och omfattar både offentligrättsliga samt privaträttsliga regler.¹⁹²

Några av de mer centrala legala reformerna vilka tillkom i och med att BFL trädde i kraft var avskaffandet av inlåningsmonopolet. Detta aktualiserades mot bakgrund av uppfattningen att vilja få in fler aktörer på marknaden vilket skulle bidra till en större konkurrens. För den enskilde innebar detta fler olika alternativ för sitt sparande. I förlängningen innebar det även uppdaterade regler om bestämmelserna för insättningsgarantin. Några av de mer centrala legala reformerna var även att bankrörelsebegreppets innebörd uppdaterades. Vidare uppdaterades även bestämmelserna om riskhantering, genomlysning, likviditet samt soliditet.¹⁹³

3.2.2 Legala konsekvenser efter den globala finanskrisen

Internationellt har finansmarknaden och banker varit föremål för ett intensivt lagstiftningsarbete sedan den globala finanskrisen. Kapitaltäckningsreglerna är ett exempel och den 26 juni 2013 antog Europaparlamentet och rådet

---

¹⁸⁵ Hänvisning sker fortsättningsvis till BFL.

¹⁸⁶ Prop. 2002/03:139, s. 1, SOU 1998:160, s. 1.

¹⁸⁷ Kommittén fick namnet Banklagskommittén och hänvisning sker fortsättningsvis till detta begrepp.

¹⁸⁸ Prop. 2002/03:139, s. 153.

¹⁸⁹ 1 § lag (2004:298) om införande av lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

¹⁹⁰ Hänvisning sker fortsättningsvis till BFL.

¹⁹¹ 2 § lag (2004:298) om införande av lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

¹⁹² Johansson, s. 48.

¹⁹³ Prop. 2002/03:139, 2 f.

tillsynsförordningen¹⁹⁴ samt kapitaltäckningsdirektivet.¹⁹⁵ Antagandet av de båda rättsakterna ska ses mot bakgrund av de erfarenheter som konstaterades efter den globala finanskrisen samt Baselkommitténs arbete. På ett översiktligt sätt kan framförallt avsaknaden av ett legalt system inriktat på att beakta systemriskerna nämnas. Denna otillräcklighet bidrog till att den finansiella stabiliteten påverkades negativt och att systemrisken realiserades. Detta var en av de mer centrala erfarenheter vilket bidrog till att Baselkommittén utvecklade kapitaltäckningsreglerna.¹⁹⁶ Antagandet av de båda rättsakterna belyser Baselkommitténs senaste utgivna standarder, Basel 3.¹⁹⁷

Tillsynsförordningen är direkt tillämplig i svensk lagstiftning. Därutöver har implementering i svensk lagstiftning skett genom lag (2014:968) om särskild tillsyn över kreditinstitut och värdepappersbolag. Antagandet av de båda rättsakterna på gemenskapsrättslig nivå innebar även ändringar i befintliga lagar genom bland annat BFL samt VpmL. Vidare införlivades rättsakterna genom förordning (2014:993) om särskild tillsyn och kapitalbuffertar samt genom FI:s föreskrifter om tillsynskrav och kapitalbuffertar.¹⁹⁸

Några av de centrala ändringarna i BFL var att sanktionsavgiften kan bli betydligt högre än tidigare bestämmelser, då det maximala taket för en straffavgift var 50 miljoner SEK. Genom ändringen i SFS 2014:982 kan FI utdöma ett betydligt högre belopp då 15 kap. 8 § 1 st. 1 p anger att sanktionsavgiften för ett kreditinstitut ska fastställas till högst tio procent av kreditinstitutets omsättning närmast föregående räkenskapsår.

3.2.3 Vad är en bank i lagens mening?

Inledningsvis kan det klargöras att det inte finns någon enhetlig precisering av vad som utgör en bank varken nationellt eller internationellt. Diskussionen om begreppets innebörd kan beskrivas på olika sätt beroende på angreppssätt och syfte. Ett introducerande sätt att inleda beskrivningen av begreppet är att konstatera att ett finansiellt företag med dess olika egenskaper är den gemensamma nämnaren för ett finansiellt institut, kreditinstitut och en bank.¹⁹⁹

I BFL föreskrivs följande. En bank utgör enligt 1 kap. 5 § 2 p ett bankaktiebolag, en sparbank och en medlemsbank. Ett bankaktiebolag är enligt 3 p ett aktiebolag som har fått tillstånd att driva bankrörelse. En

---

¹⁹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 575/2013 av den 26 juni 2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag och om ändring av förordning (EU) 648/2012.

¹⁹⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/36/EU av den 26 juni 2013 om behörighet att utöva verksamhet i kreditinstitut och om särskild tillsyn av kreditinstitut och värdepappersföretag, om ändring av direktiv 2002/87/EG och om upphävande av 2006/48/EG och 2006/49/EG.

¹⁹⁶ Prop. 2013/14:228, s. 110 f.

¹⁹⁷ Prop. 2013/14:228, s. 1 samt s. 111 f.

¹⁹⁸ Hänvisning sker fortsättningsvis till FFFS 2014:12.

¹⁹⁹ Johansson, s. 21 samt 23 f.

sparbank är enligt 17 p ett företag som avses i sparbankslagen (1987:619). En medlemsbank är enligt 16 p en ekonomisk förening som avses i lagen (1995:1570) om medlemsbanker. En bank kan enligt 10 p även utgöra ett kreditinstitut vilket även ett kreditmarknadsföretag är. Avseende begreppet kreditinstitut förekommer en diskrepans mellan svensk lagstiftning och EU-rätt.²⁰⁰

En banks huvudsakliga funktion kan beskrivas genom bankrörelsebegreppet²⁰¹ vilket utgör de yttre ramarna för vad som är en bankverksamhet. Enligt 1 kap. 3 § 1st. BFL föreskrivs att med bankrörelse avses rörelse i vilken det ingår (1 p) betalningsförmedling via generella betalsystem, och (2 p) mottagande av medel som efter uppsägning är tillgängliga för fordringsägaren inom högst 30 dagar. I 2 st. anges att med generella betalsystem avses system för förmedling av betalningar från ett stort antal från varandra fristående betalare avsett att nå ett stort antal från varandra fristående slutliga betalningsmottagare.

Därutöver utgör en banks huvudsakliga funktion även finansieringsrörelse. Med begreppet finansieringsrörelse avses rörelse i vilken det ingår näringsverksamhet som har till ändamål att (1 p) ta emot återbetalningspliktiga medel från allmänheten, och (2 p) lämna kredit, ställa garanti för kredit eller i finansieringssyfte förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing).

3.2.4 Tillståndsplikt och centrala utgångspunkter

En bank får enligt 2 kap. 1 § BFL bedriva bankrörelse om tillstånd utfärdats. Undantag från denna huvudregel anges i 2 §. Förutsättningarna för svenska bolag att få tillstånd anges i 3 kap. 1–2 §§. I 1 § 1 st. anges att tillstånd att driva bankrörelse får ges för svenska aktiebolag, sparbanker och medlemsbanker.

Enligt 2 § 1 st. anges att ett svenskt företag ska ges tillstånd att driva bankrörelse om en rad kriterier är uppfyllda. Denna framställning belyser framförallt det som anges i 1 st. 3 p vilket korrelerar med 2 st. 2 p a. Tillstånd att driva bankrörelse ska alltså utfärdas om den som har eller kan förväntas komma att få ett kvalificerat innehav i företaget bedöms lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av ett kreditinstitut. Vid bedömningen av om en innehavare är lämplig ska dennes anseende och kapitalstyrka beaktas. Det ska också beaktas om det finns skäl att anta att innehavet har samband med eller kan öka risken för penningtvätt enligt 1 kap. 5 § 6 p i lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

En bank förutsätts även beakta följande bestämmelser. Några av de mer centrala reglerna anges i 6 kap. BFL.²⁰² I 1 § föreskrivs reglerna om likviditet samt soliditet där ett kreditinstituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att

---

²⁰⁰ Johansson, s. 21.

²⁰¹ Falkman har i sin avhandling behandlat begreppet bankrörelse i BRL.

²⁰² För en uttömmande redogörelse för BFL:s bestämmelser sker hänvisning till 6 kap.

institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras. I 6 kap. 2 § BFL anges bestämmelserna om riskhantering, mer om detta i compliancekapitlet.

I 6 kap. 4 § fastställs sundhetskravet vilket anger att ett kreditinstituts rörelse skall även i andra avseenden än som sägs i 1–3 §§ drivas på ett sätt som är sunt.

3.2.5 Utveckling av en banks kärnverksamhet

Bankens grundläggande funktion brukar beskrivas med att dess kärnverksamhet består av förmedling av betalning, utlåning respektive inlåning. Avsikten är att banken intar positionen som intermediär, vilket innebär att den utgör en mellanhand för de som vill använda bankens funktion i olika avseenden. Dessa aktörer vill nyttja bankens betalningstjänster samt låna respektive spara pengar i banken.²⁰³

Den tekniska utvecklingen går framåt genom att nya tekniska produkter och tjänster kan erbjudas till kunder som får allt fler alternativ att välja mellan, vilket innebär att kontanter blir mindre och mindre viktiga i dagens samhälle. Detta ska ses mot bakgrund av en rad olika faktorer. En sådan är att inlåningsmonopolet avskaffades i och med att BFL trädde i kraft. Den tekniska utvecklingen i korrelation med avskaffandet av inlåningsmonopolet innebär att kunder idag bland annat efterfrågar enkla och bekväma tekniska lösningar, för att kunna genomföra snabba och effektiva transaktioner till och från inlåningskonton.²⁰⁴

Värdepappersmarknaden är framförallt föremål för den tekniska utvecklingen eftersom nya marknader och finansiella instrument ständigt skapas och vidareutvecklas. Avseende inlåning har banker haft en historiskt ledande ställning på grund av inlåningsmonopolet. Avskaffandet i kombination med att kunder söker sig mot alternativa former av sparande samt utvecklingen på värdepappersmarknaden, innebär i förlängningen att en banks ledande ställning utmanas. Allt fler aktörer vill in på marknaden och konkurrera om kunderna. Värdepappersmarknadens tekniska utveckling utmanar även bankers ledande ställning avseende utlåning.²⁰⁵

3.3 Bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt²⁰⁶

Värdepappersmarknadsrätten är tillämplig för en bank då en bank bedriver bankverksamhet vilket omfattas av regelverket. Den tekniska utvecklingen på

---

²⁰³ Prop. 2002/03:139, s. 163.

²⁰⁴ Prop. 2002/03:139, s. 165 f.

²⁰⁵ Prop. 2002/03:139, s. 164 f.

²⁰⁶ Denna framställning (avsnitt 3.4.1–3.4.2) är baserad på Lars Afrells och Per-Ola Janssons kapitel (kapitel 4) i Robert Sevenius och Torsten Örtengrens utgivna bok om Börsrätt.

finansmarknaden i kombination med internationaliseringen och europeiseringen innebär att en bankverksamhet intar rollen på finansmarknaden med allt bredare karaktärsdrag. Utvecklingen går mot allt mer avancerade tekniska lösningar och finansiella instrument i en allt ”mindre” integrerad värld. I det följande sker en redogörelse för den internationella utvecklingen och anger de mest centrala aspekterna på vilket sätt svensk lagstiftning påverkas. Inledningsvis ska det uppmärksammas att FI är tillsynsutövare.

3.3.1 Internationell påtryckning påverkar och utvecklar svensk lagstiftning

Värdepappersmarknadsrätten ska ses mot bakgrund av den utveckling som sker internationellt. Rättsområdet har utvecklats som ett resultat av inträffade finanskriser genom åren och det finns idag en stark övertygelse globalt att täppa igen de kryphål som tidigare existerat. Detta har inneburit ett intensivt lagstiftningsarbete på gemenskapsrättslig nivå vars utveckling påverkar svensk lagstiftning i stor utsträckning. I förlängningen innebär denna utveckling även en förskjutning av hur medlemsstaternas lagstiftningsarbete fortskrider samt en integrering av internationell och nationell rätt.

Utvecklingen på gemensaksrättslig nivå bör ses mot bakgrund av att lagstiftningsarbetet inom EU innan 2000-talet var inriktat på att framförallt föreskriva minimidirektiv. Detta innebar att stort ansvar förelåg på medlemsstaterna att vidareutveckla utvecklingen inom värdepappersmarknadsrätten.

En förändring uppstod dock då Lissabonagendan antogs samt att handlingsplanen för finansiella tjänster²⁰⁷ och Lamfalussymodellen utvecklades. Detta innebar en strävan efter integrering av lagstiftningsarbetet på gemenskapsrättslig nivå. Syftet var att gemensamt uppnå konkurrensfördelar för EU gentemot andra delar av världen. Ett första steg i denna riktning var antagandet av MiFID-direktivet²⁰⁸ vilket sedermera implementerades i svensk lagstiftning genom lag (2007:528) om värdepappersmarknaden.²⁰⁹ Det bör nämnas att MiFID II-direktivet kommer implementeras i svensk lagstiftning inom en snar framtid.

---

²⁰⁷ Hänvisning sker fortsättningsvis till FSAP.

²⁰⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/39/EG av den 21 april 2004 om marknader för finansiella instrument och om ändring av rådets direktiv 85/611/EEG och 93/6/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/12/EG samt upphävande av rådets direktiv 93/22/EEG.

²⁰⁹ Hänvisning sker fortsättningsvis till VpmL.

3.3.2 Gällande svensk rätt

3.3.2.1 Centrala lagar inom den svenska värdepappersmarknadsrätten

De civilrättsliga lagarna anger de viktigaste funktionerna för värdepappersmarknadsrätten. Några av de mest centrala lagarna är lagen (1915:218) om avtal- och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område,²¹⁰ lagen (1936:81) om skuldebrev,²¹¹ aktiebolagslagen (2005:551) samt kommissionslagen (2009:865). Värdepappersmarknadsrätten består även av konsumentsskyddslagar. En sådan lag är lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter.²¹² Några av de mest centrala näringsrättsliga lagarna är lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument,²¹³ VpmL,²¹⁴ lagen (2004:46) om värdepappersfonder samt lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. Värdepappersmarknadsrätten omfattar även straffrättsliga lagar. En sådan är lagen (2005:377) om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument. Övriga centrala lagar är lagen om (1998:1479) om kontoöverföring av finansiella instrument,²¹⁵ lagen (1999:1309) om system för avveckling av förpliktelser på finansmarknaden samt lagen (2000:1087) om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument.

3.3.2.2 Självreglering inom den svenska värdepappersmarknadsrätten

Beskrivningen av självreglering inom den svenska värdepappersmarknadsrätten bör inledningsvis inriktas mot Näringslivets Börskommitté²¹⁶ samt Aktiemarknadsnämnden.²¹⁷ NBK etablerades år 1968 och AMN tillkom under 1980-talet. Övriga självreglerande organ vilka även intar en viktig roll för normgivningen av värdepappersmarknadsrätten i Sverige och för finansmarknadens aktörer är bland annat Aktiespararna, Fondbolagens Förening, Föreningen för god sed på värdepappersmarknaden, Kollegiet för svensk bolagsstyrning, SFF samt Svenska Fondhandlareföreningen.²¹⁸

---

²¹⁰ Hänvisning sker fortsättningsvis till AvtL eller avtalslagen.

²¹¹ Hänvisning sker fortsättningsvis till SkrbL eller skuldebrevslagen.

²¹² Hänvisning sker fortsättningsvis till LFRK eller rådgivningslagen.

²¹³ Hänvisning sker fortsättningsvis till LHF.

²¹⁴ Enligt 2 kap. 1–4 §§ VpmL föreskrivs tillståndsplikten för att få bedriva en värdepappersrörelse. Undantag anges i 5–6 §§. Enligt 3 kap. anges bestämmelserna om tillstånd för svenska företag. I 1–2 §§ föreskrivs förutsättningarna för tillstånd för värdepappersbolag. I 10 § anges bestämmelserna för ett kreditinstitut. Enligt 23 kap. är FI ansvarig tillsynsmyndighet.

²¹⁵ Hänvisning sker fortsättningsvis till kontoföringslagen.

²¹⁶ Hänvisning sker fortsättningsvis till NBK.

²¹⁷ Hänvisning sker fortsättningsvis till AMN.

²¹⁸ Se även <http://www.naringslivetsborskommitte.se/>, <http://www.aktiespararna.se/>, <http://www.fondbolagen.se/>, <http://www.godsedpavpmarknaden.se/>, <http://www.bolagsstyrning.se/>, <http://www.finansanalytiker.se/>, <http://www.fondhandlarna.se/> samt <http://www.swedsec.se/>.

Självregleringen i Sverige ska ses mot bakgrund av att självreglering på det allmänna planet ursprungligen har rötter i de anglosaxiska länderna framförallt USA och Storbritannien. Utvecklingen av självregleringen har vuxit fram som ett resultat av finansmarknadens praktiska verklighet. Inom loppet av mycket kort tid förutsätts emellanåt vägledande beslut fattas för de praktiska verksamhetsutövarna.

Mot bakgrund av de traditionsenliga lagstiftningsprocessernas trögrörlighet finns det ett stort behov av en snabbt agerande normgivning vilken är baserad på goda och sunda värderingar. Detta skapar i förlängningen en standardisering baserad på en positiv anda vilket bidrar till ökade förtroendeingivande inslag för värdepappersmarknadsrätten i sin helhet. Några av de mest normgivande strukturerna på värde marknadsrätten är AMN:s vägledande praxis om god sed på aktiemarknaden, svensk kod för bolagsstyrning samt SwedSec:s licensiering.

3.4 Sammanfattande analys

Svensk lagstiftning för finansmarknaden och för en bank kan påminnas om den stora bankkrisen i Sverige samt den globala finanskrisen på olika sätt. Lagstiftningsarbetet med BFL var en konsekvens av det reformarbete som inleddes efter den stora bankkrisen i Sverige i början av 1990-talet. Inlåningsmonopolet avskaffades, bankrörelsebegreppet uppdaterades och åtskilliga övriga centrala regler trädde i kraft. Några av dessa bestämmelser var uppdateringar för riskhantering, likviditet samt soliditet. Lagstiftningsarbetet efter den globala finanskrisen resulterade bland annat i uppdaterade kapitaltäckningsregler mot bakgrund av Baselkommitténs arbete.

Bankbegreppet innehar inte någon enhetlig precisering varken nationellt eller internationellt. Diskussionen om begreppets innebörd kan beskrivas på olika sätt beroende på angreppssätt. Angivelsen av begreppsdefinitionerna i BFL är svåröverskådlig då åtskilliga begrepp hänvisar fram och tillbaka till varandra på ett eller annat sätt. Det förefaller inte vara lagstiftarens misstag till denna svåröverskådlighet, utan förefaller bero på bankbegreppets komplexitet av vad som ingår i begreppet. Det blir inte heller mer tydligt genom den diskrepans som föreligger för begreppet kreditinstitut där gemenskapsrätten påpekar en definition och svensk lagstiftning anger en annan, vilket även Johansson uppmärksammat i sin avhandling.

En bank bedriver olika typer av bankverksamhet och den vanliga beskrivningen är en hänvisning till bankens kärnverksamhet. Denna består i att en banks funktion innebär förmedling av betalning, utlåning respektive inlåning. Detta bör ses mot bakgrund av den tekniska utvecklingen på området samt värdepappersmarknadens framfart vilket tillsammans innebär att det finns alltfler praktiska verksamhetsutövare på marknaden idag än förr. Konkurrensen om kunderna hårdnar och kunder vill och kan idag bland annat välja fritt mellan olika alternativ för att uträtta sina ärenden i form av sparande, lånande och olika former av betalningar.

De praktiska verksamhetsutövarna blir allt fler till antalet och erbjuder marknaden alltmer tekniska innovativa lösningar. Ett exempel är den digitala valutan Bitcoin. Diskussionen om Bitcoin faller emellertid utanför denna framställning med påpekandet att det i realiteten finns oändliga tekniska möjligheter. Genom att nya tekniska lösningar och finansiella instrument erbjuds innebär detta i förlängningen även att nya marknader skapas och vidareutvecklas kontinuerligt. Det förefaller därför ligga i bankernas intresse att vidareutveckla beskrivningen av bankernas klassiska funktion för att bibehålla dess ledande ställning avseende begreppets olika egenskaper.

Genom att de praktiska verksamhetsutövarna blir allt fler till antalet och erbjuder marknaden alltmer tekniska innovativa lösningar innebär detta stora möjligheter. Beroende på angreppssätt kan det även föras en diskussion huruvida risker påverkas av denna utveckling. Diskussionen om vilka risker en bank ställs inför samt på vilket sätt en bankverksamhet förutsätts och förväntas hantera dessa risker behandlas mer ingående i compliancekapitlet. Oavsett ambition och angreppssätt om riskerna kan det konstateras att en viktig utgångspunkt är att de praktiska verksamhetsutövarna förutsätts bedriva sin verksamhet mot bakgrund av att den finansiella stabiliteten för finansmarknaden främjas och att tillämpliga lagar efterlevs. Några av dessa förutsättningar stadgas i 6 kap. BFL och innebär bestämmelser om riskhantering, sundhet, samt likviditet och soliditet. Styrelsen för bankverksamheten bär det yttersta ansvaret att dessa regler tillämpas på ett tillförlitligt sätt.

Desto fler praktiska verksamhetsutövarare med tekniska innovationer innebär även desto större krav på tillsynsutövarna vilka genom en god omvärldsanalys beaktar händelseutvecklingen nationellt och internationellt. Detta inbegriper ett tillsynsarbete vilket på ett tillfredsställande sätt uppmärksammar oegentligheter när väl så behövs för att bidra till att det finansiella ekosystemet fungerar tillförlitligt.

Bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt påverkas av det intensiva lagstiftningsarbetet på gemenskapsrättslig nivå. Genom bland annat Lissabonagendan samt Lamfalussy-modellen innebär denna utveckling att EU:s inre marknad främjas och att en maktförskjutning av medlemsstaternas suveränitet sker. Detta faktum realiserar genom att svensk lagstiftning blir föremål för gemenskapsrättslig lagstiftning vilken förutsätts implementeras i svensk rätt.

De sedvanliga lagstiftningsprocesserna på gemenskapsrättslig nivå och i svensk lagstiftning är trögrörliga i förhållande till finansmarknadens och värdepappersmarknadens ständiga föränderlighet. För att täppa igen detta glapp har värdepappersmarknadsrätten löst detta genom självreglering, vilket i förlängningen bidrar till att upprätthålla trovärdigheten för marknaden i sin helhet.

4 Penningtvätsreglerna

4.1 Inledning

Detta kapitel utgör en redogörelse för penningtvätsreglerna vilka är tillämpliga för många olika typer av aktörer, inte minst en bankverksamhet. Enstaka hänvisningar sker även till kampen mot finansiering av terrorism. Framställningen är inriktad på att beskriva den utveckling som sker internationellt framförallt på gemenskapsrättslig nivå. Fjärde penningtvätsdirektivet har trätt i kraft och förväntas implementeras av EU:s medlemsländer. Sverige har inte implementerat direktivet än.

Kapitlet utgår från följande föreställning. Om de som har för avsikt att ”tvätta” svarta pengar och tillgångar till vita lyckas med sina intentioner drabbas finansmarknaden negativt. Detta kan innebära att den finansiella stabiliteten för finansmarknaden rubbas vilket i förlängningen kan innebära förödande konsekvenser för finansmarknaden och för samhället i stort. Det är därför mycket viktigt att medlemsländerna beaktar den pågående utvecklingen av kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism. För de praktiska verksamhetsutövarna aktualiseras detta framförallt genom att vidta tillförlitliga åtgärder för att efterleva gällande lagstiftning. Efterlevs inte gällande rätt kan även complianceriskerna realiseras och innebära stora konsekvenser för de praktiska verksamhetsutövarna.

I avsnitt 4.2 behandlas penningtvätsbegreppet. Detta avsnitt har för avsikt att på ett allmänt och översiktligt plan beskriva penningtvätsproblematiken och vad som ligger bakom varför penningtvätt sker. I avsnitt 4.3 redogörs för Sveriges internationella åtaganden. Kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism sker i stor utsträckning globalt vilket påverkar svensk lagstiftning i olika avseenden. Några av de internationella aktörer som bedriver denna kamp är FATF samt EU vilka behandlas i denna framställning. Diskussionen om FATF är huvudsakligen inriktad på att redogöra för vilken betydelse samt på vilket sätt den mellanstatliga institutionens arbete inverkar på medlemsländerna samt EU:s lagstiftningsarbete. I avsnitt 4.4 behandlas gällande svensk rätt.²¹⁹ Beskrivningen av penningtvätsreglerna är huvudsakligen inriktad på att redogöra för de administrativa bestämmelserna. Hänvisning sker dock i viss mån även till de straffrättsliga reglerna. I 4.5 ges en sammanfattande analys.

---

²¹⁹ I kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism finns åtskilliga svenska aktörer vilka är uppdelade i brottsutredande myndigheter, tillsynsmyndigheter samt övriga myndigheter. Några av de mest centrala aktörerna är: Bolagsverket, BRÅ, EBM, Fastighetsmäklarinspektionen, FI, Finanspolisen, Kronofogdemyndigheten, Lotteriinspektionen, Länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län, Revisorsnämnden, Skatteverket, Sveriges advokatsamfund, Säkerhetspolisen, Tullverket samt Åklagarmyndigheten.

4.2 Penningtvättsbegreppet²²⁰

”Penningtvätt är, något förenklat uttryckt, en process som syftar till att dölja eller omsätta pengar eller annan egendom som utgör vinning från brott. Det kan handla om att gömma undan egendom utom räckhåll för myndigheter och rättsväsen. I andra fall kan det handla om att genom olika åtgärder försvåra eller omöjliggöra egendoms koppling till det ursprungliga brottet att på så sätt få vinningen av brott att framstå som att den härrör från legitima källor. För det ursprungliga brottet används ofta termen ’förbrott’ eller underliggande ’brott’.”²²¹

Diskussionen om penningtvätt brukar vanligtvis på ett allmänt och översiktligt plan inledas med konstaterandet att penningtvätt innebär att svarta pengar och tillgångar ”tvättas” till vita. Detta är dock ett lite förenklat sätt att beskriva penningtvätt.²²² Det finns olika uppfattningar om vad som ska ingå i begreppet och en gängse föreställning finns inte.²²³ För att förstå varför penningtvätt sker samt på vilket sätt penningtvätt genomförs måste diskussionen ta sin ansats i den bakgrund där svarta pengar och tillgångar någon gång från början blir svarta.²²⁴ Det finns olika anledningar varför de svarta pengarna och tillgångarna blir svarta och i den juridiska doktrinen brukar detta benämnas att ett förbrott begås. Detta utgör de bakomliggande orsakerna var de svarta pengarna och tillgångarna ursprungligen kommer ifrån. Två exempel på förbrott är ekonomisk brottslighet samt narkotikabrott. Den gemensamma nämnaren mellan dessa förbrott och penningtvätt är att förbrotten som begås förutsätts generera vinst, vilken sedermera blir föremål för penningtvätt.²²⁵

Inledningsvis kan det konstateras att penningtvättsbegreppets penningtvättsproblematik är komplex eftersom penningtvätt utgör resultatet av en lång kedjereaktion. Detta är också en av anledningarna varför det finns så lite statistik på området över hur mycket pengar och tillgångar som faktiskt ”tvättas” i Sverige. I och med den oenighet som råder över hur begreppet ska tolkas är det alltså därmed även svårbedömt att avgöra hur stor omfattningen egentligen är. Troligtvis rör det sig om mycket stora värden.²²⁶

I kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism har det gjorts åtskilliga försök globalt att bemöta risken med att penningtvätt och

---

²²⁰ I lag definieras penningtvätt bland annat i art. 1 i fjärde penningtvättsdirektivet samt i 1 kap. 5 § 6p lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

²²¹ Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 24.

²²² Se bland annat BRÅ-rapport 2015:22, s. 7 ff.

²²³ Örnemark Hansen, s. 16, Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 7, BRÅ-rapport 2011:4, s. 21. Se även Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 24 ff.

²²⁴ En mer ingående beskrivning av på vilket sätt penningtvätt sker hänvisas bland annat till Örnemark Hansen, s. 38 ff., Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 39 ff.

²²⁵ Örnemark Hansen, s. 19 samt s. 38 samt Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 7 f.

²²⁶ Se bland annat Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 3 samt s. 8 ff. Se även Örnemark Hansen, s. 46.

finansiering av terrorism inträffar. Trefasmodellen²²⁷ är en sådan modell vilken är inriktad på att beskriva penningtvätt i tre olika steg.²²⁸ Vissa forskare menar även att det finns ett fjärde och femte steg.²²⁹ I denna framställning redogörs endast för trefasmodellen vilken alltså innehåller tre steg.²³⁰

Det första steget är placering (placement) och är inriktat på att transformera svarta pengar och tillgångar till vita. Detta sker genom att pengarna och tillgångarna överförs från en olaglig verksamhet till en laglig. Utifrån ett bankperspektiv är det vanligaste sättet att pengar förs in på ett bankkonto. Detta steg är lättast att upptäcka och därmed även det mest riskfyllda. Det andra steget är skiktning (layering)²³¹ och syftet är att sopa igen spåren från var de transformerade pengarna och tillgångarna ursprungligen kommer ifrån. Detta sker genom vilseledande transaktioner inom banken med uppsåt att förvilliga den praktiska verksamhetsutövaren. Det tredje steget är integration (integration). Ingången till detta steg är att det förutsätts att pengarna och tillgångarna lyckats bli ”tvättade”. Detta steg är därför inriktat på att skapa en förtroendeingivande bortförklaring vars syfte är att ge sken av att pengarna och tillgångarna är lagligt förvärvade.²³²

4.3 Internationella åtaganden²³³

I kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism finns flera viktiga internationella aktörer. Några av de mest centrala aktörerna är: AMLC, Baselkommittén, Egmontgruppen, EU, Europol, FATF, FN, OECD, OPC, Världsbanken samt Wolfberggruppen.

4.3.1 FATF

4.3.1.1 40 olika rekommendationer

FATF är en mycket viktig och central aktör i kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism på det globala planet. FATF:s arbete har fått stor

---

²²⁷ Trefasmodellen har varit föremål för diskussion och även fått kritik. Bland annat har den norske forskaren Jon Petter Rui kritiserat modellen och även lagt fram förslag på nya strategier i sin avhandling, Hvitvasking: Fenomenet, regelverket, nye strategier.

²²⁸ Trefasmodellen kan även anges med trestegsprocessen. Se Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 32 ff.

²²⁹ Se Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 34, figur 1.3.

²³⁰ Se bland annat Örnemark Hansen, s. 37, BRÅ-rapport 2011:4, s. 22 ff.

²³¹ Detta kan även benämnas dispositionsstadiet, se Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 32.

²³² Se bland annat Örnemark Hansen, s. 37 ff., BRÅ-rapport 2011:4, s. 22 ff.

²³³ I kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism på det internationella planet hänvisas ofta till åtskilliga förkortningar och engelska begrepp. För uppsatsens vidkommande hänvisas här till några av de mest centrala begrepp. En vanligt förekommande förkortning av den engelska benämningen avseende kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism är: AML – Anti-Money Laundering samt CFT – Countering the Financing of Terrorism. En annan viktig förkortning av den engelska benämningen för kundkännedom och känn din kund är: CDD – Customer Due Diligence samt KYC – Know Your Customer. Ytterligare en viktig förkortning av den engelska benämningen för politiskt utsatta personer är: PEPs – Politically Exposed Persons.

spridning runtomkring i världen med över 180 länder som implementerat den mellanstatliga institutionens utgivna standarder. Bland annat har FATF utarbetat 40 olika rekommendationer vilka från början endast var avsedda att behandla penningtvätt. De första rekommendationerna utkom år 1990 som ett svar på att det förekom narkotikahandlare med avsikt att tvätta pengar på finansmarknaden. Rekommendationerna uppdaterades år 1996 för att utvidga tillämpningsområdet och år 2001 utökades FATF:s ansvarsuppgifter till att även inkludera finansiering av terrorism. Detta innebar att rekommendationerna uppdaterades år 2003 och omfattar sedan dess även finansiering av terrorism. Ytterligare rekommendationer tillkom år 2008. I dokumentet där de 40 olika rekommendationerna åskådliggörs finns bland annat även anvisningar hur rekommendationerna ska tolkas vilket ska hjälpa medlemsländerna vid implementeringen.²³⁴ Den senaste versionen av rekommendationerna utgavs i februari 2012 och de senaste uppdateringarna av dokumentet utfördes i oktober 2015.²³⁵

Den senaste versionen år 2012 förutsatte bland annat att medlemsländerna antog ett riskbaserat förhållningssätt gentemot penningtvätt och finansiering av terrorism. Medlemsstaterna förutsattes även ta fram en nationell riskbedömning med avsikt att analysera det egna landets hantering av penningtvätt och finansiering av terrorism. Detta skulle resultera i en framtagen strategi vilken redogjorde för hur landet skulle bemöta dessa risker. Bakgrunden till FATF:s uppdaterade version år 2012 tog sin utgångspunkt i ambitionen att förbättra och effektivisera insatserna för finansmarknaden, genom att riskerna att drabbas av penningtvätt och finansiering av terrorism minimerades.²³⁶ En nationell riskbedömning avseende penningtvätt offentliggjordes den 30 augusti 2013. En nationell riskbedömning avseende finansiering av terrorism offentliggjordes den 28 mars 2014.

FATF:s utgivna standarder förväntas alltså implementeras av medlemsländerna och den mellanstatliga institutionens arbete har stor inverkan på utvecklingen av EU:s lagstiftning. Detta kan konstateras genom de olika penningtvättsdirektiven vilka bland annat utarbetats mot bakgrund av den utveckling FATF:s arbete resulterat i. I ingressen till andra penningtvättsdirektivet hänvisas till den uppdatering rekommendationerna var föremål för år 1996.²³⁷ I ingressen till tredje penningtvättsdirektivet hänvisas till den uppdatering rekommendationerna var föremål för år 2003²³⁸ och i ingressen till fjärde penningtvättsdirektivet hänvisas till den uppdatering rekommendationerna var föremål för år 2012.²³⁹

---

²³⁴ SOU 2007:23, s. 64 f. Se även Prop. 2003/04:156, s. 32 f., Prop. 2008/09:70, s. 47, FATF:s 40 rekommendationer, s. 7 f.

²³⁵ FATF:s 40 rekommendationer, s. 1.

²³⁶ Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 53 ff., bilaga 1 för regeringens beslut där uppdraget presenteras till ansvariga myndigheter. Se även s. 57 f., bilaga 2.

²³⁷ Se andra penningtvättsdirektivet, 7:e stycket i ingressen.

²³⁸ Se tredje penningtvättsdirektivet, 5:e stycket i ingressen.

²³⁹ Se fjärde penningtvättsdirektivet, 4:e stycket i ingressen.

4.3.1.2 Utvärdering av Sverige²⁴⁰

I FATF:s arbete ingår även att utvärdera sina anslutna medlemsländer. Syftet med denna utvärdering är att undersöka om och hur medlemsstaten implementerat rekommendationerna. Sverige var föremål för en sådan utvärdering år 1992 samt år 2006. Utvärderingen år 2006 motsvarade den tredje utvärderingsprocessen och resulterade i att åtskilliga brister i implementeringen av rekommendationerna upptäcktes.

Vid utvärderingen år 2006 konstaterades bland annat att politiskt utsatta personer²⁴¹ inte täcktes av den dåvarande lagstiftningen om penningtvätt. Det konstaterades även att FI samt Finanspolisen inte prioriterat att behandla penningtvättsproblem tillräckligt och att Sverige inte uppfyllde rekommendationerna om att rapportera transaktioner av speciell karaktär. Det kunde även konstateras att Sverige inte dokumenterade tillräckligt med statistik och att rekommendationerna avseende kundkännedom inte implementerats på ett tillfredsställande sätt. Utvärderingen år 2006 resulterade i att Sverige var tvungna att vidta åtgärder. I och med att Sverige implementerade det tredje penningtvättsdirektivet i svensk lagstiftning gjorde FATF sedermera bedömningen att Sverige vidtagit tillfredsställande åtgärder.

Arbetet med den fjärde utvärderingsprocessen har startat och ambitionen är framförallt koncentrerad på att utvärdera effektiviteten av hur systemet i sin helhet hanterar penningtvätt. Utvärdering för Sverige förväntas ske år 2015 och arbetet offentliggörs år 2016, förseningar kan dock förekomma.

4.3.2 EU

4.3.2.1 Allmänt

I kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism har EU antagit fyra direktiv. Tre av dessa har redan implementerats av medlemsstaterna och införlivningen av det fjärde penningtvättsdirektivet är pågående. Första och tredje penningtvättsdirektiven utgjorde nya direktiv medan andra penningtvättsdirektivet utgjorde ett ändringsdirektiv. Fjärde penningtvättsdirektivet utgör också ett ändringsdirektiv samt en sammanslagning av två befintliga direktiv. Samtliga direktiv är minimidirektiv.

4.3.2.2 Första penningtvättsdirektivet²⁴²

Första penningtvättsdirektivet antogs den 10 juni 1991 och implementerades i svensk lagstiftning genom lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt. Sverige var under denna tid inte medlemmar i EU (dåvarande EG). Däremot

---

²⁴⁰ Denna framställning baseras på Prop. 2008/09:70, s. 51 f., Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 58 f., bilaga 1.

²⁴¹ Hänvisning sker fortsättningsvis till PEPs.

²⁴² Rådets direktiv av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG).

var Sverige medlemmar i EFTA-samarbetet²⁴³ vilka tillsammans med EU ingick i EES-samarbetet.²⁴⁴ För svensk del innebar detta att Sverige var tvungna att ratificera det första penningtvättsdirektivet i svensk lagstiftning.²⁴⁵

Första penningtvättsdirektivet utgjorde ett minimidirektiv och direktivet var inriktat på att få länderna att närma sig varandra med avsikt att främja arbetet mot penningtvätt.²⁴⁶ En viktig aspekt av EU:s agerande genom att driva igenom direktivet var avsikten med att främja EU:s inre marknad. Den inre marknaden hade nämligen kunnat äventyras om respektive medlemsstat själv valt att lagstifta egna regler om penningtvätt. EU skapade därför samordnade regler i kampen mot penningtvätt.²⁴⁷

Bakgrunden att första penningtvättsdirektivet växte fram tog sin utgångspunkt i en rad internationella samarbeten. Utifrån ett finansmarknadsperspektiv kan bland annat Baselkommitténs samt FATF:s arbete nämnas.²⁴⁸ Dessa samarbeten hade vuxit fram som en konsekvens av utvecklingen avseende penningtvätt och i ingressen till direktivet betonas betydelsen av att främja detta arbete. Blir finansinstituten samt kreditinstituten föremål för penningtvätt kan detta innebära att förtroendet för finansmarknaden minskar och framförallt att den finansiella stabiliteten på finansmarknaden och sundheten sätts på spel.²⁴⁹

Första penningtvättsdirektivet var endast inriktat mot att behandla penningtvätt med pengar och tillgångar förvärvade från förbrottet narkotikabrott.²⁵⁰ Aktörerna vilka omfattades av direktivet var finansiella institut samt kreditinstitut.²⁵¹ Direktivet föreskrev att dessa aktörer bland annat införde rutiner vid transaktioner, kontroll av identitet av kunder i olika situationer samt att aktörerna var tvungna att larma vid missförhållanden.²⁵² Vid transaktioner med speciell karaktär förutsattes aktörerna införa ett mer noggrant rutinarbete bestående av extra stor uppmärksamhet och granskning. En typ av transaktion där detta alltid aktualiserades var transaktioner med

---

²⁴³ År 1960 grundades EFTA-samarbetet vilket undertecknades i Stockholm och avtalet fick därför benämningen Stockholmsavtalet. Danmark, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Sverige samt Österrike ingick i samarbetet från början. Finland, Island samt Liechtenstein gick med senare. Idag är dock endast Island, Liechtenstein, Norge samt Schweiz medlemmar, då övriga länder är medlemmar i EU. För en mer ingående beskrivning av samarbetet hänvisas till NE:s elektroniska version www.ne.se.

²⁴⁴ År 1992 grundades EES-samarbetet vilket undertecknades i Portugal. Detta innebar ett samarbete mellan EFTA-länderna samt EU och syftet var att EFTA-länderna fick tillträde till EU:s inre marknad. För en mer ingående beskrivning av samarbetet hänvisas till NE:s elektroniska version www.ne.se. Se även Prop. 1992/93:207, s. 7.

²⁴⁵ Prop. 1992/93:207, s. 7.

²⁴⁶ Prop. 1992/93:207, s. 8. Se även art. 15 i första penningtvättsdirektivet.

²⁴⁷ Första penningtvättsdirektivet, 2:a stycket i ingressen.

²⁴⁸ Prop. 1992/93:207, s. 7.

²⁴⁹ Första penningtvättsdirektivet, 1:a stycket i ingressen, Prop. 2003/04:156, s. 29.

²⁵⁰ Prop. 2003/04:156, s. 29.

²⁵¹ En definition av begreppen återges i art. 1 i första penningtvättsdirektivet.

²⁵² Prop. 1992/93:207, s. 8. Se även art. 3 samt art. 11 i första penningtvättsdirektivet, Prop. 2008/09:70, s. 46.

tredje länder där misstanken för penningtvätt var högre än vid vanliga transaktioner. Med denna större vaksamhet hos aktörerna var förhoppningen att integriteten och sundheten skulle upprätthållas för finansmarknaden.²⁵³

4.3.2.3 Andra penningtvättsdirektivet²⁵⁴

Andra penningtvättsdirektivet antogs den 4 december 2001 och utgjorde ett ändringsdirektiv till första penningtvättsdirektivet.²⁵⁵ För svensk lagstiftning innebar denna uppdatering en skärpning av bestämmelserna i den dåvarande lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt²⁵⁶ samt lagtekniska ändringar i lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottlighet i vissa fall.²⁵⁷

Andra penningtvättsdirektivet utgjorde ett minimidirektiv²⁵⁸ och direktivet växte fram mot bakgrund av de iakttagelser vilka konstaterats på det globala planet. I ingressen till direktivet hänvisas till FATF:s rekommendationer vilka var föremål för uppdatering år 1996.²⁵⁹ Framförallt hade FATF lokaliserat nya beteendemönster avseende de som tvättar pengar och tillgångar. I allt större utsträckning hade dessa aktörer börjat använda sig av andra företag och yrkesgrupper utanför finansmarknaden för att uppnå sina ändamål. De nya trenderna omfattades inte av första penningtvättsdirektivet och en skärpning av reglerna var därmed ett faktum.²⁶⁰

De mest centrala uppdateringarna i direktivet var därför att det tillkom fler typer av förbrott, eftersom FATF konstaterat att det fanns fler bakomliggande orsaker varför penningtvätt sker. Tillämpningsområdet för direktivet utvidgades och en uppdatering av begreppet finansiellt institut realiserades. Fler aktörer omfattades därmed och en av dessa var värdepappersföretag.²⁶¹

4.3.2.4 Tredje penningtvättsdirektivet²⁶²

Tredje penningtvättsdirektivet antogs den 26 oktober 2005 och implementerades i svensk lagstiftning genom bland annat lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism²⁶³ samt förordning (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

---

²⁵³ Första penningtvättsdirektivet, 13:e stycket i ingressen.

²⁵⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG av den 4 december 2001 om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar.

²⁵⁵ Se andra penningtvättsdirektivet.

²⁵⁶ För laghänvisning se lag (2004:1182) om ändring i lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt.

²⁵⁷ Prop. 2003/04: 156, s. 1 samt s. 28.

²⁵⁸ SOU 2007:23, s. 64.

²⁵⁹ Se andra penningtvättsdirektivet, 7:e stycket i ingressen.

²⁶⁰ Prop. 2003/04:156, s. 1, samt s. 37.

²⁶¹ Prop. 2003/04: 156, s. 30, Prop. 2008/09:70, s. 46.

²⁶² Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism.

²⁶³ Hänvisning sker fortsättningsvis till penningtvättslagen.

Ikraftträdandet av den nya penningtvättslagen innebar att lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt trädde ur kraft.²⁶⁴

Tredje penningtvättsdirektivet utgjorde ett minimidirektiv och var ett nytt direktiv vilket innebar att första och andra penningtvättsdirektiven trädde ur kraft.²⁶⁵ I ingressen till direktivet hänvisas till den uppdatering FATF:s rekommendationer var föremål för år 2003.²⁶⁶

En av de mest centrala uppdateringarna i det nya direktivet var utvidgningen om förbrotten, vilka var inriktade på att inkludera andra underliggande brott som inte endast hade vinstgenererande syften. Vid tredje penningtvättsdirektivet tillkom finansiering av terrorism och medlemsländerna förutsattes vidta åtgärder för att hantera detta. En annan mycket viktig uppdatering var att medlemsländernas inställning numera förutsattes vara riskbaserad och i direktivet benämns detta utgöra det riskbaserade förhållningssättet. Detta betraktelsesätt var ett nytt sätt att förhålla sig till de risker som kan innebära att en verksamhet blir utsatt för penningtvätt och finansiering av terrorism. För de praktiska verksamhetsutövarna på finansmarknaden aktualiserades detta framförallt genom kontakten med kunden där det nya arbetssättet innebar noggrannare regler för dessa situationer. Bland annat förutsattes de praktiska verksamhetsutövarna ta reda på mer bakgrundinformation om vem kunden egentligen är och vilken intention kunden har med kontakten med banken samt de transaktioner som avses genomföras. I direktivet utformades även nya definitioner, en sådan var PEPs.²⁶⁷ Införandet av det nya riskbaserade förhållningssättet har även diskuterats i doktrin:

”Principen om ett riskbaserat förhållningssätt är inte i sig ett nytt fenomen utan har i viss mån ägt tillämpning även tidigare. Man kan snarare säga att ett riskbaserat förhållningssätt successivt växt fram, kanske framför allt inom den finansiella sektorn och dess aktörer.”²⁶⁸

4.3.2.5 Fjärde penningtvättsdirektivet²⁶⁹

Fjärde penningtvättsdirektivet antogs den 20 maj 2015 och ska vara implementerat senast den 26 juni 2017.²⁷⁰ Svensk lagstiftning har inte implementerat direktivet än. Regeringen tillsatte en utredning den 30 oktober 2014 där uppdraget skulle vara slutfört den 30 juni 2015. Från allra första början tillsattes utredningen med avsikt att utreda två förslag från Europeiska

²⁶⁴ Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 12. Se även Prop. 2008/09:70, s. 1.

²⁶⁵ SOU 2007:23, s. 64 f.

²⁶⁶ Se tredje penningtvättsdirektivet, 5:e stycket i ingressen.

²⁶⁷ Prop. 2008/09:70, s. 47 ff., SOU 2007:23, s. 65 ff. Se även Prop. 2013/14:121, s. 26 f., Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 60, bilaga 2.

²⁶⁸ Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby, s. 75.

²⁶⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 av den 20 maj 2015 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG.

²⁷⁰ Art. 67 fjärde penningtvättsdirektivet.

kommissionen.²⁷¹ Dessa förslag utgjorde ett första steg i riktning mot en omarbetning av befintlig lagstiftning på gemenskapsrättslig nivå. Detta resulterade bland annat i fjärde penningtvättsdirektivet och syftet med ett av förslagen var framförallt inriktat på att reducera risken att finansmarknaden blev utsatt för penningtvätt och finansiering av terrorism.²⁷² Regeringen har förlängt uppdraget med utredningen vid två tillfällen på grund av EU:s tidigare förhandlingar om penningtvättsdirektivet. Den 30 april 2015 beslutade regeringen att skjuta upp slutförandet av uppdraget till den 15 december 2015.²⁷³ Den 5 november 2015 beslutade regeringen att återigen skjuta upp slutförandet av uppdraget till den 1 februari 2016.²⁷⁴

FATF:s rekommendationer har stort inflytande över det fjärde penningtvättsdirektivet och i ingressen till direktivet hänvisas till den uppdatering FATF:s rekommendationer var föremål för år 2012.²⁷⁵ Direktivet utgör ett minimidirektiv²⁷⁶ och är ett ändringsdirektiv samt en sammanslagning av två befintliga direktiv.²⁷⁷

Fjärde penningtvättsdirektivet är mer detaljerat än föregående direktiv och tillämpningsområdet vidare än FATF:s rekommendationer i vissa avseenden. Några av de mest centrala uppdateringarna i direktivet är att det sker en vidareutveckling av vad tredje penningtvättsdirektivet introducerade, nämligen en utveckling av det riskbaserade förhållningssättet. Mer konkret innebär det fjärde penningtvättsdirektivet noggrannare regler vid så kallad förenklad kundkontroll. Detta realiserar bland annat genom att den framväxande tillsynsordningen på gemenskapsrättslig nivå bestående av EBA, ESMA samt EIOPA tillägnas nya befogenheter i form av nya ansvarsuppgifter. Dessa är inriktade på att vidareutveckla nya standarder baserat på riskanalyser i olika situationer med kunden.²⁷⁸

4.4 Gällande svensk rätt

Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott samt lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall utgör de två straffrättsliga lagarna om penningtvätt och finansiering av terrorism.²⁷⁹ Det finns två syften med denna typ av lagstiftning. För det första intar den på ett allmänt plan en förhindrande inriktning för den enskilde, då den uppmanar till att inte begå brott. Detta kan konstateras på grund av det faktum att denna typ av lagstiftning överhuvudtaget existerar. För det andra är avsikten inriktad som en förlängning av det första syftet, då ambitionen är att straffa de som

---

²⁷¹ Se KOM (2013) 45, KOM (2013) 44.

²⁷² Dir. 2014:140.

²⁷³ Dir. 2015:49.

²⁷⁴ Dir. 2015:110.

²⁷⁵ Se fjärde penningtvättsdirektivet, 4:e stycket i ingressen.

²⁷⁶ Dir. 2014:140. Se även fjärde penningtvättsdirektivet, 15:e stycket i ingressen.

²⁷⁷ Se fjärde penningtvättsdirektivet, 63:e stycket i ingressen.

²⁷⁸ Dir. 2014:140.

²⁷⁹ 1 § lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall.

begår brott avseende penningtvätt.²⁸⁰ Lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall tillkom som en förutsättning för att Sverige skulle kunna gå med i FN:s internationella konvention om bekämpande av finansiering av terrorism.²⁸¹

Penningtvättslagen utgör de administrativa bestämmelserna. Det finns två syften med denna typ av proaktiva lagstiftning.²⁸² Dessa beskrivs i 1 § lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott där det föreskrivs att det i penningtvättslagen finns bestämmelser om åtgärder som den som bedriver finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet är skyldig att vidta för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Penningtvättslagen kompletterar även lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, där ytterligare bestämmelser finns för att genomföra FN:s konvention. I kampen mot penningtvätt används framförallt lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott samt penningtvättslagen. Vidare har även FI gett ut allmänna råd genom FI:s föreskrifter och allmänna råd (2009:1) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.²⁸³

4.4.1 Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott

Lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott ersatte de tidigare bestämmelserna om penninghäleri i 9 kap. 6 a § samt penninghäleriförseelse i 9 kap. 7 a § BrB. I den nuvarande lagen regleras penningtvättsbrott i 3–4 §§, grovt penningtvättsbrott i 5 §, penningtvättsförseelse i 6 § samt näringspenningtvätt i 7 §. Försök, förberedelse och stämpling till dessa brott kriminaliseras i 8 §. Lagen innehåller även bestämmelser om förverkande av egendom vilket regleras i 9–11 §§ samt penningbeslag som regleras i 12–13 §§.

4.4.2 Lag (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Penningtvättslagen implementerades i svensk rätt genom det tredje penningtvättsdirektivet och innebar att lag (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt samt lag (1999:163) om penningtvättsregister trädde ur kraft. Lagen har varit föremål för åtskilliga uppdateringar sedan dess ikraftträdande och en av de mer centrala lagändringarna är lag (2015:274) om ändring i penningtvättslagen. Denna lagändring var inriktad på att uppdatera penningtvättslagen i enlighet med FATF:s uppdaterade rekommendationer år 2012 samt den nationella riskbedömningen Sverige offentliggjorde år 2013.

---

²⁸⁰ Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 12.

²⁸¹ 1 § lag (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall.

²⁸² Penningtvätt – En nationell riskbedömning, s. 12.

²⁸³ Hänvisning sker fortsättningsvis till FFFS 2009:1.

Mer konkret innebar bland annat lagändringen en uppdatering avseende reglerna om PEPs.²⁸⁴

Penningtvättslagen är uppdelad i åtta kapitel. Första kapitlet anger tillämpningsområde och definitioner. Andra kapitlet föreskriver reglerna om kundkännedom. Tredje kapitlet behandlar reglerna om rapporteringskrav. Fjärde kapitlet redogör för reglerna om behandling av personuppgifter. Femte kapitlet föreskriver reglerna om riskbedömning, riskbaserade rutiner, utbildning och skydd av anställda samt förbud mot förbindelser med brevlånebanker. Sjätte kapitlet behandlar reglerna om tillsyn. Sjunde kapitlet redogör för ansvarsbestämmelserna medan åttonde kapitlet anger bemyndiganden.

De praktiska verksamhetsutövare som faller inom penningtvättslagens tillämpningsområde anges i 1 kap. 2 §. Några fysiska och juridiska personer som faller inom lagens tillämpningsområde är (1 p) en bank- och finansieringsrörelse i enlighet med BFL, (3 p) en sådan verksamhet som avses i 2 kap. 1 § VpmL, (7 p) fondverksamhet enligt lagen (2004:46) om värdepappersfonder samt (19 p) förvaltning av alternativa investeringsfonder enligt lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder. I 6 kap. 1 § 2 st. penningtvättslagen anges att tillsynen över dessa verksamhetsutövare finns i de lagar som reglerar dessa verksamhetsutövare. För nämnda verksamhetsutövare är FI tillsynsmyndighet.²⁸⁵ I 13 § förordning (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism förutsätts även att FI är samordningsorgan för denna tillsyn.²⁸⁶

4.5 Sammanfattande analys

Penningtvättsreglerna är tillämpliga för många olika aktörer, inte minst för en bankverksamhet. Beskrivningen av dessa bestämmelser kan inledas med konstaterandet att penningtvättsbegreppets penningtvättsproblematik är komplex och en gängse föreställning om begreppets innebörd finns inte. Penningtvätt utgör resultatet av en lång kedjereaktion och inleds med att ett förbrott begås vilket förutsätts generera vinst som därefter blir föremål för penningtvättsmomentet. När väl svarta pengar och tillgångar ”tvättas” till vita är trefasmodellen ett sätt att beskriva hur detta kan ske.

Penningtvättsproblemet bottnar i att de som ägnar sig åt att ”tvätta” svarta pengar och tillgångar till vita utövar sina intentioner i allt större utsträckning på det globala planet. Detta korrelerar även med att kedjereaktionen i sin helhet intar alltmer komplicerade upplägg, vilket även bidrar till att penningtvättarnas beteendemönster utvecklas kontinuerligt. Detta ständigt framväxande hot mot finansmarknaden utgör en risk för att den finansiella stabiliteten på finansmarknaden rubbas och att förödande konsekvenser

---

²⁸⁴ Prop. 2014/15:80, s. 1 samt s. 17.

²⁸⁵ Se 13 kap. 2 § BFL, 23 kap. 1 § VpmL, 10 kap. 1 § lag (2004:46) om värdepappersfonder samt 13 kap. 1 § lag (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder.

²⁸⁶ Se även 1 § 2 p FIinstr.

inträffar för samhället i stort. För att säkerställa och upprätthålla att finansmarknaden inte blir föremål för att dessa hot aktualiseras sker därför kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism i allt större utsträckning internationellt. Denna ambition till global samordning innebär att det idag finns åtskilliga aktörer vilka ger ut olika typer av standarder och rekommendationer. Dessa påverkar inriktningen och därmed även utvecklingen för normgivningen på olika nivåer runtomkring i världen.

Globala standardsetters såsom FATF initierar normgivningen för kommande lagstiftningsarbete och har stort inflytande över bland annat EU. FATF utger olika typer av standarder och rekommendationer om hur hanteringen av penningtvätt och finansiering av terrorism bör vidareutvecklas, vilket sedermera realiserar för EU och de anslutna medlemsländerna. EU:s penningtvättsdirektiv var till stor del ett resultat av vad FATF:s arbete resulterat i och den mellanstatliga institutionens arbete påverkar även utvecklingen av nya penningtvättsdirektiv.

EU:s penningtvättsdirektiv tillkom från början även som ett led i att främja EU:s inre marknad för att bemöta de problematiserande risker FATF konstaterat och stipulerat avseende penningtvätt och finansiering av terrorism. Det fjärde penningtvättsdirektivet vidareutvecklar bland annat den centralisering som pågår inom EU och innebär att denna maktförskjutning utgör nya steg i riktning mot en gemenskapsrättslig bankunion. Detta realiserar genom utvecklingen av den nya tillsynsordningen bestående av EBA, ESMA samt EIOPA. Genom det fjärde penningtvättsdirektivet tillägnas dessa tillsynsmyndigheter nya befogenheter i form av nya ansvarsuppgifter.

I diskussionen om hur penningtvätsreglerna ska utformas förs ofta argumentet fram att ansatsen måste vara internationell och samordnad samt att detta ska ses mot bakgrund av penningtvättarnas intentioner genom alltmer komplicerade penningtvättsupplägg. Ansatsen förutsätts vara alltmer globaliserad vilket aktualiseras genom att främja EU:s inre marknad för att på så sätt kunna skapa förebyggande åtgärder som motarbetar risken att penningtvätt och finansiering av terrorism inträffar. Ambitionen tar sin utgångspunkt i strävan efter den gemenskapsrättsliga bankunionen. Syftet med denna centralisering är förhoppningen om att detta ska resultera i att få ännu mer kontroll för upprätthållandet av den finansiella stabiliteten på finansmarknaden.

Ansatsen att bemöta penningtvättarna på detta sätt förefaller dock även kunna få vissa oönskade sidoeffekter. Förutom att det skapas förebyggande åtgärder för att främja arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism skulle främjandet av den inre marknaden även kunna öppna upp för nya utvecklingsmöjligheter för penningtvättarna. På grund av att EU:s inre marknad främjas innebär detta att globaliseringen samt europeiseringen växer. Detta har många fördelar men samtidigt åtskilliga nackdelar. Dessa nackdelar utgör även risker för att finansmarknaden kan drabbas av penningtvätt och finansiering av terrorism i olika avseenden.

Globaliseringen och europeiseringen innebär tillsammans med den tekniska utvecklingen att nya marknader skapas och att uppdaterade finansiella instrument vidareutvecklas. Att länder närmar sig varandra mer och mer innebär även att penningtvättarna ges större utrymme att agera för att genomföra sina intentioner. Denna dubbelsidighet förefaller vara en paradox då det förebyggande agerandet från lagstiftarnas sida ofrånkomligen aldrig hinner ikapp utvecklingens möjligheter. Det väsentliga i detta konstaterande förutsätter därför alltid vara inriktat med ambitionen inställd på att täppa igen det glappande gapet av ovisshet för att dessa risker realiserar.

De anslutna medlemsländerna av FATF samt EU förutsätts dock följa den utveckling som sker internationellt vilket innebär att medlemsstaterna har väl harmoniserade regler. Penningtvättslagen förefaller inom en snar framtid bli föremål för en omfattande lagändring. Detta aktualiseras troligtvis när utredningsarbetet samt FATF:s fjärde utvärderingsprocess är färdigställda. Svensk lagstiftning har emellertid redan implementerat FATF:s uppdaterade rekommendationer från år 2012 genom en uppdatering av penningtvättslagen.

För FI innebär utvecklingen på det globala planet bland annat ett större ansvar för en god omvärldsanalys. Detta aktualiseras bland annat genom att FI förutsätts ha en ambition av att öppna upp för ett väl fungerande samarbete med den nya framväxande tillsynsordningen på gemenskapsrättslig nivå.

För de praktiska verksamhetsutövarna är det mest väsentliga att vidta tillförlitliga åtgärder för att efterleva gällande lagstiftning. I väntan på att svensk lagstiftning implementerar det fjärde penningtvättsdirektivet förefaller det rimligt om de praktiska verksamhetsutövarna även tillämpar ett riskbaserat och förebyggande förhållningssätt. Direktivet kommer innebära ett större ansvar för de praktiska verksamhetsutövarna med mer detaljerade regler för specifika situationer. Det finns ingenting som hindrar att de praktiska verksamhetsutövarna redan nu vidtar tillförlitliga åtgärder för att på ett föredömligt sätt efterleva de kommande lagändringarna för svensk lagstiftning.

Del 2 – Inre förväntningar

På vilket sätt bör en compliancefunktion struktureras i bankverksamheten?

5 Compliance

5.1 Inledning

Detta kapitel utgör compliancekapitlet och besvarar den andra delen av uppsatsens huvudfråga, det vill säga – på vilket sätt bör en compliancefunktion struktureras i bankverksamheten? Mot bakgrund av inledningskapitlet utgör den första delen av uppsatsens huvudfråga de yttre förutsättningarna varför en bankverksamhet ska strukturera en compliancefunktion. Den andra delen av uppsatsens huvudfråga utgör de inre förväntningarna, vilka i förlängningen bidrar till att främja vad de yttre förutsättningarna har kommit fram till i olika avseenden. De inre förväntningarna utgör därmed på vilket sätt compliancefunktionen bör struktureras för att undvika att complianceriskerna realiserars. Mot bakgrund av detta ska FI:s beslut om Nordea Bank AB den 18 maj 2015 beaktas, då detta beslut utgör exempel på när compliancerisker realiserats i det konkreta fallet.

I avsnitt 5.2 behandlas compliancebegreppet. I avsnitt 5.3 redogörs för vilka risker en bankverksamhet ställs inför. I avsnitt 5.4 anges på vilket sätt dessa risker förutsätts och förväntas hanteras. I avsnitt 5.5 behandlas FI:s beslut om Nordea Bank AB samt anslutande kritik mot myndighetens tillsyn och tidigare beslut. I avsnitt 5.6 redogörs för Sveriges internationella åtaganden. I avsnitt 5.7 ges en sammanfattande analys.

5.2 Compliancebegreppet – bakgrund och framväxt

”With no official definition, perhaps the analysis can begin by describing compliance as the management of regulatory risk – the risk that a rule or regulation will be broken. That risk can be broken down into a number of categories, none of which is exclusive of any other.”²⁸⁷

Begreppet compliance kan på ett översiktligt och introducerande sätt beskrivas genom dess svenska översättning av begreppet, det vill säga regelefterlevnad – att efterleva gällande regler.²⁸⁸ Detta är dock ett lite förenklat sätt att beskriva begreppet. I det följande behandlas därför begreppet i olika avseenden för att utröna dess innebörd.

Compliance har växt fram mot bakgrund av den anglosaxiska rätten i England och USA. Tillsynsmyndigheter i respektive länder har sedan lång tid tillbaka utarbetat ett regelverk om compliance. Detta består i olika förutsättningar på vilket sätt de praktiska verksamhetsutövarna ska strukturera compliancefunktionen vilket bland annat inbegriper bestämmelser om

---

²⁸⁷ Adams, s. 279.

²⁸⁸ Strandman Ullrich, s. 5, Eklund, Stattin, s. 258. Se även Hedengren, Furman, s. 31 ff.

rapportering samt regelefterlevnad i olika avseenden. För att uppnå en tillförlitlig utformning av compliancefunktionen tillhandahåller tillsynsmyndigheten även olika former av beskrivningar där det presenteras hur denna utformning bör ske praktiskt.²⁸⁹

I en artikel författad av Gareth Adams²⁹⁰ publicerad den 7 juni 1994 uppmärksammas att compliance inte har någon entydig definition, vilket citeras inledningsvis. Däremot konstateras att compliancebegreppet i Storbritannien har rötter långt tillbaka i tiden. Redan år 1697 infördes den första lagen med anknytning till compliance i Storbritannien, vilken var inriktad på att reglera olika former av beteenden på finansmarknaden. Lagen trädde emellertid ur kraft år 1704 och Adams framhåller att compliance är betydligt mer komplext i dagens samhälle.²⁹¹ Vidare konstaterar Adams även att det tillägnas för lite resurser till compliancefunktion.²⁹²

Mot bakgrund av den globala finanskrisen och intensifieringen av det internationella lagstiftningsarbetet för finansmarknaden, har detta framförallt inneburit i striktare krav på att förvalta, styra samt kontrollera olika verksamheters riskexponering. Som en konsekvens av detta har compliancefunktionen vidareutvecklats.²⁹³

I och med att lagstiftningsarbetet för det finansiella området accelererat blir det allt viktigare att compliancefunktionen arbetar proaktivt mot de risker verksamheten ställs inför. För att kunna främja en god intern kontroll och garantera att verksamheten tillämpar gällande regler förutsätts därför att kontrollåtgärder upprättas. Därutöver är det även av stor vikt att compliancefunktionens arbetsuppgifter och på vilket sätt enheten arbetar kommuniceras ut till den övriga personalen, ledningen samt styrelsen i bolaget på olika sätt.²⁹⁴

5.3 Compliancerisker

En bank ställs inför åtskilliga risker i sin bankverksamhet. Om riskerna realiserar uppstår utifrån ett bankrättsperspektiv kostnader vilka bland annat kan leda till stora förluster.²⁹⁵ Dessa risker kan kategoriseras i finansiella och operativa risker. Compliancerisker är en förgrening av operativa risker.

---

²⁸⁹ Strandman Ullrich, s. 13.

²⁹⁰ Adams var verksam vid HSBC Holding som Group Compliance Coordinator då artikeln utgavs.

²⁹¹ Adams, s. 278 f.

²⁹² Adams, s. 281.

²⁹³ Eklund, Stattin, s. 258 ff. Se även Hedengren, Furman, s. 31 ff.

²⁹⁴ Strandman Ullrich, s. 5. Se även Hedengren, Furman, s. 31 ff.

²⁹⁵ Strandman Ullrich, s. 31, Eklund, Stattin, s. 259.

5.3.1 Utgångspunkter – bankverksamhetens finansiella och operativa risker

Finansiella risker är kreditrisker, marknadsrisker, ränterisker, likviditetsrisker, aktiekursrisker samt växelkursrisker. Operativa risker kan beskrivas i motsatsen av en finansiell risk, det vill säga en risk som inte är en finansiell risk är en operativ risk. Mer konkret kan en operativ risk beskrivas genom teknisk risk, intern kontrollrisk samt handläggningsrisk.²⁹⁶ Operativa risker kan även innebära brister i den interna rapporteringen eller brister hur verksamheten är strukturerad. En förgrening av operativa risker är compliancerisker vilka beskrivs nedan.²⁹⁷

Vid en jämförelse mellan finansiella och operativa risker är operativa risker mer svårdefinierade. Den utmärkande egenskapen för operativa risker är att de inte är knutna till bankverksamhetens huvudsakliga syfte, det vill säga att tjäna pengar på sina kunder. Operativa risker uppstår istället indirekt och beror ofta på den mänskliga faktorn. Detta till skillnad mot finansiella risker vilka är lättare att uppskatta då dessa risker kan knytas samman med bankverksamhets grundläggande syfte på ett bättre sätt.²⁹⁸

5.3.2 Compliancerisker – förgrening av operativa risker

”The expression ‘compliance risk’ is defined [...] as the risk of legal or regulatory sanctions, material financial loss, or loss to reputation a bank may suffer as a result of its failure to comply with laws, regulations, rules, related self-regulatory organisation standards, and codes of conduct applicable to its banking activities (together, ‘compliance laws, rules and standards’).²⁹⁹

Compliancerisker påverkar en bank genom att ett omfattande nationellt och internationellt regelverk är tillämpligt för en bankverksamhet. Detta regelverk behandlar förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism, spörsmål om tillsyn och tillstånd, skyddslagstiftning för kunder samt bestämmelser om uppträdande på marknaden.³⁰⁰ Vid en jämförelse mellan compliancerisker och ”vanliga” operativa risker är compliancerisker lättare att upptäcka eftersom de kan hänvisas till en lagstadgad bestämmelse.³⁰¹ Compliancerisker är däremot svårare att definiera än finansiella risker.³⁰²

Tillämpar en bank inte gällande regler kan compliancerisker realiseras genom att generera ett negativt anseende för banken på marknaden i sin helhet och hos kunden. Detta kan innebära att stora kostnader uppstår indirekt för att i

---

²⁹⁶ Prop. 2002/03:119, s. 168 f.

²⁹⁷ Strandman Ullrich, s. 32.

²⁹⁸ Strandman Ullrich, s. 31 f.

²⁹⁹ Baselkommittén i Compliance and the compliance function, s. 7, 3 §.

³⁰⁰ Strandman Ullrich, s. 14. Se även Eklund, Stattin, s. 259 f.

³⁰¹ Strandman Ullrich, s. 31. Se även Eklund, Stattin, s. 259 f.

³⁰² Strandman Ullrich, s. 14.

framtiden försöka återskapa det förlorade förtroendet för banken. Det kan även innebära sanktioner från tillsynsmyndigheter till exempel FI.³⁰³

För att inte compliancerisker ska realiseras förutsätts att banken bland annat har ett väl fungerande förhållningssätt till dessa risker. Detta ska bland annat vara konstruerat genom tillförlitliga åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism samt att banken tillämpar de regler som avser bankverksamhetens tillståndsplikt. Det förutsätts även att dessa aspekter är implementerade på samtliga nivåer i bankverksamheten.³⁰⁴

Baselkommittén utgav i april 2005 dokumentet Compliance and the compliance function med syfte att beskriva best practice för banker. En mer ingående beskrivning av dokumentet samt på vilket sätt den mellanstatliga institutionen anger hur en bank bör definiera sin compliancefunktion sker i det följande. Det ska dock redan här uppmärksammas att den mellanstatliga institutionen bland annat framhåller att om en bank har en compliancefunktion i sin verksamhet innebär detta att en bank kan hantera sina compliancerisker effektivt. Compliancefunktionen ska vara en del av organisationskulturen eftersom det inte endast är en compliancespecialists uppgift att hantera complianceriskerna.³⁰⁵

5.4 Riskhantering

”Compliance is something done *by* a firm, not *for* a firm. Every convert to that understanding is a positive step towards the effective management of compliance risk.”³⁰⁶

Förutsättningarna och förväntningarna att hantera de risker en bankverksamhet ställs inför samt vem som bär det yttersta ansvaret för att hantera dessa risker behandlas i det följande.

5.4.1 Legala förutsättningar för riskhantering

Bestämmelser om bankverksamhetens riskhantering regleras i 6 kap. 2 § BFL. I 1 st. föreskrivs bestämmelsen att ett kreditinstitut ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Institutet ska se till att det har en tillfredsställande intern kontroll. I enlighet med 2 st. ska ett kreditinstitut särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras. För att uppfylla detta krav ska det åtminstone ha metoder som gör det möjligt att fortlöpande värdera och upprätthålla ett kapital som till belopp, slag och fördelning är tillräckligt för att täcka arten och nivån på de risker som det är eller kan komma att bli exponerat för. Vidare förutsätts att kreditinstitutet ska utvärdera dessa metoder för att säkerställa att metoderna är heltäckande.

---

³⁰³ Strandman Ullrich, s. 14. Se även Eklund, Stattin, s. 259 f.

³⁰⁴ Strandman Ullrich, s. 15. Se även Eklund, Stattin, s. 259 f.

³⁰⁵ Compliance and the compliance function, s. 7, 6 §.

³⁰⁶ Adams, s. 284.

Karnovs elektroniska lagkommentar till 6 kap. 2 § uppmärksammar att det inte förekommer någon precisering i kapitaltäckningsdirektivet avseende begreppet intern kontroll. Viss vägledning finns emellertid att tillgå genom FI:s allmänna råd (2005:1) om styrning och kontroll av finansiella företag.³⁰⁷ Strandman Ullrich har även uppmärksammat potentiella utmaningar för bankbranschen genom konstaterandet om att det är olyckligt att det förekommer olika formuleringar med olika innebörd avseende begreppet intern styrning och kontroll för olika branscher. Detta kompliceras i förlängningen än mer, då verksamheter idag kan verka i olika branscher samtidigt.³⁰⁸

Ansvar för styrelsen regleras i 6 kap. 4 b § där bestämmelsen föreskriver att styrelsen i kreditinstitut ansvarar för att kraven i 1–3 §§ i uppfylls. Vidare ska styrelsen i ett kreditinstitut enligt 6 kap. 5 § BFL även se till att det finns skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att uppfylla kraven i 1–3 och 4 a §§ och för att i övrigt styra rörelsen. Dessa riktlinjer och instruktioner ska utvärderas och ses över regelbundet.

5.4.2 Allmänna förväntningar med intern styrning och kontroll

5.4.2.1 Utgångspunkter

”Med regelefterlevnad [compliance] menas [...] efterlevnad av lagar, förordningar och interna regler samt god sed eller god standard [...] avseende den tillståndspliktiga verksamheten. Bristande regelefterlevnad kan leda till ökade operativa risker, risker för juridiska sanktioner, tillsynssanktioner, ekonomiska förluster eller ryktesspridning.”³⁰⁹

Allmänna råd för bankverksamhet med tillstånd att bedriva bankrörelse anges i FFFS 2005:1 vilka trädde i kraft den 1 maj 2005. FFFS 2005:1 har sedan dess ikraftträdande varit föremål för ändring vid tre tillfällen. För det första har ändringar skett genom FFFS 2013:12 vilka trädde i kraft den 22 juli 2013. Framförallt tillkom fler undantag då de allmänna råden inte ska gälla. Bland annat undantogs förvaltare av alternativa investeringsfonder. För det andra har ändringar skett genom 2014:3 vilka trädde i kraft den 1 april 2014. Framförallt tillkom fler undantag och redaktionella ändringar genomfördes. För det tredje har ändringar skett genom 2015:16 vilka trädde i kraft den 1 januari 2016. Framförallt tillkom fler aktörer vilka omfattas av de allmänna råden.

5.4.2.2 Intern styrning och kontroll växer fram

”Med intern styrning och kontroll menas en process genom vilken företagets styrelse, verkställande direktör, ledning och annan personal skaffar sig rimlig säkerhet för att företagets mål uppnås på följande områden: en

---

³⁰⁷ Karnovs elektroniska lagkommentar till 6 kap. 2 §, författad av Jan Lombach. Angående de allmänna råden sker hänvisning fortsättningsvis till FFFS 2005:1.

³⁰⁸ Strandman Ullrich, s. 17 f.

³⁰⁹ FFFS 2005:1, 5 kap. 1 §.

ändamålsenlig och effektiv organisation och förvaltning av verksamheten, en tillförlitlig rapportering, efterlevnad av tillämpliga lagar, förordningar och andra regler.”³¹⁰

Begreppet intern styrning och kontroll har växt fram mot bakgrund av den stora bankkrisen i Sverige. Genom den globala finanskrisen har begreppet fått en renässans bland bolag runtomkring i världen, och det är idag alltmer viktigt att ha tillförlitliga kontrollfunktioner som verkar för att bibehålla intern styrning och kontroll.³¹¹

5.4.2.3 Allmänna riktlinjer för en bankverksamhet

I 1 kap. FFFS 2005:1 anges tillämpningsområdet för de allmänna råden. I 1 § föreskrivs att FI:s allmänna råd har för avsikt att verka för en god styrning och kontrollkultur samt adekvata funktioner för styrning och kontroll i företag under myndighetens tillstånd. 1 kap. 4 § anger FI att de allmänna råden har en generell utformning och ska följas eller förklaras om de inte efterlevs. I 1 kap. 5 § definieras funktion, interna regler samt intern styrning och kontroll.

Vidare är FFFS 2005:1 uppdelad på följande sätt. I 2 kap. FFFS 2005:1 föreskrivs råd om styrning där bestämmelser om ansvar och uppgifter finns för styrelsen samt för den verkställande direktören. Vidare finns även råd om intern information. I 3 kap. anges råd om intern styrning och kontroll. I 4 kap. föreskrivs råd om hantering och kontroll av risker. Mer konkret är kapitlet uppdelat genom råd inom risker i verksamheten, råd om interna regler för hantering och om kontroll av risker samt råd om hur riskkontrollen ska organiseras. I 5 kap. anges råd om regelefterlevnad (compliance). Inledningsvis föreskrivs en definition av begreppet vilket återges i compliancekapitlet, för att därefter påpeka råd om hur regelefterlevnaden ska säkerställas. I enlighet med 5 kap. 5 § 2 st. bör compliancefunktionen få tillräckliga resurser för att kunna utföra dess uppdrag på ett tillförlitligt sätt. I 6 kap. anges råd om oberoende granskningsfunktion (internrevision) och i 7 kap. föreskrivs råd om uppdragsavtal.

5.4.3 Riskhantering vid bankverksamhetens värdepappersmarknadsrätt

Värdepappersrörelsens riskhantering för värdepappersmarknadsrätten regleras i 8 kap. 4 § samt 4 a § VpmL. FI har även gett ut allmänna råd i FI:s föreskrifter och allmänna råd om styrning, riskhantering och kontroll i kreditinstitut³¹² vilka enligt 1 kap. 1 § är tillämpliga för en bankrörelse som bedriver värdepappersrörelse. Vidare har FI även gett ut föreskrifter om värdepappersrörelse.³¹³

---

³¹⁰ FFFS 2005:1, 1 kap. 5 § 3 st. Se även Strandman Ullrich, s. 18.

³¹¹ Strandman Ullrich, s. 17.

³¹² Hänvisning sker fortsättningsvis till FFFS:2014:1.

³¹³ Se FFFS 2007:16. Se även Hedengren, Furman, s. 32.

5.4.4 Riskhantering för en bankverksamhet genom ett praktiskt angreppssätt

”This process involves not just listing those laws and rulebooks which apply to a particular business, but making an attempt to identify those risks which are significant. This is not an academic exercise [...] because to assess the level of risk to which the business is exposed involves an assessment not just of the implications of a particular rule being broken, but also of the degree of difficulty experienced by the business in question in obeying that rule.”³¹⁴

Adams framhåller i sin artikel att riskhantering kan brytas ner i olika delmoment vilka framförallt inbegriper två olika steg. För det första måste riskerna i verksamheten uppmärksammas och uppskattas. När väl denna bedömning har genomförts förutsätts för det andra att dessa hanteras. Utgångspunkten vid diskussionen om hanterandet av complianceriskerna bör utgå från insikten om att det inte är genomförbart att utradera complianceriskerna fullständigt. Ansatsen förutsätts emellertid vara inriktad på övertygelsen om möjligheten att minimera dessa risker.³¹⁵

På vilket sätt riskhanteringen bör ske praktiskt exemplifieras genom åtskilliga åtgärder utfärdade i verksamheten. Adams redogör för följande händelseförlopp bestående av fem olika delmoment. För det första förutsätts att en policy stadgas inom verksamheten, vilken framförallt inbegriper compliancefunktionens grundläggande förhållningssätt i olika avseenden. För det andra bör detta konkretiseras och implementeras i verksamheten genom att olika system och förfaranden utvecklas. För det tredje förutsätts att verksamhetens personal tillägnar sig dessa procedurer på olika sätt. Ett sätt är att detta sker genom internutbildning utfärdade av compliancefunktionen. För det fjärde intar compliancefunktionen även en övervakande position vilken innebär att kontrollera att regelefterlevnaden är tillförlitlig. Adams framhåller att detta är ett viktigt moment i händelseförloppet eftersom det utgör möjligheten till förändring om något exempelvis brustit i regelefterlevnaden. För det femte bör compliancefunktionen kommunicera uppmärksammade iakttagelser av bankverksamhetens compliancerisker. Detta bör ske på ett konkret och adekvat sätt.³¹⁶

5.5 Finansinspektionens beslut, FI Dnr 13-1784 – Nordea Bank AB³¹⁷

BFL trädde i kraft som ett resultat av den stora bankkrisen i Sverige. Genom att lagen trädde i kraft fick FI utökade befogenheter framförallt avseende

---

³¹⁴ Adams, s. 282.

³¹⁵ Adams, s. 282 f.

³¹⁶ Adams, s. 283.

³¹⁷ Enligt beslutet har Nordea Bank AB tillstånd att driva värdepappersrörelse enligt Vpml och tillstånd att driva bankrörelse enligt BFL. Vidare är Nordea Bank AB moderbolag i Nordeakoncernen vars finanskoncern är en av de största i norra Europa. Nordeakoncernen har mer än 29 000 anställda och mer än 10 miljoner kunder.

tillsynsarbetet.³¹⁸ Den 18 maj 2015 beslutade FI att ålägga två av Sveriges storbanker med mångmiljonbelopp baserat på bristande hantering av penningtvätt och finansiering av terrorism.³¹⁹ Därutöver fick storbankerna en anmärkning respektive varning. FI:s beslut fick stor massmedial uppmärksamhet³²⁰ och konstaterar samt aktualiserar åtskilliga frågor i olika avseenden vilket framställningen avser att undersöka. Genom FI:s beslut kan det konstateras att compliancerisker i det konkreta fallet har realiserats och denna exemplifierande framställning redogör för FI:s beslut om Nordea Bank AB.³²¹

5.5.1 Bakgrund och kritik mot Finansinspektionens tidigare beslut

Nordea har varit föremål för granskning i två tidigare ärenden av FI. I en slutskrivelse år 2011 konstaterade FI att reglerna om penningtvätt inte efterlevdes tillförlitligt av Nordea, men att Nordea hade en plan på att hantera de brister som uppmärksammats. I april 2013 blev Nordea ålagda med en anmärkning samt en straffavgift om 30 miljoner SEK. FI:s beslut fattades mot bakgrund av att Nordeas interna styrning och kontroll avseende bland annat reglerna om penningtvätt och finansiering av terrorism var otillräcklig. Vidare hade även reglerna om kundkännedom åsidosatts. FI:s beslut fattades bland annat mot bakgrund av att bristerna förekommit under lång tid samt att dessa var av allvarlig karaktär.³²²

I en sammanställning av Pålsson har samtliga beslut under perioden 2004–2014 granskats, vilken avser att undersöka på vilket sätt FI agerat genom de utökade befogenheterna.³²³ Pålssons samlade synpunkter framhåller att det förekommit brister i tillsynen av de granskade besluten.³²⁴

”Sammantaget leder detta till att den handlingsdirigerande effekten av FI:s beslut sannolikt är relativt svag ty företagen vet helt enkelt inte vad myndigheten kräver. Konsekvensen av detta är att den ekonomiska kostnaden för den svenska tillsynen kan vara betydande, då säkerhet om vad som krävs och det generösa utrymmet för skönmässig bedömning tvingar företagen att investera mer i försiktighetsåtgärder än vad som är ekonomiskt försvarbart.”³²⁵

Strandman Ullrich riktar även kritik mot FI vilka inte konkretiserat på vilket sätt en compliancefunktion ska struktureras i den konkreta bankverksamheten. Detta ska ses mot bakgrund av Strandman Ullrichs uppfattning om att det är enklare att implementera kontrollfunktionerna inom

---

³¹⁸ Pålsson, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014, s. 515 ff.

³¹⁹ FI Dnr 13-1783, FI Dnr 13-1784.

³²⁰ Se Affärsvärlden 19/5-15, DI 19/5-15, DN 19/515, Privata Affärer 19/5-15, SvD 19/5-15, VA 19/5-15.

³²¹ Hänvisning sker fortsättningsvis till Nordea.

³²² FI Dnr 13-1784, s. 3.

³²³ Pålsson, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014, s. 496.

³²⁴ Pålsson, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014, s. 515 ff.

³²⁵ Pålsson, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014, s. 517.

internrevision och riskkontroll än compliancefunktionen. Strandman Ullrich uppmärksammar att FI:s beslut även formulerats alltför generellt och menar sammanfattningsvis tillspetsat:³²⁶

”Utan en riktigt klar och genomtänkt uppfattning från tillsynshåll om vad denna funktion egentligen ska åstadkomma och inom vilket ansvarsområde den ska arbeta har företagen ändå försökt etablera och organisera sin Compliancefunktion.”³²⁷

5.5.2 Finansinspektionens val av ingripande³²⁸

I FI:s beslut den 18 maj 2015 fick Nordea i enlighet med 15 kap. 1 § BFL en varning samt i enlighet med 15 kap 7 § BFL en straffavgift om 50 miljoner SEK.³²⁹

Straffavgiften hade kunnat bli betydligt högre än detta belopp om undersökningen varit föremål för granskning vid ett senare tillfälle, då lagändringen i SFS 2014:982 trätt i kraft. Denna bestämmelse är lagstadgad i 15 kap. 8 § 1 st. 1 p BFL. I en artikel från DI uppmärksammas att straffavgiften då hade kunnat uppgå till 5,9 miljarder SEK eftersom detta utgör 10 procent av Nordeas årsomsättning från föregående räkenskapsår.³³⁰

5.5.3 Finansinspektionens undersökning och utgångspunkter

FI:s undersökning genomfördes mot bakgrund av kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Syftet var framförallt att undersöka huruvida Nordea efterlevt penningtvättslagen samt FFFS 2009:1. Undersökningen var inriktad på att utreda kunder inom private banking, juridiska personer vilka var kunder i banken med skatterättslig hemvist utanför EES, korrespondentbankförbindelser samt misstänkta PEPs vilka var bosatta utomlands och även kunder i banken. Utgångspunkten för FI:s undersökning var att risken enligt penningtvättslagen förutsattes genomgående vara hög för de nämnda grupperna vilka avsågs utredas, men framförallt vid korrespondentförbindelser samt vid PEPs. Vidare betonar FI i beslutet även betydelsen av det riskbaserade förhållningssättet och att en bank förutsätts tillämpa detta. En riskbedömning förutsätts genomföras vilken beskriver de risker bankverksamheten ställs inför och på vilket sätt dessa hanteras.³³¹

Från år 2010 till tredje kvartalet 2014 granskades även på vilket sätt den interna styrningen och kontrollen fungerat hos Nordea enligt BFL:s bestämmelser. Detta undersöktes framförallt mot bakgrund av penningtvättsreglerna och på vilket sätt Nordea efterlevt bestämmelserna.

---

³²⁶ Strandman Ullrich, s. 17 f.

³²⁷ Strandman Ullrich, s. 18.

³²⁸ För en mer ingående beskrivning på vilket sätt FI övervägt valet av ingripande, se FI Dnr 13-1784, s. 17 ff.

³²⁹ FI Dnr 13-1784, s. 1.

³³⁰ Se DI 28/12-15.

³³¹ FI Dnr 13-1784, s. 2 ff.

FI:s bedömning grundas bland annat på internt material från till exempel Nordeas kontrollfunktioners rapportering till olika utskott inom banken, protokoll från styrelsen och övriga granskningsrapporter. Den 1–3 december 2014 utförde FI även platsbesök där övriga observationer konstaterades.³³²

5.5.4 Finansinspektionens rättsliga grund för beslutet

FI:s beslut – FI Dnr 13-1784 om Nordea Bank AB aktualiserar följande bestämmelser, vilka utgör grunden för FI:s bedömning avseende ett av skälen för myndighetens beslut. FI förespråkar genom 4–6 kap. FFFS 2005:1 att den huvudsakliga uppdelningen av en bankverksamhet bör vara med tre olika kontrollfunktioner för att kunna efterleva reglerna i 6 kap. 2 §. Vidare uppmanar FI till det allmänna rådet i 5 kap. 4 § FFFS 2005:1, vilket fastställer rekommendationen om att utfärda interna regler och rutiner framförallt för kontrollfunktionens omfattning och ansvarsområde.³³³

Diskussionen om de rättsliga utgångspunkterna för styrelsens ansvar angavs i det föregående. I FI:s beslut aktualiseras framförallt 6 kap. 4 b § vilken korrelerar med 6 kap. 2 § samt 5 § BFL. I förlängningen aktualiseras även bestämmelserna i 4 kap. 2–3 §§ FFFS 2005:1. Enligt 2 § bör styrelsen framförallt anordna att riskkontrollen samt riskhanteringen fungerar tillförlitligt. Enligt 3 § bör dessa bestämmelser bland annat vara inriktade på att uppmana bankverksamheten att ha en självständig riskkontroll, vilken är konstruerad i en samlad funktion och som rapporterar till ledningen i olika avseenden.³³⁴

Enligt 5 kap. 2 § 1 st. FFFS 2005:1 bör styrelsen framförallt anordna en compliancefunktion. I enlighet med 2 st. uppmanar FI framförallt att de risker som skulle kunna uppkomma i bankverksamheten på grund av brister i regelefterlevnaden kontinuerligt uppmärksammas i banken på olika sätt. Vidare bör compliancefunktionen även bistå med hjälp vid utformandet av interna regler. FI betonar dock i 5 kap. 6 § att strukturen på compliancefunktionen kan ses olika ut beroende på verksamheten av företaget. Vidare bör styrelsen även enligt 6 kap. 1 § framförallt anordna en internrevision vilken granskar kontrollfunktionerna för compliance samt riskkontrollen.³³⁵

5.5.5 Finansinspektionens skäl för beslutet

Skälen för FI:s beslut grundas på myndighetens undersökning vilken kommit fram till att Nordea har brister i bankens interna styrning och kontroll vad gäller efterlevnaden på penningtvätts- och terrorismfinansieringsområdet, brister i efterlevnaden av EU:s förordningar om restriktiva åtgärder, brister i

---

³³² FI Dnr 13-1784, s. 2.

³³³ FI Dnr 13-1784, s. 26 f., bilaga 2.

³³⁴ FI Dnr 13-1784, s. 26 f., bilaga 2.

³³⁵ FI Dnr 13-1784, s. 26 f., bilaga 2.

granskningsskyldigheten, bristfällig kundkännedom samt bristande riskbedömning av kunder.³³⁶

Förstnämnda skäl ska beaktas mot bakgrund av det faktum att FI gör bedömningen att övriga skäl innebär att penningtvättsreglerna avseende framförallt 2 kap. samt 6 kap. penningtvättslagen inte efterlevts på ett tillfredsställande sätt.³³⁷ Sammanfattningsvis konstaterar FI mot bakgrund av de övriga skälen att penningtvättsreglerna åsidosatts med systematisk karaktär vilket FI uppfattar som allvarligt.³³⁸

Under tiden då Nordea var föremål för granskning var Nordeas kontrollfunktioner konstruerat med en uppdelning av tre olika institutioner i banken. Dessa utgjordes av internrevision, riskkontroll respektive regelefterlevnad.³³⁹

Nordeas internrevisions rapporteringsrutin bestod framförallt i att rapportera brister för styrprocesser, kontroll och riskhantering samt att denna rapportering utfördes objektivt i enlighet med bankens interna regler. Rapporteringen skulle ske till bankens styrelse en gång i halvåret och till styrelsens revisionsutskott en gång i kvartalet. FI konstaterade i myndighetens undersökning att internrevisionen gjort bedömningen att bankens efterlevnad av penningtvättsreglerna brustit och att dessa brister var allvarliga. Mer konkret kan nämnas att FI uppmärksammat att internrevisionen även skickat rapporter till olika personer inom banken. I dessa rapporter angavs inom vilken tid när respektive åtgärd skulle vidtas för respektive brist.³⁴⁰

FI:s undersökning konstaterade att internrevisionens rapportering skett fortlöpande. Vidare konstaterade FI att åtgärder inte vidtagits förrän åtskilliga år efter sista datum löpt ut. Sammanfattningsvis gör FI bedömningen att internrevisionens uppfattning om de åtgärder styrelsen skulle vidta för att bemöta bankens risker inte var tillräckliga utifrån banken i sin helhet.³⁴¹

Nordeas kontrollfunktion för regelefterlevnad tillhörde under tiden granskningen föregick Group Operational Risk and Compliance.³⁴² År 2014 skildes kontrollfunktionen från GORC för att bli en fristående kontrollfunktion. Kontrollfunktionen bestod framförallt i att rapportera minst en gång årligen till den verkställande direktören och styrelsen. Styrelsen hade bland annat utgivet uppgifterna mot bakgrund av att rapporteringen skulle bestå i en granskning för att få vetskap om på vilket sätt ramverket om riskhanteringen var effektivt och tillförlitligt.³⁴³

---

³³⁶ FI Dnr 13-1784, s. 6.

³³⁷ För vidare läsning av de övriga skälen hänvisas till FI Dnr 13-1784, s. 6 ff.

³³⁸ FI Dnr 13-1784, s. 16.

³³⁹ FI Dnr 13-1784, s. 14 f.

³⁴⁰ FI Dnr 13-1784, s. 14 f.

³⁴¹ FI Dnr 13-1784, s. 15 f.

³⁴² Hänvisning sker fortsättningsvis till GORC.

³⁴³ FI Dnr 13-1784, s. 14. För en närmre redogörelse för vem som ansvarade för GORC hänvisas till beslutet, se föregående hänvisning.

FI konstaterar i myndighetens granskning framförallt att bankens efterlevnad av penningtvättsreglerna brustit, vilket uppmärksammats av GORC i dess rapportering inom banken. Vidare konstaterade FI att GORC i denna rapportering framhållit att de förekomna bristerna hanterats på ett tillförlitligt sätt. FI uppmärksammar även att denna rapportering förekom under samma tid som Nordea hade allvarliga brister avseende granskning av transaktioner, kundkännedom samt riskbedömning av kunder.³⁴⁴

Sammanfattningsvis gör FI bland annat bedömningen att GORC:s rapportering varit otillräcklig, då den inte lyckats konkretisera en tillförlitlig bild av verksamhetens risker framförallt avseende regelefterlevnaden av penningtvättsreglerna. De uppgifter som lämnats av GORC inom banken var alldeles för allmängiltiga.³⁴⁵ Nordea har yttrat sig vilket FI även besvarat.³⁴⁶ Mot bakgrund av det föregående konstaterar FI vid en samlad bedömning att Nordea framförallt inte efterlevt reglerna enligt 6 kap. 2 § BFL, då både styrelsen och respektive kontrollfunktion brustit i dess avsikter.³⁴⁷

5.6 Internationella åtaganden

Mot bakgrund av bristen på vägledning och riktlinjer om compliance behandlas därför internationella åtaganden för svensk lagstiftning i det följande. Baselkommittén utgav i april 2005 dokumentet Compliance and the compliance function med syfte att beskriva best practice för banker. Dokumentet utgör Baselkommitténs riktlinjer och tillsynsmyndigheter runtomkring i världen har använt sig av dessa för att utveckla sin compliancefunktion. En redogörelse sker för vilken roll och ställning compliancefunktionen borde ha i en bank.³⁴⁸

Baselkommittén utgav i augusti 2008 en uppföljning av dokumentet genom undersökningen Implementation of the compliance principles – a survey. Syftet var att få vetskap om hur implementeringen av dokumentet fortskridit för dess medlemmar samt för att ge ytterligare vägledning för de som ännu inte implementerat dokumentet.³⁴⁹

5.6.1 Baselkommittén – Compliance and the compliance function

Baselkommitténs dokument redogör för tio principer vilka är indelade i fyra olika huvudkategorier. Dessa är (1 p) responsibilities of the board of directors for compliance,³⁵⁰ (2 p) responsibilities of senior management for

---

³⁴⁴ FI Dnr 13-1784, s. 14.

³⁴⁵ FI Dnr 13-1784, s. 16.

³⁴⁶ FI Dnr 13-1784, s. 15 f. För en närmre redogörelse för Nordeas och FI:s ståndpunkter, se beslutet på den angivna sidhänvisningen.

³⁴⁷ FI Dnr 13-1784, s. 16.

³⁴⁸ Strandman Ullrich, s. 25 f.

³⁴⁹ Implementation of the compliance principles – a survey, s. 1, 1 § samt 3 §.

³⁵⁰ Kategori 1 omfattar princip 1.

compliance,³⁵¹ (3 p) compliance function principles³⁵² samt (4 p) other matters.³⁵³

Principerna ska vara tillämpliga för samtliga banker men det är upp till respektive bank att implementera dessa. På vilket sätt principerna implementeras beror bland annat på hur stor banken är, dess natur, komplexitet, juridiska aspekter avseende dess verksamhet samt geografisk utbredning av bankens verksamhet.³⁵⁴

5.6.1.1 Compliance går längre än lagstiftning

Compliance kan regleras på olika sätt. Begreppet kan stipuleras i lag, regler samt standarder och därmed varierar dess juridiska dignitet. Compliancereglerna kan vara utgivna av lagstiftare, tillsynsmyndigheter, marknaden i form av praxis, olika branschorganisationer genom uppförandekoder med syfte att främja branschen samt interna uppförandekoder för anställda.³⁵⁵

Compliancereglerna brukar vanligtvis innebära att hantera intressekonflikter, efterleva lämpliga standarder för marknadsbeteende, säkerställa lämpligheten av kundrådgivning samt behandla kunder rättvist. Vidare kan compliancereglerna vanligtvis även vara inriktade på att förebygga penningtvätt och finansiering av terrorism.³⁵⁶ Baselkommittén konstaterar inledningsvis i dokumentet att det förefaller att compliancereglerna går längre än lagstiftning och kan alltså även omfatta bredare krav på olika typer av standarder avseende integritet och etiskt uppförande.³⁵⁷

5.6.1.2 Compliance börjar i toppen med goda förebilder

Compliance är en intern angelägenhet och involverar samtliga aktörer i en bank. Baselkommittén betonar i dokumentet att det är bankens bolagsstyrelse samt ledande befattningshavare som initierar hur banken ska förhålla sig till compliance. För att få så stor effekt som möjligt för hur en bank hanterar verksamhetens compliancerisker är det därför viktigt att dessa institutioner föregår med gott exempel³⁵⁸ och att detta avspeglas ut i organisationen.³⁵⁹ Några av de vägledande egenskaperna vilka ska förmedlas är integritet samt ärlighet.³⁶⁰

I princip 1 föreskrivs att bolagsstyrelsen ska ta fram ett formellt dokument vilket etablerar en permanent och effektiv compliancefunktion. Åtminstone en gång per år bör bolagsstyrelsen eller en kommitté av bolagsstyrelsen bedöma i vilken utsträckning banken hanterar sin riskefterlevnad på ett

---

³⁵¹ Kategori 2 omfattar principerna 2–4.

³⁵² Kategori 3 omfattar principerna 5–8.

³⁵³ Kategori 4 omfattar principerna 9–10.

³⁵⁴ Compliance and the compliance function, s. 7, 9 §.

³⁵⁵ Compliance and the compliance function, s. 7, 5 §.

³⁵⁶ Compliance and the compliance function, s. 7, 4 §.

³⁵⁷ Compliance and the compliance function, s. 7, 5 §.

³⁵⁸ Compliance and the compliance function, s. 7, 2 §.

³⁵⁹ Compliance and the compliance function, s. 9, 14 §.

³⁶⁰ Compliance and the compliance function, s. 7, 2 §.

effektivt sätt.³⁶¹ Det är viktigt att banken kontinuerligt strävar efter att följa de lagar och regler som omfattar dess verksamhet.³⁶² Misslyckas banken med detta kan det innebära negativ ryktesspridning samt publicitet på marknaden vilket i förlängningen påverkar aktieägarna, kunderna samt anställda.³⁶³

5.6.1.3 De ledande befattningshavarna i banken – ansvar och kommunikation

I princip 2 föreskrivs att de ledande befattningshavarna är ansvariga för hanteringen av en banks compliancerisker.³⁶⁴ I princip 3 föreskrivs att bankens ledande befattningshavare är ansvariga för att etablera samt kommunicera bankens compliancepolicy. Syftet är att säkerhetsställa att compliance iakttas i bankens verksamhet samt kommuniceras till bolagsstyrelsen.³⁶⁵

Minst en gång per år ska ledande befattningshavare i banken tillsammans med compliancefunktionen identifiera och bedöma de mest huvudsakliga complianceriskerna för verksamheten samt göra upp en plan på hur dessa ska bemötas. Sådana planer bör åtgärda brister samt föreskriva en framåtblickande plan för nya compliancerisker som har identifierats. Ledande befattningshavare förutsätts även rapportera till bolagsstyrelsen minst en gång per år. Syftet med denna rapportering är att den ska bistå bolagsstyrelsen med en uppdatering hur arbetet med compliance fortgår. Anledningen till detta är för att bolagsstyrelsen kan göra en egen bedömning om banken arbetar med compliance på ett tillräckligt effektivt sätt. Vidare förutsätts det även att ledande befattningshavare omedelbart ska rapportera till bolagsstyrelsen vid eventuella misslyckanden avseende compliance.³⁶⁶

En compliancepolicy måste vara i skriftlig form och bestå av grundläggande principer. Dessa ska uttryckligen beskriva på vilket sätt verksamhetens compliancerisker identifieras. Denna compliancepolicy ska efterlevas av ledning samt personal på samtliga nivåer i organisationen³⁶⁷ och det är ledande befattningshavare som ska säkerhetsställa att den efterlevs. Om överträdelser sker ligger det inom befattningshavarnas ansvarsområden att bland annat vidta lämpliga disciplinära åtgärder.³⁶⁸ För att främja transparens och öppenhet i banken är det viktigt att göra åtskillnad mellan allmänna standarder gällande all personal och specifika standarder tillämpliga för vissa enheter.³⁶⁹ I princip 4 föreskrivs att det är de ledande befattningshavarna som ansvarar för att etablera en permanent och effektiv compliancefunktion inom banken.³⁷⁰

---

³⁶¹ Compliance and the compliance function, s. 9, Principle 1.

³⁶² Compliance and the compliance function, s. 7, 2 §.

³⁶³ Compliance and the compliance function, s. 7, 2 §.

³⁶⁴ Compliance and the compliance function, s. 9, Principle 2.

³⁶⁵ Compliance and the compliance function, s. 9, Principle 3.

³⁶⁶ Compliance and the compliance function, s. 10, 18 §.

³⁶⁷ Compliance and the compliance function, s. 9, 16 §.

³⁶⁸ Compliance and the compliance function, s. 10, 17 §.

³⁶⁹ Compliance and the compliance function, s. 9, 16 §.

³⁷⁰ Compliance and the compliance function, s. 10, Principle 4.

5.6.1.4 Compliancefunktionens formella status med goda förutsättningar

I princip 5 föreskrivs att compliancefunktionen ska vara självständig.³⁷¹ Anledningen till detta beror på fyra olika aspekter. För det första ska compliancefunktionen ha en formell status inom banken. För det andra måste det finnas en head of compliance³⁷² med övergripande ansvar för hanteringen av verksamhetens compliancerisker. För det tredje får personal och framförallt head of compliance inte hamna i en intressekonflikt mellan ansvarsområdet för compliance samt andra ansvarsuppgifter. För det fjärde förutsätts att compliancefunktionen har tillgång till den personal samt information som behövs för att uppfylla deras ansvarsuppgifter.³⁷³

I princip 6 föreskrivs att det förutsätts att compliancefunktionen i en bank får tillräckligt med resurser för att genomdriva dess ansvarsuppgifter.³⁷⁴ Syftet är att detta bidrar till att hanteringen av verksamhetens compliancerisker sker på ett effektivt sätt. För att lyckas med detta förutsätts compliancefunktionen ha rätt personal med rätt egenskaper för att kunna utföra de specifika arbetsuppgifterna. Karaktärsdragen en god medarbetare bör inneha är framförallt rätt erfarenhet, de nödvändiga kvalitéerna för att klara av arbetet samt de rätta personliga och professionella egenskaperna. De professionella egenskaperna ska bland annat utgöra en god förståelse för compliancereglerna samt veta vad de har för betydelse för en bankverksamhet. Vidare förutsätts även en strävan att kontinuerligt ha ambitionen att vara uppdaterad på compliancereglerna.³⁷⁵

5.6.1.5 Compliancefunktionens uppbyggnad och struktur

En compliancefunktion kan struktureras på olika sätt i en bank. Detta beror bland annat på hur stor banken är eftersom det finns betydelsefulla skillnader mellan små och stora banker. I mindre banker kan compliancefunktionen vara strukturerad som en enhet. Separata enheter kan dock inrättas för specifika områden. En sådan enhet kan vara penningtvätt och finansiering av terrorism. För större banker kan personal som arbetar med compliance istället vara placerade i olika verksamhetsområden inom banken.³⁷⁶

I en bank finns ett nära samband mellan compliancerisk och operativ risk. Ett sätt är att strukturera upp dessa olika funktioner tillsammans i en funktion. Ett alternativ är att strukturera upp dessa i två olika funktioner, men att det finns mekanismer som främjar samarbete vid complianceärenden. Oavsett hur compliancefunktionen struktureras ska en bank prioritera complianceriskerna

---

³⁷¹ Compliance and the compliance function, s. 10, Principle 5.

³⁷² Head of compliance kan även benämnas compliance officer. För vidare läsning hänvisas till Compliance and the compliance function, s. 11, 24 §, fotnot 3.

³⁷³ Compliance and the compliance function, s. 10, 20 §. För en mer ingående beskrivning av dessa fyra olika aspekter sker hänvisning till s. 10 f., 21–30 §§.

³⁷⁴ Compliance and the compliance function, s. 13, Principle 6.

³⁷⁵ Compliance and the compliance function, s. 13, 33 §.

³⁷⁶ Compliance and the compliance function, s. 7, 7 §.

och hantera detta på ett sätt som överensstämmer med bankens egen strategi för risk management.³⁷⁷

5.6.1.6 Compliancefunktionens huvudsakliga funktion

I princip 7 föreskrivs att ansvarsuppgifterna för bankens compliancefunktion är att bistå de ledande befattningshavarna att hantera verksamhetens compliancerisker på ett effektivt sätt.³⁷⁸ Det är inte nödvändigt att compliancefunktionens ansvarsuppgifter ska struktureras upp inom compliancefunktionen. Det finns olika exempel hur banken kan dela in ansvarsuppgifterna i olika avdelningar inom banken. Ett exempel är att banken kan dela in delar av compliancefunktionen tillsammans med avdelningen för operativa risker eller i en avdelning vilka ansvarar för att hantera risker på ett mer allmänt plan. Ett annat exempel är att banken kan särskilja på juristenheten och compliancefunktionen. Den juridiska enheten kan ha som huvudsaklig ansvarsuppgift att råda befattningshavare om compliance lagar, regler och standarder. En annan ansvarsuppgift kan vara att förbereda vägledning till personalen. Compliancefunktionens huvudsakliga ansvarsuppgift kan vara att övervaka efterlevnaden genom att skapa riktlinjer och procedurer samt rapportera till ledningen.³⁷⁹

Compliancefunktionens ansvarsuppgifter ska genomföras under ett complianceprogram vilka framhåller dess planerade aktiviteter i banken. Detta ska ha ett riskbaserat arbetssätt där head of compliance ansvarar för att compliancefunktionen säkerhetsställer verksamhetens hantering av compliancerisker samt samordnar samarbetet med bankens andra riskhanteringsfunktioner i banken.³⁸⁰

Oavsett hur compliancefunktionen struktureras upp inom banken och vilken avdelning den tillhör har den vissa ansvarsuppgifter vilka inte kan särskiljas från dess ursprungliga natur. Dessa är att de ska bistå de ledande befattningshavarna med råd om compliance lagar, regler och standarder samt hålla dem underrättade för utvecklingen inom dessa område.³⁸¹ Compliancefunktionen ska fungera som en kontaktpunkt inom banken för compliancefrågor samt bistå de ledande befattningshavarna genom att utbilda bankens personal. En annan viktig ansvarsuppgift är att compliancefunktionen skapar skriftliga riktlinjer till personalen för lämpligt genomförande av compliance lagar, regler och standarder. Dessa riktlinjer kan bland annat bestå av praktiska riktlinjer, uppförandekoder och compliancemanualer.³⁸²

En annan viktig aspekt av compliancefunktionen är att det kan finnas lagstadgade krav på samverkan med externa aktörer. Detta kan exempelvis

---

³⁷⁷ Compliance and the compliance function, s. 7, 8 §.

³⁷⁸ Compliance and the compliance function, s. 13, Principle 7.

³⁷⁹ Compliance and the compliance function, s. 13, 34 §.

³⁸⁰ Compliance and the compliance function, s. 14, 43 §.

³⁸¹ Compliance and the compliance function, s. 13, 35 §.

³⁸² Compliance and the compliance function, s. 13 f., 36 §.

aktualiseras vid förebyggande av penningtvätt och finansiering av terrorism i olika situationer.³⁸³

5.6.1.7 Compliancefunktionens arbetsmetod och förhållningssätt

Compliancefunktionens arbetsmetod ska ha ett förebyggande förhållningssätt. Detta innebär att compliancefunktionen på ett tidigt stadium ska sträva efter att identifiera, dokumentera och bedöma bankens compliancerisker. Några exempel där detta aktualiseras är när banken utvecklar nya produkter och tjänster samt ändrar sitt sätt att bedriva dess bankverksamhet. Ett annat exempel är när banken får nya kunder i banken eller när banken får nya affärspartners.³⁸⁴ Det är också viktigt att banken hittar tillförlitliga sätt att mäta verksamhetens compliancerisker. Ett sätt att lösa detta är att införskaffa lämplig teknik vilken har för avsikt att indikera relevant information till banken.³⁸⁵

I princip 8 föreskrivs att tillämpningsområdet för compliancefunktionens hantering av bankverksamhetens compliancerisker ska vara föremål återkommande granskning av internrevisionen. Det är viktigt att internrevisionen och compliancefunktionen hålls åtskilda från varandra.³⁸⁶

5.6.1.8 Compliancefunktionen – övriga aspekter

I princip 9 föreskrivs att banken ska efterleva alla lagar och regler i samtliga jurisdiktioner där banken bedriver verksamhet. Detta gäller även för compliancefunktionens ansvarsuppgifter.³⁸⁷ I princip 10 föreskrivs att compliance ska betraktas som kärnan av risk management inom banken. Compliancefunktionen får outsourcas men head of compliance måste fortfarande kunna bedriva lämplig tillsyn.³⁸⁸

5.7 Sammanfattande analys

Compliance är ett komplext begrepp och innehar ingen entydig definition. Begreppet har rötter långt tillbaka i tiden ursprungligen från anglosaxisk rätt och kan på ett översiktligt och introducerande sätt beskrivas genom vad dess svenska översättning av begreppet indikerar, det vill säga regelefterlevnad – att efterleva gällande regler. Detta är dock ett lite förenklat sätt att beskriva compliance.

En bank ställs i sin dagliga verksamhet inför åtskilliga risker. Dessa risker är finansiella samt operativa risker. En typ av förgrening av operativa risker är compliancerisker vilka påverkar en bank genom att ett omfattande nationellt och internationellt regelverk är tillämpligt för bankverksamheten. Detta

---

³⁸³ Compliance and the compliance function, s. 14, 42 §.

³⁸⁴ Compliance and the compliance function, s. 14, 37 §.

³⁸⁵ Compliance and the compliance function, s. 14, 38 §.

³⁸⁶ Compliance and the compliance function, s. 15, Principle 8.

³⁸⁷ Compliance and the compliance function, s. 15, Principle 9. För en mer ingående beskrivning sker hänvisning till s. 15, 46–48 §§.

³⁸⁸ Compliance and the compliance function, s. 15, Principle 10.

regelverk behandlar bland annat penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket utvecklas kontinuerligt då samhället och finansmarknaden är i ständig förändring.

Compliance består i olika förutsättningar och förväntningar på vilket sätt en bank ska strukturera sin compliancefunktion med avsikt att hantera de compliancerisker bankverksamheten ställs inför. Detta inbegriper bland annat bestämmelser om rapportering samt regelefterlevnad i olika avseenden. De legala förutsättningarna anges framförallt i 6 kap. 2 § BFL. Det bör observeras att begreppet intern kontroll och styrning inte preciseras närmre i BFL vilket uppmärksammats på olika sätt. De allmänna förväntningarna med intern styrning och kontroll anges bland annat i FFFS 2005:1 där viss vägledning ges. FI:s tillsynsarbete har dock kritiserats av bland annat Christina Strandman Ullrich samt Anne Marie Pålsson.

Om en bank inte efterlever tillämpliga gällande regler kan compliancerisker realiseras genom att generera negativt anseende för banken på finansmarknaden och hos kunden. Detta kan innebära förödande konsekvenser och att stora kostnader uppstår indirekt för att i framtiden försöka återskapa förtroendet för banken. Det kan även innebära sanktioner från exempelvis FI. För att inte compliancerisker ska realiseras förutsätts att banken bland annat har ett väl fungerande förhållningssätt till dessa risker, vilket ska vara konstruerat genom tillförlitliga åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Vidare förutsätts detta även vara implementerat i bankverksamhetens samtliga nivåer.

År 1994 uppmärksammade Adams genom sin artikel att compliance var betydligt mer komplext än föregående generationers samhälle. Idag, över 20 år sedan artikeln utkom, förefaller det återigen kunna konstateras att compliance är än mer komplicerat i dagens samhälle. Detta bör ses mot bakgrund av effekterna av den globala finanskrisen och intensifieringen av det internationella lagstiftningsarbetet för finansmarknaden. Som en konsekvens av all reglering på framförallt gemenskapsrättslig nivå förefaller compliancebegreppet vara föremål för en renässans, då regelefterlevnaden blir alltmer påtaglig och överhängande i olika avseenden.

På vilket sätt en compliancefunktion bör struktureras i det konkreta fallet beror på åtskilliga faktorer vilket kapitlet har påvisat i olika avseenden. Baselkommitténs dokument, Compliance and the compliance function, är en central utgångspunkt vilken bör beaktas av de praktiska verksamhetsutövarna i avsaknad av vägledning och praktiska riktlinjer från FI.

Några av de mer centrala aspekterna av Baselkommitténs dokument är att compliance går längre än lagstiftning och bör börja i toppen med goda förebilder. Det är av central betydelse att dessa frågor diskuteras på största allvar av bolagsstyrelsen, VD:n och övriga högt uppsatta chefer i bankverksamheten. Det förefaller även vara av betydelse att det finns representanter i bolagsstyrelsen med bakgrund verksam med dessa frågor. Det är även av central betydelse att bolagsstyrelsen, VD:n och övriga högt

uppsatta chefer i bankverksamheten föregår med gott exempel vilket bör avspeglas ut i organisationen på olika sätt.

Om detta genomförs på ett förebyggande och förtroendeingivande sätt förefaller detta innebära att bankverksamheten kan uppnå synergieffekter på finansmarknaden och hos kunden i olika avseenden. Vidare är det mycket viktigt att compliancefunktionen prioriteras genom att få anständigt med resurser tilldelade. Detta faktum möjliggör att överhuvudtaget kunna strukturera compliancefunktionen på ett respektabelt sätt med formell status inom banken. Compliancefunktionen bör även vara självständigt strukturerad från övriga kontrollfunktioner för att uppnå bäst effekt.

Baselkommitténs intention är god och har även fått stor genomslagskraft runtomkring i världen. I vissa avseenden hade det emellertid varit önskvärt med en något mer preciserad formulering i det enstaka fallet. Exempel kan ges i anslutning till princip 6, där Baselkommittén uppmanar för att compliancefunktionen ska lyckas med att genomdriva sina ansvarsuppgifter förutsatts ”rätt personal” med ”rätt egenskaper”. Karaktärsdragen en god medarbetare bör inneha är framförallt ”rätt erfarenhet”, de ”nödvändiga kvalitéerna” för att klara av arbetet samt de ”rätta personliga och professionella egenskaperna”. Det förefaller att några av de ”rätta” attributen för en compliance officer är ett starkt driv med stor nyfikenhet, mognad, empati, internationell erfarenhet samt analytisk förmåga med ett kreativt och praktiskt angreppssätt.

FI:s beslut om Nordea Bank AB kan motsatsvis utgöra vägledning i vad tillståndsmyndigheten förväntar sig av de praktiska verksamhetsutövarna. En av de mer centrala aspekterna FI förväntar sig är framförallt det faktum att compliancefunktionen bör vara en fristående kontrollfunktion. Under FI:s undersökning tillhörde Nordeas kontrollfunktion för regelefterlevnad Group Operational Risk and Compliance. År 2014 skildes emellertid kontrollfunktionen för att bli en fristående kontrollfunktion.

Vid en samlad reflektion förefaller det mest rimliga vara, för att undvika att compliancerisker realiserar, att de praktiska verksamhetsutövarna tillämpar ett förebyggande förhållningssätt med ett praktiskt angreppssätt. Ambitionen bör vara inriktad på att identifiera risker och omvandla dessa till möjligheter genom att skapa tillförlitliga rutiner i compliancefunktionens uppdrag och utförande, vilket sedermera kommuniceras ut i bankverksamhetens olika nivåer. Syftet är bland annat att efterleva penningtvättsreglerna på ett tillförlitligt sätt för att motverka att penningtvätt och finansiering av terrorism sker. Synergieffekter uppnås för bankverksamheten och för finansmarknaden, vilket i förlängningen även innebär att kriminologiska ändamål uppnås i form av ett brottsförebyggande arbete. Den ständigt drivande övertygelsen för att uppnå detta genom compliancefunktionen och för bankverksamheten i sin helhet bör vara att, compliance – gör det möjligt.

6 Avslutande reflektion

Inom uppsatsens angivna avgränsningar har denna undersökning besvarat dess huvudfråga i det föregående: varför förutsätts en bank strukturera en compliancefunktion och på vilket sätt bör den definieras i bankverksamheten?

Compliance ständiga föränderlighet i den kontext begreppet är verksam inom aktualiserar ofrånkomligen compliancerisker i åtskilliga situationer. Genom åren har det förekommit flera skandaler där compliancerisker realiserats i olika avseenden. För vidare läsning angående Baselkommitténs kapitaltäckningsregler hänvisas till ”the London whale case”, då en trader på JP Morgan år 2012 intog extremt riskfyllda positioner med bankens egna kapital. När väl bankens äventyrande uppdagades föll aktiekursen med ett samlat värde på över 6 miljarder USD.³⁸⁹

För vidare läsning hänvisas även till Astrid Trolles artikel om skandalerna inom Skandia, Parmalat och Enron.³⁹⁰ Dessa frågor aktualiserar diskussionen om corporate governance i olika avseenden vilket även korrelerar med compliance i allra högsta grad. Det förefaller att skandalerna inom de italienska bolagen har fört med sig att forskningen inom compliance påskyndats. I förlängningen konkretiserar och berikar detta förståelsen för lagstiftarna, normgivarna, tillsynsmyndigheterna samt de praktiska verksamhetsutövarna på vilket sätt en compliancefunktion kan struktureras. För vidare läsning hänvisas till Birindellis och Ferrettis artikel, vilken på ett genomgående sätt beskriver organisatoriska aspekter på vilket sätt compliancefunktion kan struktureras i det konkreta fallet för italienska banker.³⁹¹

En avslutande reflektion bör vidare hänföras till aktuella trender inom compliance. PwC utgav år 2015 den amerikanska branschundersökningen, *Moving beyond the baseline – Leveraging the compliance function to gain a competitive edge*.³⁹² En närmre redogörelse för undersökningen sker inte i denna framställning. Däremot ska uppmärksammas att 78 % av de tillfrågade verkställande direktörerna i världsledande internationella bolag runtomkring i världen, hade uppfattningen att ett av de största hoten för bolagets tillväxt var de ökade kraven på regelefterlevnad. Vidare förefaller en annan trend vara inriktad mot ett allt större etiskt och hållbart tänkande samt att bolagsstyrelser och övriga högt uppsatta chefer bör inkludera representanter med bakgrund verksamma med compliancefrågor.

---

³⁸⁹ Se <http://www.bloombergtake.com/quicktake/the-london-whale>.

³⁹⁰ Se Ny Juridik 4:04 s. 35, Skandalbolagen Enron, Parmalat och Skandia – revisorernas ansvar.

³⁹¹ Se Financial Regulation and Compliance, 2013, Vol. 21, Iss 3, pp 217–240, Compliance function in Italian banks: organizational issues.

³⁹² PwC – Moving beyond the baseline.

Det förefaller att betydelsen av en väl strukturerad compliancefunktion blir alltmer påtaglig och det bör betonas att compliancefunktionen bör ses som en möjlighet till förändring. Det kan konstateras att det inte är realistiskt att fullständigt uttradera de compliancerisker en bankverksamhet ställs inför. Däremot bör ambitionen vara inriktad på ett riskminimerande, där det förebyggande förhållningssättet och den proaktiva inställningen omvandlar risker till möjligheter. Inställningen bör vidare vara inriktad på de mervärden en väl fungerande compliancefunktion kan innebära, nämligen de synergieffekter som kan uppnås. Detta förefaller vidare även innebära en större trovärdighet för marknaden i sin helhet och i förlängningen kan det även innebära att stora kriminologiska ändamål uppnås.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Internationellt tryck

Direktiv

Rådets direktiv av den 10 juni 1991 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar (91/308/EEG). (Citeras: Första penningtvättsdirektivet).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/97/EG om ändring av rådets direktiv 91/308/EEG om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för tvättning av pengar. (Citeras: Andra penningtvättsdirektivet).

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism. (Citeras: Tredje penningtvättsdirektivet).

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG. (Citeras: Fjärde penningtvättsdirektivet).

Svenskt tryck

Kommittédirektiv

Dir. 2014:140, *Nya regler om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.*

Dir. 2015:49, *Tilläggsdirektiv till utredningen om nya regler om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Fi 2014:16).*

Dir. 2015:110, *Tilläggsdirektiv till utredningen om nya regler om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (Fi 2014:16).*

Statens offentliga utredningar

SOU 1998:160, *Reglering och tillsyn av banker och kreditmarknadsföretag.*

SOU 2007:23, *Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet.*

Propositioner

Prop. 1989/90:43, *Om kapitalkravet i banker och andra kreditinstitut.*

Prop. 1992/93:207, *Om åtgärder mot penningtvätt.*

Prop. 1994/95:50, *Nya kapitaltäckningsregler m.m.*

Prop. 1997/98:164, *Ändringar i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.*

Prop. 2002/03:139, *Reformerade regler för bank- och finansieringsrörelse.*

Prop. 2003/04:156, *Skärpta regler mot penningtvätt.*

Prop. 2008/09:70, *Genomförande av tredje penningtvättsdirektivet.*

Prop. 2013/14:121, *En effektivare kriminalisering av penningtvätt.*

Prop. 2013/14:161, *En databas för övervakning av och tillsyn över finansmarknaderna.*

Prop. 2013/14:228, *Förstärkta kapitaltäckningsregler.*

Prop. 2014/15:80, *Införande av vissa internationella standarder i penningtvättslagen.*

Litteratur

Afrell, Lars, Klahr, Håkan och Samuelsson, Per, *Lärobok i kapitalmarknadsrätt*, 2 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 1998. (Citeras: Afrell, Klahr, Samuelsson).

Bergström, Clas, Englund, Peter och Thorell, Per, *Securum och vägen ut ur bankkrisen*, SNS Förlag, Stockholm, 2002. (Citeras: Bergström, Englund, Thorell).

Bernitz, Ulf och Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, 5 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2014. (Citeras: Bernitz, Kjellgren).

Bogdan, Michael, *Komparativ rättskunskap*, 2 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2003. (Citeras: Bogdan).

Eklund, Karin och Stattin, Daniel, *Aktiebolagsrätt och aktiemarknadsrätt*, Iustus Förlag, Uppsala, 2013. (Citeras: Eklund, Stattin).

Falkman, Henric, *Bankrörelse – Risker och riskhantering i banker*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2002. (Citeras: Falkman).

- Funered, Urban E., *Bankernas risktagande*, Nerenius och Santérus Förlag, Stockholm, 1994. (Citeras: Funered).
- Gorton, Lars (red.), *Bankrättsligt seminarium – Lund 23-24 mars 2001*, Studentlitteratur, Lund, 2002. (Citeras: Bankrättsligt seminarium – Lund 23-24 mars 2001).
- Grahn, Thomas, Lundén, Fredric, Madstedt, Kent och Wendleby, Björn, *Åtgärder mot penningtvätt m.m. – En praktisk vägledning och kommentar*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2010. (Citeras: Grahn, Lundén, Madstedt, Wendleby).
- Hellner, Jan, *Metodproblem i rättsvetenskapen – Studier i förmögenhetsrätt*, Elanders Gotab, Stockholm, 2001. (Citeras: Hellner).
- Hettne, Jörgen och Otken Eriksson, Ida (red.), *EU-rättslig metod – Teori och genomslag i svensk rättstillämpning*, 2 uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2011. (Citeras: Hettne, Otken Eriksson).
- Johansson, Lennart, *Banker och internet – särskilt om kundaktiverade betalningsinstruktioner*, Iustus Förlag, Uppsala, 2006. (Citeras: Johansson).
- Korling, Fredric och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Studentlitteratur, Lund, 2013. (Citeras: Korling, Zamboni).
- Lehrberg, Bert, *Uppsatser i bankrätt – Första samlingen*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 2002. (Citeras: Lehrberg).
- Peczenik, Aleksander, *Juridikens teori och metod – En introduktion till allmän rättslära*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 1995. (Citeras: Peczenik, Juridikens teori och metod).
- Sandberg, Nils-Eric (red.), *Vad kan vi lära av kraschen? Bank- och fastighetskrisen 1990-1993*, SNS Förlag, Stockholm, 2005. (Citeras: Sandberg).
- Sevenius, Robert samt Örtengren, Torsten, *Börsrätt*, Studentlitteratur, Lund 2012. (Citeras: Sevenius, Örtengren).
- Strandman Ullrich, Christina, *Compliance – Roll, organisation, ansvar, uppgifter*, Jure Förlag, Stockholm, 2011. (Citeras: Strandman Ullrich).
- Örnemark Hansen, Helén. *Penningtvätt – Ett urvattnat begrepp?*, Nordstedts Juridik, Stockholm, 1998. (Citeras: Örnemark Hansen).

Artiklar

Birindelli, Giuliana och Ferretti, Paola, *Compliance function in Italian banks: organizational issues*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 2013, Vol. 21, Iss 3, pp 217–240. (Citeras: Birindelli, Ferretti).

Gareth, Adams, *What is compliance?*, Journal of Financial Regulation and Compliance, 1994, Vol. 2, Iss 4, pp 278–285. (Citeras: Adams).

Hedengren, Carl-Fredric och Furman, Wictor, *Compliancefunktionens innebörd och en framåtblick*, Ny Juridik 3:12 s. 31. (Citeras: Hedengren, Furman).

Jareborg, Nils, *Rättsdogmatik som vetenskap*, SvJT 2004 s. 1. (Citeras: Jareborg, Rättsdogmatik som vetenskap).

Olsen, Lena, *Rättsvetenskapliga perspektiv*, SvJT 2004 s. 105, (Citeras: Olsen, Rättsvetenskapliga perspektiv).

Peczenik, Aleksander, *Juridikens allmänna läror*, SvJT 2005 s. 249, (Citeras: Peczenik, Juridikens allmänna läror).

Pålsson, Anne Marie, *Finansinspektionens ingripanden 2004–2014*, SvJT 2015 s. 496, (Citeras: Pålsson, Finansinspektionens ingripanden 2004–2014).

Elektroniska artiklar

Nyhetsartiklar och debattartiklar

<http://www.affarsvarlden.se/hem/nyheter/article3908661.ece#>. Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: Affärsvärlden 19/5-15).

<http://www.di.se/artiklar/2015/5/19/mangmiljonsmall-for-storbanker/>. Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: DI 19/5-15).

<http://www.dn.se/ekonomi/storbanker-far-bota-85-miljoner-for-pengatvattsbrister/>. Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: DN 19/5-15).

<http://www.privataaffarer.se/borsguiden/tva-storbanker-straffas-av-fi-760011>. Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: Privata Affärer 19/5-15).

<http://www.svd.se/banker-far-bota-85-miljoner-for-bristande-penningtvattarbete>. Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: SvD 19/5-15).

<http://www.va.se/nyheter/2015/05/19/storbankerna-botfalls-penningtvatt/>.

Publicerad: 2015-05-19, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: VA 19/5-15).

<http://www.dn.se/debatt/detta-larde-vi-oss-av-lehman-brothers-konkurs/>.

Publicerad: 2009-09-13, Hämtad 2015-11-23. (Citeras: DN – Detta lärde vi oss av Lehman Brothers konkurs).

<http://www.di.se/di/artiklar/2015/12/29/fi-skarper-straaff-for-penningtvatt/>.

Publicerad: 2015-12-28, Hämtad: 2015-12-29. (Citeras: DI 28/12-15).

Övriga elektroniska artiklar

<https://www.pwc.com/us/en/risk-management/state-of-compliance-survey/assets/pwc-2015-state-of-compliance-survey-final.pdf>. Publicerad:

2015, Hämtad: 2015-10-13. (Citeras: PwC – Moving beyond the baseline).

<https://www.bis.org/bcbs/about.htm>. Publicerad: 2015-09-30, Hämtad:

2015-11-27. (Citeras: About the Basel Committee).

Karnovs elektroniska lagkommentar till 6 kap. 2 §, författad av Jan Lombach, Hämtad 2015-11-23. (Citeras: Karnovs elektroniska lagkommentar till 6 kap. 2 §, författad av Jan Lombach.).

Övrigt material

Baselkommitténs publikationer

Basel Committee on Banking Supervision, *A brief history of the Basel Committee*. (Citeras: A brief history of the Basel Committee).³⁹³

Basel Committee on Banking Supervision, *Charter – January 2013* (Citeras: Basel Committee on Banking Supervision – Charter).³⁹⁴

Basel Committee on Banking Supervision, *Compliance and the compliance function*. (Citeras: Compliance and the compliance function).³⁹⁵

Basel Committee on Banking Supervision, *Implementation of the compliance principles – a survey*. (Citeras: Implementation of the compliance principles – a survey).³⁹⁶

---

³⁹³ Kan även laddas ner på: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> (hämtad 2015-11-27).

³⁹⁴ Kan även laddas ner på: <https://www.bis.org/bcbs/charter.htm> (hämtad 2015-09-29).

³⁹⁵ Kan även laddas ner på: <http://www.bis.org/publ/bcbs113.htm> (hämtad 2015-09-29).

³⁹⁶ Kan även laddas ner på: <http://www.bis.org/publ/bcbs142.htm> (hämtad 2015-11-27).

FATF:s publikationer

International standards on combating money laundering and the finance of terrorism and proliferation, *The FATF Recommendations*, February 2012. (Citeras: FATF:s 40 rekommendationer).³⁹⁷

FATF Annual Report, 2013-2014. (Citeras: FATF Annual Report 13/14).

Finansinspektionens publikationer

FI Dnr 13-12064, *Promemoria – Tillsynsstrategi, oktober 2014*. (Citeras: FI:s tillsynsstrategi).

FI Dnr 15-6817, *Arbetsordning för Finansinspektionen*. (Citeras: FI:s arbetsordning).

Övriga publikationer

Dnr 12-13024, *Penningtvätt – En nationell riskbedömning*, 30 augusti 2013. (Citeras: Penningtvätt – En nationell riskbedömning).³⁹⁸

Dnr 12-13024, *Finansiering av terrorism – En nationell riskbedömning*, 28 mars 2014. (Citeras: Finansiering av terrorism – En nationell riskbedömning).

Brottsförebyggande rådet, BRÅ (2011), *Penningtvätt – Rapportering och hantering av misstänkta transaktioner*. Rapport 2011:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Citeras: BRÅ-rapport 2011:4).

Brottsförebyggande rådet, BRÅ (2015), *Penningtvätt och annan penninghantering – Kriminella, svarta och grumliga pengar i legal ekonomi*. Rapport 2015:22. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. (Citeras BRÅ-rapport 2015:22).

---

³⁹⁷ Kan även laddas ner på: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatf-recommendations.html> (hämtad 2015-12-15).

³⁹⁸ Kan även laddas ner på: http://www.fi.se/upload/43_Utredningar/20_Rapporter/2013/nationell_penningtv.pdf (hämtad 2015-10-14).

Rättsfallsförteckning

Beslut från Finansinspektionen

FI Dnr 13-1784 – Nordea Bank AB